

III.
M.39165
L.

39165, III, M, L.

39165, III, M, h.

= MINA =

□ □

ROMAN

==== SPISAL A. P. RUŠIČ ====

V LJUBLJANI 1910

NARODNA KNJIGARNA

TISK »NARODNE TISKARNE« V LJUBLJANI.

0300h7353

Ko se je zbudil v človeku notranji dvom, je postal omahljiv in neodločen. Tisti hip je zapravil svojo voljo in se prepustil tujim, neznanim močem. Življenje je poplavelo njegovo osebnost in njegova dejanja so prestala biti samonikla. Sedaj je poznal zgolj srečo ali pa nesrečo. Ljudje, ki so bili vsakdanji utopljeni železne vsakdanjosti, so se kruto množili. Tedaj so umirajoči v socialni in družabni bedi postali ljudje dvomni. Nič trdnega ni bilo več, česar bi se oprijemali, na kar bi prisegali. Někdanje gotovosti so bile podobne bilkam na valovih in ljudje duševnim utopljencem, ki se oprijemajo obupno slamnatih bilk.

Rojeni dvom je ustvaril moč notranje, duševne reforme. Emancipirala se je polagoma notranjost zunanjih ovir in form. Življenje je neizprosno zalučilo dane teorije ob tla, razkrajalo jih je in se izkazalo kot najmočnejše. In v tej duševni anarhiji in zmedenosti se je utrdilo spoznanje dobrega in slabega. Dobro se

je ločilo od slabega. Ko je Mina zapadla grehu, je bila kaznovana. Njeno hrepenenje po dobrem jo je sililo nazaj k nekdanjemu kesanju in pokori. Življenja greh je vendar ni izpustil. Toda greh, rojen iz čiste ljubezni, iz človekoljubja, je rodil še večjo pregreho, izvirajočo iz socialnega nasilja — bede. Ko pa je bilo premagano tudi to nasilje, se je znova rodila ljubezen — premišljena in vdana. Sedaj na višini je šele zagledala ovire, ki se ji stavljajo na pot. Ta pot je bila zaprta. Ali se vrniti, ali pa ostati sredi pota.

Tedaj je postala njena duša dvomna. Koliko duševne moči in samonikle energije je treba, da se na tem duševnem razpotju ne izgubi priborjeno življenje, da ne omaga od dvomov in duševnih bojev utrujeni korak. Kako spraviti v sklad individualno duševnost z družabno in socialno zapovedjo? Povsod nejasnost, temota, dvom.

Kaj se je zgodilo z Mino?

I.

Bled odsev plinovih luči je objemal v zaspano jesensko poljutro zavito neestetično tovarno. Sto velikih oken se je lesketalo v mračni svetlobi; le tupatam se je pojavila ob oknu mračna senca, zveržena človeška figura. V ozadju tovarne so se dvigali proti nebu vitki in visoki dimniki, iz katerih se je leno kadilo; dim se je polagoma izgubljal v oblačno nebo in le sempatje se je v zraku zalesketala neznatna iskra.

Cesta pred tovarno je bila blatna in na gosto pokrita z lužami. Umazana voda je pljuskala izpod težkih konjskih kopit. Železne ograje, ki je delila tovarno in cesto, se je v tem času krčevito oprijemalo sto dolgih in ozkih ženskih ročic. Roke so bile od mraza že na pol višnjeve in na nekaterih so se prav močno izbočile nelepe plave žile.

Same ženske. Večinoma še zelo mlada dekleta z zdravo rdečico na licih, močnih in polnih teles. Sempatje je bilo opaziti med njimi tudi že sta-

rejšo žensko z lici, ki so se že videle gube na njih. Tam zadaj na dolnjem koncu se je vzpenjala pokonci noseča ženska; stala je na prstih, odpirala zardele oči na široko in se skušala preriti do prve vrste.

Vse te ženske so imele ta trenotek samo eno željo: priti v tovarno in delati za velikimi, v mračni svetlobi se topečimi okni. Mlajše punce so postrani, zavidno gledale starejše ženske in so se tudi norčevale iz njih. Tem se je pri tem storilo milo in marsikatera se je ta žalostni trenotek zasmilila sama sebi. Toda jeza in pa ponos, ki je menda prirojen vsaki ženski, jim ni dopustil, da bi na izzivanja molčale, pa so odgovarjale torej na posmeh s pikrimi besedami.

»Ve ste mlade, pa lahko delate na polju!« je pripomnila noseča ženska, ki ji je mlada soseda nasvetovala iti domov.

»Tako! Mladih ljudi potrebujejo tu notri, žilavih in močnih!« je odvrnilo komaj petnajstletno dekletce in pokazalo s prstom proti vhodu. Stojéča na kamniti plošči tik vrat, se je ponosno ozrla po množici.

»Kakšen otrok! Komaj je ušel materi in že hlepi po lenarjenju.« Ženska štiridesetih let, ki je stala poleg nje, je izpregovorila te besede z rezkim, pojočim glasom. Jezno je zamahnila z roko in potegnila z vso

silo zlobno kratkokrilko s plošče in je v trenutku tudi že sama stopila na njeno mesto.

Smeh in vpitje sta sledila temu raglemu početju. Posamezne punce, ki so zavidale štiridesetletnico za prostor, so kričale zelo glasno:

»Vrzite jo doli!«

»Bij nesramnico!«

»Kje se je potepala doslej!«

Začelo se je živahno prerivanje in suvanje s komolci. Gruča se je zazibala. Posameznim ženskam so pri tem močnem gibanju in prerivanju ušle rute z glave. Lasje so se vsuli po licih in čelu. Hoteč izrabiti ugodni trenotek, so se nekatere ženske, ki so stale zadaj, pripognile in silile z glavami naprej.

Prepir pa se je razvnel bolj in bolj. Sedaj so padale že hujše besede, časih naravnost sirove in prešerne.

»Postopačke! Ne ljubi se vam delati in mislite, da boste v tovarni lenarile!«

»Usojeno vam je, da postanete cestne vlačuge!«

»Kmalu umrjete, mati. Molimo!« se je oglasilo več nežnih ženskih glasov in punce so se vrgle na starejšo žensko. Kmalu so bili obrazi opraskani do krvi.

»Domov pojdite; tam cvilijo črvi. Vaši črvi!«

»Tiho, staruha; molči in misli na smrt.«

»Zapovedano je tako!«

Štiridesetletnica, trdno stoječa na plošči, se nikakor še ni mislila vdati. Roki vperti ob bok, je krepko vpraševala:

»Kaj pa vaši ljubčki? Zapuste vas, če boste smrdele po tobaku.«

»Beštija!«

Tridesetletna bolehná ženska, rumenih las in zelo velikih oči je, držeča se z eno roko železne ograje, začela besno pljuvati okoli sebe. Hrup se je začel znova; besede so padale na gosto, in tudi psovk ni manjkalo.

Mimo so prihajali težki tovorni vozovi s pijanimi vozniki. Sedeč visoko na zabojih so se škodoželjno krohotali prepirajočim se ženskam. Ker je enemu teh voznikov noseča ženska odvrnila zelo pikro in ga imenovala siroveža in pijanca, se je ta zelo razburil, ponovil svoje trde besede po duši ter jo močno oplazil z bičem. Vsled tega se je prepir med ženskami poostril. Del žensk se je zavzel za tepeno, drugi pa za pijanega voznika. Že se je grozeče dvignilo kup pesti. Mnoge ženske so to izrabile in so skušale kar po vseh štirih se preriti v prvo vrsto. Tam so se nena doma vzdignile s tal, kakor bi zrasle

iz zemlje. To pa je dajalo nov povod prepirom in jezi.

Med tem so luči po tovarni že pogasnile. Nastal je dan. Sedaj se je vsaka izmed žensk bojevala kar na svojo pest. Krik ni prenehal niti za hip. Že so si segle ženske v lase, praskale po licih, grizle, cvilile . . .

»Hinavka!«

»Vlačuga!«

»Nesramnost!«

In nove ženske gruče so prihajale venomer. Množica se je neprestano zibala, vspenjala se kvišku in zopet padala. Naval zadnjih je postal sedaj naravnost srdit. Velika gneča je nastala. Vse upehane so že bile ženske, zasople in pordele v lica. Lasje razmršeni, oči svetle, usta široko odprta. Druga se je druge oprijemala za roke ali pa krilo. Zdelo se je, da nastane mir. Toda kmalo se je vnelo pri zaprtih vratih zopet silno prerivanje, suvanje, cvilenje . . . Vrata so škripala, nekdo je vpil nad ženskami.

»Živina ste, ne ljudje. Proč! Napravite prostor!«

Prikazal se je star uradnik s čepico na glavi. Malce je odprl vrata in jih takoj zopet zaprl. Kakih petdeset žensk je ostalo na dvorišču, vse posvalkane, z mokrimi lasmi, lesketajočimi očmi in težko dihajoče od silnega napora.

Uradnik z rumenkasto brado in čepico na glavi je ogledoval ženske, ki so se prerile na dvorišče. Kmalu je popisal njihova imena. Ko je zapažil naposled tudi nosečo žensko, je izbulil oči.

»Čemu se silite ? Ali ne veste, da ne sprejemamo dveh ljudi za enega? Kako ste sitne!« je izpregovoril.

»Gospod!« . . . izpregovori noseča ženska, zardi in pobesi oči.

»Danes vas ne morem sprejeti. Prihodnjič!« pripomni naglo uradnik, boječ se, da ga bo ženska nadlegovala z milimi prošnjami.

»Ampak, gospod! Malo milosti prosim. In usmiljenja. Vdova sem in doma imam lačne otroke. Nič zaslužka . . .« Jok jo je posilil in v trenutku je bila na kolenih. Visoko je vzdignila roki in prosila usmiljenja.

Toda mrki uradnik se je že oziral po ostalih. Kričale so: »Jaz sem pridna!« . . . »Revna sem in podpore potrebna« . . . »Močna sem!« . . . »Mene — mene!«

»Seveda . . . seveda . . . Dobro, zelo dobro!« . . . je klical uradnik in izbiral. Kje bo obstal njegov mrki pogled; kam bo padla sreča?

Veliko, močno in tudi še zelo mlado dekle je molče stalo ob strani. Uradnik jo je naglo premeril od nog do glave. Zdelo se je, da jo je slekel z enim samim pogledom.

»Kakšno ime je tvoje, dekle?«

»Mina.«

»Rodbinsko ime, sakrament!«

»Grobotek!«

Postavil jo je na svojo levo stran med izbrane. Ravno dvajset jih je bilo. Dovolj! In vsem se je bralo globoko duševno zadovoljstvo z obraza. Nek notranji, čudni nemir se je polastil vseh. Mirno, in lahko se reče dostojanstveno so stopale za uradnikom, ki jih je vodil k zdravniku.

Vse druge so ostale za durmi. Velika, nemirna čreda. Molče in mirno so gledale za svojimi srečnimi tovarišicami. Kosose zaprla iznova velika vrata, so nekatere gnusno klele, a še več jih je bilo, ki so imele solzne oči.

Vsem pa se je tisti hip rodila v srcu nesrečna zavist.

II.

Uradnik je privedel svoje skromno žensko krdelce v prostorno sobano z dvema velikima oknoma, ki sta gledali na prostorno dvorišče. Soba je bila polna zverženih stolov, z nizko in majhno pisalno mizico in shrambami s steklenimi durmi. Neprijetno je zadišalo po medikamentih.

Na vse je to napravilo slab vtisk, težko jim je bilo v prsih. Nekatere so bile blede kot zid, a druge je oblivala rdečica, ker jim je vsled notranjega nemira silila kri v glavo. Roke so nemirno prekladale semintja, kakor človek, ki pride nenadoma v veliko zadrego. S široko odprtimi očmi so strmele v prazen strop.

Čez dolgo je vstopil mlad zdravnik v dolgem platnenem površniku in sedel na nizki okrogli stol. Ko je nekaj časa premostrival ženske, si je popravil naočnik in se približal prvi. Ustna na smeh je izpregovoril.

»Pokaži mi jezik! Ali si zdrava?« Glas mu je bil suh in tudi dol-

gočasen. Pogledal je deklici ostro v oči, da je zardela do ušes.

Dekle je molčalo.

Ko se je mimogrede zdravnik ozrl po ostalih, je hladno nadaljeval:

»Odpri jopič, prosim!«

Nemo se je ozrla nanj in potem v tla. Oči so bile resne. Kakor bi se obotavljala slediti povelju zdravnikovemu, ki je bil mlad in lep, se je ozrla v strop. Nekaj prezirljivega in nelepega je bilo v njenih očeh. Nato se je okrenila in začela naglo slačiti. Svojo obleko je metala sedaj na bližnji stolec, sedaj zopet kar na tla. Obraz je bil sedaj bled, sedaj rdeč.

Na vrsto je prišla tudi druga, tretja . . .

Naslednih zdravnik že ni več preiskoval tako strogo. Hitro jih je odpuščal. Vendar pa je dve deklici slabo kvalificiral, ker je bila ena kratkovidna, druga pa je imela nalezljivo kožno bolezen.

Osemnajst deklic je dobilo po končani vizitaciji od uradnika listič, na katerem je bilo napisano njihovo ime in pa oddelek, h kateremu je bila vsaka dodeljena.

Počasi, z enakomernimi koraki so odvajali pazniki deklice na njihove nove delavne prostore. Bilo jih je sedem teh paznikov, ki so dobili dva po štiri, nekateri pa tri in dve in eden celo eno samo delavko. To je

bila Mina. Po celem životu je trepetala notranjega razburjenja, ki je ni zapustilo, odkar je stopila v veliko in prazno zdravnikovo sobo. Vendar je stopala z velikimi, močnimi koraki za paznikom, ki je bil že star in upognjen.

Vstopila sta v veliko, nekoliko zakajeno dvorano. Vse polno žensk, mladih in starih, je bilo notri. Izbirole so tobak in ga vezale v posebne zavitke; pridno so odnašale in prinašale nove zaboje. Nekaj sključenih moških postav se je kretalo med ženskimi gručami. Prišedša iz mrzlega zraka v gorko, s tobakovim duhom prenasičeno dvorano, v kateri so ženske govorile med seboj polglasno, kakor buče v panju, ji je postalo v prsih zelo težko; v glavi se ji je mahoma zavrtelo. Za hip se je naslonila na zid, a takoj se je zopet zavedla in krepko šla za svojim vodnikom.

Do tega trenutka ni mogla pojmiti, kakšno je delo žensk po tovarnah. Dosedaj je na ulici prodajala pecivo in vlekla ljudi za obleko, če so hoteli brez kupa mimo nje. Ona je namreč dobro vedela, koliko izkupička mora napraviti, da se bo mogla živiti in da bode njena teta, debela revmatična starka, zadovoljna z njo. Brez določenega izkupička ni šla domov in je zato hodila po ulicah do poznega večera in se je potem ulegla

v posteljo brez večerje. Videla je pri tem peštunje, ki so nevoljno prekladale tuje otroke z roke na roko, kuharice, ki so hodile našopirjene po ulicah za svojimi gospodinjami, videla je naposled tudi priproste delavke, ki so nosile apno in opeko na visoka stavbišča in gospe, ki so se samo izprehajale in vozile. Kakšno pa je delo onih žensk, ki pohajajo dan za dnevom v tovarno, ko tam vendar ne pestujejo, ne kuhajo, ali se celo izprehajajo in vozijo, temveč izdelujejo le papiroske in smotke, lepe, enakomerne in ravne — o tem ni imela najskromnejšega pojma. Tudi sedaj še ni pojmila.

Njena še napol otroška domišljija ni mogla dobiti trdnih tal. Niti na misel ji ni prišlo, kako je tako delo veliko in kaka družbena veličina je delo. Ni pojmila tudi tega, da je delo rodilo njo samo in ji naložilo težko nalogo, postati družbena činiteljica mogočnega in prostranega sveta.

Ona je videla v duhu le lepe izdelke svojih tovarišic, ki so jo zvedavo sprejele med se. Tudi tega še ni pojmila, zakaj hodijo te ženske vsak dan ob določenih urah blede in izključene in smrdeče po tobaku domov.

Pristopila je k prvi mizi. Vse je bilo novo; vse pa tudi strašno zmedeno in razmetano. Stopila je ta tre-

notek na prag novega nepoznanega sveta. Vse to je tako silno delovalo na njo, da je bobnelo v mladi glavi.

Odslej je videla Mina vsak dan zjutraj in opoldne nepregledne vrste žen in deklíc in tudi mož vreti v tovarniško žrelo. Vrsta se je vlekla za vrsto, kakor v sanjah na pol bdečih ljudi. Videla je vsak dan dvakrat na tisoče teh ljudi, med katere se je odslej tudi sama prištevala; in videla je končno kako so velika vrata to ljudstvo na večer zopet izpljuvala. Vsaka sekunda jih je dala do deset in jih v jutro zopet požrla.

Nihče pa ni zapazil, in tudi ona ne, da je zmanjkalo vsak dan nekaj teh ljudi, ki so se neznano kam izgubili in nikoli več vrnili . . .

III.

Mina se je kot tovarniška delavka nastanila pri stari vdovi, kjer so stanovale še tri druge njene tovarišice. Ta starka je ves svoj čas porabila pri pletenju nogavic, sicer pa si je lajšala svoje staro življenje na ta način, da je imela tovarniške delavke pri sebi na stanovanju. Skrbeti ji je bilo namreč tudi za nezakonskega sina svoje umrle sestre. Štirinajstletni plavolasi deček se je tačas nahajal v nekem nemškem penzijonatu, kjer je užival vso oskrbo skoro zastonj. Njegova mati je končala s tem, da si je, ko jo je njen zapeljivec zapustil, z britvijo prerezala žile na rokah.

Ko se je Mina prvikrat oglasila v pritličnem stanovanju gospe Lene, jo je ta zelo prijazno sprejela. Odkazala ji je posteljo, ki je stala v temnem, vlažnem kotu, in katero je morala vsako jutro sama urediti. Tako je zahteval hišni red gospe Lene. Nad posteljo je visela mala, ozka polica, neokusno pritrjena na zid z žico.

Začetkoma se je Mina zelo dolgočasilá. Vse njene še naivne misli so bile v tovarni, katere se ni mogla privaditi. Bila je vsak večer in vsako noč zelo nemirna, neprestano živeča v strahu, da je delo, ki ga je izvršila čez dan, izkaženo.

Pri gospe Leni je stanovala tudi velika, vedno vesela in zelo odločna ženska, Pučanova. Druga ženska, ki je stanovala v isti sobi, je bila Nežika, zelo pobožno in trpeče dekle. Končno se je vedno nervozno sukala med mračnimi meblji temne sobe mala rdečelaska Katinka. Katinka je bila na slabem glasu; rada se je opila in tudi običajna morala ji ni bila priljubljena.

»V nedeljo te povedem v veselo družbo, Mina, da ne boš vedno tako čemerna kot pepelična sredo!« je dejala neki večer Pučanova, sede pri mali petrolejki in krpajoča svoje krilo.

»Ah! Gospica Mina, ne svetovala bi vam že sedaj hoditi po gostilniških veselicah!« se je vmešala v pogovor gospa Lena ter se preko velikih očal ozrla po Mini, ki je tiho in brez dela slonela ob svoji postelji.

»Kako vendar sodite o meni?« Pučanova se je sklonila preko mize in njen debeli glas je bil jezen, skoro togoten.

»Resnico je govorila gospa Lena« je s ponižnim glasom pripomnila Nežika, klečeča na kolenih pred svojim kovčekom in uravnajoča perilo.

»Kdo te je vščipnil? Kaj blebetaš?« je siknila vznevoljena Pučanova z osupnim glasom. Odložila je nenadoma svoje delo.

Nežika je molčala, Katinka pa se je začela smejati.

»Glej, Mina! Kako zelo te vsi ljubimo!« je rekla z visokim glasom in tolkla s svojimi suhimi, nenavadno dolgimi rokami po kolenih.

»O — o! Kako se je vnela naša devičica. Ampak lepa je pobožnost naše Nežike!« je zopet izpregovorila v šaljivem tonu gospa Lena.

Nežika je imela poten obraz in nagubano čelo. Njen resni glasek je kar odmeval po temotni sobi.

»Čim več in odločneje se odreka-mo zapeljivostim tega goljufivega sveta, temvečji bo večni blagor. Bodočnost našega kratkega življenja ni na tem svetu.«

Pučanova se je zaničljivo namuznila.

»Že zopet pričjenja . . . Kolika hinavščina!«

Nežika se je nenadoma razburi-la. Reče: »Grda brezverka si in tudi druge zapeljuješ.«

»Tiho!«

»Tebi ne!«

Nežika je bila zelo razburjena. Zakričala je silno in se zgrudila na svoj kovčeg. Nato je zaihtela.

»Ta stara ihta!« je pripomnila Katinka.

»Ni lepo, da se prepirate za malenkosti,« je pomirjevala gospa Lena. Odložila je očala in se prešerno naslonila na mizo.

»Lepo ali grdo! Zakaj sitnjari, terciјalka?« se je razvнемala rdečelaska. In udarila je z roko po mizi.

»Take brezmejne hinavščine še nisem doživela!« Globoko je pocmakala z ustmi.

»Zakaj se vmešava ta grda ženska? Opila se je menda zopet!« je ponižno, a pikro odvrnila Nežika, bri-soča se z robcem okoli oči. Zaprla je svoj kovčeg in sedla nanj.

»Ti lenoba . . . miš cerkvena!«

»Kako grdo!«

»Reči še kaj!« je togotno zakričala Katinka in skočila k Nežiki.

»Kako grdo« . . . dalje Nežika ni mogla, kajti razdražena rdečelaska je skočila v njo. Ta hip je priskočila Mina, prijela sopihajočo Katinko čez pas in jo vlekla proč.

Tudi gospa Lena se je razsrdila:

»Tu se ne boste pretepale!« Med tem ste se onidve psovali in si dajali razne priimke.

Naposled se je Katinki posrečilo, oprostiti se Mine in v trenutku je iztrgala Pučanovi šivanko iz rok. Huda borba se je pričela. Katinka je udarila Nežiko po glavi, a Nežika nič manj urna jo je prasnila po obrazu. Naposled ste se zleknili po kovčegu. Katinka, krčevito držeča šivanko v roki, je ubadala njeno ostrino v suho Nežikino telo in v njen shujšani obraz. Ta se končno tudi ni nič branila, le kričala je in lovila z rokama udarce. Kmalu je bil Nežikin mučeniški obraz poln krvi. Ko ste končno Mina in Pučanova ukrotili Katinko, jo je hotela ta še osuvati, a ker ni mogla, je pljuvala pred njo na tla.

Gospa Lena se je tako prestrašila, da je ušla v kuhinjo, in ko so se za trenotek vse štiri močno pehale in se valjale po tleh, da so se videla meča borečih se žensk, je tako zakričala, da so ženske za hip prestrašene obstale.

Še dolgo je potem Katinka psovala Nežiko, ki je v kotu stisnjena polglasno ihtela.

Pozno so se ta večer ženske podale k počitku. Mina je v postelji tiho in prisrčno molila. Prosila je Boga, da bi ji naklonil svojo mogočno varstvo in jo varoval zlega. Z nasprotnega konca sobe se je čulo pritajeno ihtenje. Nežika je ihtela žalosti in boli. Tudi ona je molila k Bogu.

Rdečelaska se je nekaj časa premetavala po postelji, naposled pa reče:

»Drugikrat ti razpraskam obraz do dobra, da me boš pomnila!«

Nežika je začela na to še glasneje vzdihovati, dokler se ni oglasila gospa Lena na svoji postelji.

»Prav se ti godi, Nežika! Prihodnje brzdaj svoj jezik!« Njen glas je bil zamolkel, kakor bi prihajal iz globočine in se je tresel po vlažnem vzduhu.

Nežiki pa je bilo hudo. V njenem srcu je bila smrtna žalost. Spomnila se je nehote svoje prve in edine ljubezni, čiste kakor kristal. Bil je mlad krojač, ki jo je neprestano mučil, zasmehoval, navsezadnje tudi tepel. A ona ga je ljubila kljub vsemu tako zelo. In sedaj, ko se je spomnila na svojo revno mladost, se je zasmilila sama sebi. Zato pa ji je rastlo upanje v odrešenje po božji milosti. In molila je strastno.

Mini se je Nežika zelo smilila, a nek notranji glas ji je rekel, da je Pučanova zelo pametna, Katinka pa strastna in nizka ženska. Dolgo je razmišljevala o svojih tovarišicah ter je zaspala vsa trudna šele proti jutru.

IV.

Kmalu za Mino je prišel student Janko Trebar z Dunaja na poset k svoji teti Leni, ali kakor je sam dejal »na počitnice«. Bil je prijazne in simpatične zunanosti. Obleka mu je bila vedno lepo urejena, elegantna in tudi lase je imel vsikdar skrbno počesane. Njegovo poglavitno načelo je bilo, da je dober krojač več vreden, kot vsi drugi nazori skupaj. Majhne, črne brkice so izzivajoče štrlele kvišku. Glas mu je bil mehak, skoraj ženski. Studiral je že več let jus — z neznanim uspehom.

Takrat je imela Mina mnogo opravka s Pučanovo. Ta je imela moččen vpliv na svoje tovarišice. Edino Nežika se ji je upirala z uspehom. Vendar Pučanova ni bila razvitejša in izobraženejša od svojih delavnih tovarišic. Edino kar jo je povzdigovalo nad druge, je bila njena energija in nagla odločnost. Ta svojstva so vplivala tudi na Mino tako zelo, da je storila le to, kar ji je takorekoč zapovedala Pučanova. Imela pa je Pu-

čanova to slabo lastnost, da se je neusmiljeno norčevala iz slabosti svojih koleginj, katere je poznala prav tako dobro kakor svoje.

Mina je v svojem novem stanu potrebovala pomoči te svoje sodelavke. Njej je bil svet, ki se ji je ravno kar odpiral pred očmi, čisto nov; potrebovala je torej človeka, ki bi jo varno vodil po ozkih stezicah njene ga težkega življenja.

Ob nedeljah in prostih popoldnevih je šla Mina s Pučanovo in njenim ljubimcem na izprehod. Časih se jim je pridružila tudi Katinka, a ta se je navadno zgodaj opila ter se potem v svoji zmedenosti nespodobno kratila z vsakovrstnimi moškimi, kar ostalim seveda ni ugajalo.

Neko zimsko nedeljo je Pučanova povabila tudi Trebarja s seboj. Šli so iz mesta. Solnce je prijetno sijalo, nebo je bilo čisto in zasnežene planine so nad celo okolico razlivalo svoj poseben čar. Cesta je bila slaba, nerodno izhojena in deloma topeča se v lužah.

Raz golo drevje je padal sneg, tepen od solnca. Po poljih se je iskril južni sneg, da so bolele oči od prevelike svetlobe in beline. Na bližnjih holmcih je molče samevala smrekovina in le tupatam so bistre oči zagledale v višini samujočo ponosno hojo.

Na telegrafskih žicah ob cesti je čepel sempatje premrt ptič, a vrane so se glasno kričeč vlačile po snežnem polju v celih krdelih. Čez polje je sopihal počasi vlak in za njim se je v meglah valil siv, grd dim, ki se je počasi izgubljal v zraku. Na daljnem griču je bilo videti belo cerkev, zakopano v sneg in prazen gozd.

Pot je bila utrudljiva. Korak je drsel in bil nesiguren. Trebar se je oklenil Mine in ji pomagal pri težavni hoji. Par korakov pred njima sta stopala roko v roki Pučanova in njen ženin Karin, neznaten suh človek.

»Ali ste vedno tako molčeča, gospica Mina, ali pa je vaša današnja molčečnost zgolj slučaj?« je vprašal Trebar s prisiljeno prijaznim obrazom. Ko je izgovoril, se je tesno zavil v svojo pelerino, premišljujoč, kaj naj govori s tem velikim detetom.

»Ne vem. Zabavna nisem bila nikdar!« je odvrnila Mina. Njen glas je bil suh in naglas besedi malo-važen.

»Mislil sem, da vas ženira moja navzočnost. Sicer pa sem že opazil, da niste preglasni. To mi zelo ugaja, res! Vsaka vaša beseda je premišljena,« reče na to Trebar in pogleda Mini naravnost v obraz. Njegove oči so bile vprašujoče. Ona je bila pri tem v zadregi, zato se je sklonila naprej in si hitela popravljati lase.

Nekaj neznanega, privlačnega ji je bil Trebar. Zato se ga je v resnici ženirala in premišljevala je skrito o njem.

V tem so krenili na stransko pot, polno luž in blata. Bili so že močno upehani. Vendar so korakali vzdržema in precej naglo. Tam pred njimi se je zasvetilo ob potu par hiš, poleg katerih je kakor za stražo stalo nekaj visokih smrek. Ko so se približali, so začuli melanholičen, otožen glas harmonik in kmalu so vstopili v gostilno.

V gostilni je bilo precej ljudi in mladi svet je kar v veži plesal; suvajoči se pari so žareli razvneti veselja in dobre volje. V hiši se je kadilo od tobaka in zrak je bil težak, pokvarjen.

Ko so si naročili vina in se odpočili, je znova zavriskala harmonika. Trebar in Mina sta šla plesat in pri tem se je nji zazdelo vse lepo in udobno. Trebar je bil zelo uren in spreten, a kljub temu ga je še težka Mina upehala, da mu je stopil znoj na čelo. Zavladala je v zakajenem prostoru omotica, v kateri so gostje glasno govorili. Vmes pa je cvilil glas pokvarjene harmonike. Gostje so naposled drug drugega suvali s komolci in polivali vino po mizah.

Ko se je družba napotila proti domu, je bilo hladno. Noč je jasno

žarela in sneg se je zopet strdil v mrazu. Pot je polzela in temno so stali samotni holmi ob strani.

Trebar se je krepko oprijel Mine in razvnet od zaužitega vina, ji je govoril izmišljene pravljice iz svojega študentovskega življenja. Za njima sta počasnih korakov stopala Pučanova in Karin. Tiho sta govorila in le časih so bile njune besede glasnejše. Razločno se je čulo, kako je Karin tiščal v njo in kako se ga je ona odločno branila. Šla sta vedno počasneje in zaostajala.

Mina je bila nekoliko omamljena od vina in plesa. Naslanjala se je na Trebarja, ki jo je držal z desno roko okrog vitkega pasu. Četudi vznemoljena, je vendar mirno prepustila, da jo je Trebar vedno silneje pritiskal k sebi.

V mestu so električne luči mračno brlele in izvoščki so tesno zaviti v svojih kožuhih sedeli na kozlih svojih kočij. Konji so stali kakor okameneli, glave povešene globoko k tlom. Ulice so bile prazne. Tupatam so se odprla vrata in zmrzel človek se je zapodil po tlaku.

Pred domačo hišo je Trebar stisnil Mino k sebi in jo nenadoma poljubil. Ona se mu je branila, toda bila je brez moči in volje. Dolgo jo je držal na svojih prsih. Ko je pozneje že ležala v postelji in se je Trebar v

svoji sosednji sobici spravljal k počitku, se je spomnila Pučanove in čutila je nehote, da se je ta večer oddaljila od nje. Premišljevala je dolgo o Trebarju in svoji naklonjenosti napram njemu, a do jasnega rezultata ni prišla.

Zjutraj je vstala trudna in zmučena, s težko glavo. Pučanova je prišla domov šele proti jutru ter je ležala na svoji postelji nerazpravljena, oprta z nogama na bližnji kovčeg.

V.

Naslednje jutro je bila Mina trudna. Glava ji je bila težka, oči medle in spominjala se je prejšnjega dne z nekakim gnusom. Spomin na ples in na omotenost vsled pijače in dima jo je le težil. Začutila je bolečine v nogah, naposled po vsem telesu. Kakor megla se je vlekla po obljudeni cesti. Cesta je postala živa in pestra. Delavci raznih strok so hiteli na delo. Tupatam je stopical med rjimi človek v obleki boljšega kroja in s krvjo podplutimi očmi. Ozrl se je radoveden za Mino, ki se je zibala od utrujenosti po račje. Mlad človek, še neprespan in s šopkom ovenelih rož na prsih, jo je nenadoma prijel za roko.

»Ah — kako vas ljubim!« In smejal se je po satansko. Razžalosti jo je pijanec in pahnila ga je od sebe. Pospešila je korak in rdeča v lice in nekoliko potna je prišla v tovarno. Naposled jo je omamil spomin na Trebarja. Spomnila se je, kako gorke jo je snoči privijal k sebi in jo po-

ljuboval. Čutila je še njegovo vročo, belo roko, s katero jo je pobožal po licih. Pričakovala je, da bo še odločnejši, vsled česar ni niti poizkusila se ga braniti. In sedaj se jo je sredi dima in mnogoštevilnih tovarišic polastila blaženost, zopet je zardeva-
la in nikomur ni pogledala v obraz, misleča, da ji vsakdo bere s čela misli in vso njeno včerajšnjo preteklost. Naposled jo je premagal glavobol in dan se ji je vlekel v večnost.

Ko se je pod noč vrnila domov, spominjala se je Trebarja kakor v sanjah, čeprav je bila nehote v mislih ves ljubi dan pri njem.

Gospa Lena je počasi hodila po kuhinji in ječala. Mučil jo je revmatizem v nogah. Obuta v velike copate, se je premikala nervozno semintja. Rdečelasa Katinka je imela upadla lica prstene barve. Sedela je na stolu poleg postelje, glavo naslonjeno na blazino. Pučanova je molčala, zdehala v enomer in gledala skozi okno. Ko je prišel domov z izprehoda tudi Trebar, je bil njegov obraz prav tak kot prejšnji dan, le ustnice so se gubičile v posmehljiv izraz.

»Kako je z vami?« je vprašal smeje Mino, se sklonil naprej in ji gledal v izmučeni, a lepi obraz. Njo je pretresal mráz po vsem telesu in je le zmignila z rameni. On pa se je

le brezmiselno smehljal, tolkel s palico po mizi in se končno usedel. Obrnjen proti Pučanovi, je pričel glasno pripovedovati, kaj se mu je sanjalo ponoči. Sanjalo se mu je, da je trpel grozne bolesti in končno je tudi umrl. Ko je tako ležal mrtev, položil mu je nekdo roko na čelo in odprl je zopet oči. Poleg njega je stala visoka, krasna, bujna mladenka, ki je torej izpregovorila: Umrl si, toda jaz sem te zopet oživila. Živi in uživaj! Pučanova ga je poslušala brezbržno, Mini pa je postalo vroče, ko se je pri zadnjih besedah Trebar ozrl po nji in zapičil svoje ostre oči naravnost v njene. Ker pa nihče ni ničesar pripomnil, je bila Mina v zadregi in nevede se je igrala z namiznim prtom.

Ko je prišla še Nežika z molitvenikom pod pazduho, so se vsedle za mizo in molče večerjale.

Po večerji je poklical Trebar Mino v svojo sosednjo sobico. Ona se je čudila, a naposled je šla vendar za njim. Trebar ji je govoril šepetaje in se prisiljeno smejal. Pučanova je bila zaspana in se ni brigala za njiju. Nežika se je v svojem kotu obrnila v zid, pokleknila in začela opravljati šepetaje svojo dolgo večerno molitev, a rdečelaska je sedela na svoji postelji in zrla v strop. Ko je odšla Mina s Trebarjem, se je pričela giba-

ti s svojim zgornjim telesom zdaj na levo, zdaj na desno. Nekaj ljubosumnega je bilo v nji, čemu in zakaj, sama ni vedela. S Trebarjem ni občevala več kakor ljudje, ki so prisiljeni na občevanje s tujim človekom. Skočila je s postelje in bosa, kakršna je ravno bila, se je splazila k vratom in očitno poslušala tuje besede.

»Danes ste bili gotovo nekoliko bolehnii!« se je pošalil Trebar.

»O, ne, nič nisem bila zmáčka-na!« se je lagala Mina.

»No . . . no!« je neverjetno odkimal on.

»Včeraj ste bili nadležni.«

Trebarju se je zazdelo, da mu je nekdo nenadoma zlil curek mrzle vode za vrat. Toda svojo zadrego je zakril s spretnimi gestami. Tiše reče:

»Zaradi poljuba; vendar jaz sam nisem zakrivil ničesar.«

Mina je zardela.

»Ali to je bilo dobro in ne slabo. Zakaj lju — bim vas, Mina!« ji reče zopet on s patosom, ki je bil prepričevalen.

»Nepoboljšljivi ste!« odvrne Mina v še večji zadregi in zardi še bolj. Tedaj je pri polzaprtih vratih nekaj zaropotalo in se zganilo.

Oba sta umolknila.

Trebarja se je polotila strast. Potisnil je Mino na stol in se tudi sam usedel tako, da sta se gledala

naravnost v obraz. Sedaj šele, se mu je zdelo, je videl vso krasoto njenega bujnega telesa, njene razvite prsi in okrogle, močne roke. Naslonil je na njeno ramo glavo in se z rokami oklenil njenega pasu. Branila se ga je z nespretnimi kretnjami, toda s tem je le še bolj podžigala njegovo strast. Trebar se je ta trenotek zdel sam sebi otročji in slaboten napram tej neznatni ženski. Ona pa je medtem zapadla sladki omotici, ki jo je povsem zadovoljevala. Ona, še nedavno povsem zavrženo bitje, čutila se je ta trenotek enakopravna s tem gladko počesanim, skrbno oblečenim možem. To ji je prijalo in budilo zavest lepe žene, ponosne na čast in moč, ki je zvezana s tem. In v tej sladki omotici je bila brezbrizna ter je dovoljevala, da jo je poljuboval neprestano.

Tedaj pa je pri vratih zaropotalo zelo močno. Prestrašena se je Mina iztrgala iz Trebarjevih objemov in si v naglici popravila zmedene lase. On je bil ves rdeč in spodnja ustnica se mu je pobesila. Z eno roko, ki se je nekoliko tresla, jo je še vedno objemal okrog pasu. Tedaj se je zavedla in stopila v drugo sobo.

Gospa Lena je pri slabi svetilki čitala iz stare knjige z velikimi črkami, rdečelaska se je pripogibala pri svoji postelji in je očitno bila v

zadregi. Nežika je še vedno klečala v svojem kotu in molila.

Mini se je zazdelo ta hip, da ji je Nežika sovražnica. Tega čustva si ni znala razlagati. Ni razumela, da nje-ro odločno stremljenje po življenju in ljubezni ne more prenašati velikega samozatajevanja, ki ga je gojila tako vztrajno Nežika. Ko je šla mimo Pučanove, ki je globoko smrčeča ležala vznak na postelji, sta se starka in Katinka začudeni ozrli za njo. Mina se je delala, kakor da tega ne vidi in z glavo pokonci, s fanatičnim ponosom lepe žene, se je pričela spravlјati k počitku.

Strastna, plamteča ljubezen do Trebarja je gorela v njeni mladi duši.

VI.

Trebarjeva sigurnost do Mine je rastla in govoril je o nji kot o svojem kovčegu. Smatral jo je za svojo last. Vsled tega je bil njegov nastop napram nji odločen in siguren.

Sedeč v svoji majhni sobici, je mnogokrat premišljeval o nji. Da je ne ljubi, to je vedel. Toda čemu njegova velika laž? To je bilo vprašanje, ki ni vedel odgovora nanj. Čemu? Neki notranji nagon ga je silil k tej laži, ljubezni, to mu je bilo jasno. Dalje ni vedel. Zavedel pa se je, da mu je imponirala njena zunanost, ženska lepota, mlado še nedotaknjeno telo. Pri tem se ni domislil njenih duševnih vrlin in slabosti. Poznalski pa je jako dobro svojo strast, in da more zadostiti svoji strasti, si je poželet Mine, prepričan, da ga njegova skrita misel ne ukani. Zato se ni bal nobenih ovir.

Vrata njegove sobe so bila le priprta. V sosednji sobi so ženske že spale. Čul je razločno vzdih Pučano-

ve. Njena moška postava se mu je pojavila pred očmi, prav takšna, kakršna je bila tisto nedeljo, ko se je izgubila s svojim ljubimcem v megli. Obžaloval je sedaj, da takrat ni bil predrznejši napram Mini in hudoval se je sam nad seboj. Bos in v sami spodnji obleki je pričel hoditi po sobici gorindol. Ves se je mrzlično tresel in srce mu je močno bilo. Skozi edino okno je svetila zimska noč s svojo mrtvo, nečisto svetlobo. V tej svetlobi se je nerazločno videla Trebarjeva bela obleka in črni prostor pri vratih. Pri vratih je bilo še vedno čuti zaspane vzdihne Pučanove, ki je očividno ležala zopet vznak. S ceste so prihajali v sobo nerazločni glasovi ponočnjakov, se oddaljevali, izginili in zopet prihajali. Sedaj je poslušal brezmiselno te glasove, sedaj se zopet priplazil k vratom in poslušal... Glavo naslonjeno na mrzel zid, je čutil, kako mu bijejo žilice v sencih. Že je prestopil tiho prag, ko začuje zopet tiho, pretrgano ječanje, ki se je spremenilo v šepet združen z rožljanjem rožnega venca. Naglo se je umaknil in bil je ves jezen. Za Nežiko se ni nikdar brigal, zakaj mu torej hodi danes na pot? Prišla mu je končno neumna misel, kako bi se radosti smejal, če bi ta hip zaspal gospod bog in ne bi slišal brezmiselnega čvekanja pobožne Nežike.

Zopet je stal mirno sredi sobe. Zdajci se je oglasil pod oknom globok bas in nekdo je grdo zaklel. Postal je radoveden.

»Slišiš, samo dva solda mi še daj!« je prosil debel glas. Trebar je nalahko, trudeč se, da ne vzbudi šuma, odprl okno. Pri sosedni hiši, kjer je bila majhna krčma, je stal v snegu pijan človek, najbrže delavec nižje vrste, s srajco nad hlačami. Blizu njega je stala ženska, zavita v ruto in trepetajoča od mraza. Trebar se je stresnil.

»Prosim te, pojdi domov! Dovolj si pil«, je prosila ženska pijanca. Toda ta se je gugal h krčmi, odprl vrata, pa se zopet vrnil.

»Sem pojdi!« se je hudoval pijanec. Ženska se je med tem obrnila in šla dalje. Ko je pijanec videl, da ne opravi ničesar, je šel tudi on za njo, se spodtikal, držeč nekaj denarja v stisnjeni pesti in se hudoval. Ko je žensko — očitvidno svojo ženo — došel, se je zavalil na njo in oba sta se zvalila v sneg. Pri tem se je čulo, kako jo je tepel po hrbtu in po glavi. Ko je ona vstala in ihtéča na glas šla dalje, se je tudi pijanec težko pobral in zopet glasno prosil:

»Čuj, samo dva solda mi še daj!«

Trebar je zaprl okno. V sobi je postalo hladno in on se je tresel

mraza. Vlegel se je v posteljo in pokrnil.

Nastala je tihota in vsak še tako nežen vzdih se je čul!

Cez nekaj časa je zopet vstal in se približal vratom ter poslušal. Vse je bilo tiho, zakaj tudi Pučanova je nehala smrčati. Trebarju je sedaj srce bilo še huje kot prej, vse žile in žilice njegovega telesa so razburjenosti in razdraženosti trepetale. Strast je vzbudila vse njegovo živčevje in ga napravila besnega. Njegov izraz je bil grozovit.

Napravil je korak v sosednjo sobo. Skozi okna sobe se je zlivala medla in nerazločna svetloba, zakaj okna so bila preprežena z rdečimi zavesami. Le težko je razločeval posamezne temne predmete v sobi. Stopil je oprezno še za korak dalje. Vštric Nežikine postelje je razločil nejasne konture njenega koščenega obraza, napol obrnjenega proti bližnjemu oknu. Počasi in oprezno se je premaknil dalje, loveč se z rokama po zraku. Tu ni bilo okna in zato je bil naenkrat v popolni temi. Pri tem je z roko zadel na trd predmet. Postal je in računal, kje bi se sedaj nahajal, dokler se ni spomnil, da mora biti v obližju Pučanove. Zopet se je premaknil in naposled dosegel končnico njene postelje. Postal je zopet, nato se okrenil na desno in napravil dva

koraka. Zadel je z nogo ob stol, ki je nekoliko zaropotal v nočni tišini. Bil je pri mizi sredi sobe. Trebarju so zobje zašklepetali, njegova razdraženost se je vsled nenadnega strahu pomnožila in da bi ne bilo čuti njegove močne sape, je široko odprl usta. Ko je stol zaropotal, se je sklonil in se obrnil, pripravljen z brzim begom rešiti se iz situacije. Tako je mirno prečepel dve, tri minute. Ostalo pa je vse mirno; vsi so bili pogreznjeni v globok spanec. Zopet je vstal in hitel naprej, ko je začul od one strani, kjer je ležala gospa Lena, globok vzdih, za prvim drugega, tretjega, dokler niso prišli na površje nerazumljive besede. Sklonil se je še enkrat, opirajoč se z rokama na tla. Spoznal je, da govori gospodinja le v sanjah in zato je lezel po vseh štirih dalje. Bil je že blizu svojega cilja. Srce mu je bilo naravnost glasno, sapa mu je postala težka, roki ste se mu nervozno tresli in zadovoljujoč občutek je objel njegovo telo.

Bil je pri Mini.

Stegnil je roko po njeni postelji in prijel jo je za lase. Bili so vlažni in ležali razmršeni po lazini. Takoj je vstala tudi ona in sedla. Oba sta gledala v temo, oba sluteča z različnimi občutki isto.

»Mina! Moja Mina!« je zašepe-tal nežno Trebar.

»Kaj hočeš? Kaj hočete?« je vprašala ona prav tako tiho. V njenem glasu je bilo polno groze.

On ni rekel ničesar. Čutil je, da ga njene mehke ročice suvajo od sebe, a moči niso imele nobene. Nato je tiho zaihtela in njen obraz je bil ves polit od solz.

Ko je zopet vstal, je bil povsem miren. Nek dobrodušen čut se ga je polastil in v temi se je smehljal brez povoda. Naglo in odločno je stopal v svojo sobico in brez prejšne bojazljivosti. V svoji sobici se je vsedel na posteljo. Svetloba se je med tem povečala, toda on še ni mislil na spanje. Spomnil se je na prvo ljubico, neko petnajstletno dekle, ki je umrlo na jetiki. Vse to je bilo žalostno, zato ga je jezilo, da ni mogel pregnati iz spomina pijanca, ki ga je videl prej v snegu. Ta pijanec je v enomer tiščal vanj in mu kazal denar v stisnjeni pesti. Njegova duša je bila ta hip polna najraznovrstnejših občutkov. Njegov čin se mu sedaj ni dozdeval tako enostaven in priprost, kot malo prej. Razmišljal je o tem in tudi o tem, da ga vse to ni zadovoljilo, ker je izvršil hudodelstvo brez vsake notranje vsebine.

Naposled je brezskrbno zaspal in se je zbudil šele opoldne.

VII.

Mina je ljubila Trebarja z ono veliko močjo in naivnostjo, ki jo premore le velika, prva ljubezen razgrete žene. Prepričana je bila globoko, da ta ljubezen ne mine nikoli, ker je ogenj večni. Njena vera je bila trdna in po svoji moči jeklena. Ravnala se je po njem, posnemala ga v vseh detajlih in živela tako, kakor je želel on.

Celo če si je kupila obleko ali klobuk, je moral on odločiti o barvi, modi, šivilji. Vodila ga je s seboj k šivilji, ki je v mali podstrešni izbi pri oknu, skozi katero se je videlo le azurno nebo, šivala vse svoje življenje, da je tam izrekel svoje misli o vseh mogočih stvareh, ki jih preje ni opazil nikdar. Njemu je bilo to mučno in njena ljubezen do njega se mu je videla brezobzirna, tiranska, to tembolj, ker je Trebarjevo srce ostalo hladno. Poznal pa je tudi dobre in slabe strani njenega značaja, svojo lastno nečimurnost in laž in tako je

prišla v njegovo srce če ne ljubezen, pa vsaj usmiljenost. V takih trenutkih si je hotel vsiliti ljubezen do nje in se je s tem zelo mučil, toda končno je bil rezultat vedno enak: poznal je svojo veliko laž, temelječo v egoizmu telesne strasti. In prišel je do odločitve, da ji pove naravnost vse, da je ne ljubi tako, kakršna naj bi bila prava, čista ljubezen in da je njegova laž pravzaprav le sanjav, nepremišljen odmev sebičnega iskanja po zunanjih užitkih.

Ko je prišel k nji, je sedela na stolu in se ukvarjala z vezenjem. Nasmehnila se mu je tako blaženo, da ni mogel izustiti besede, ki mu je tičala v grlu. Iz njenih oči se je čitala brezmejna zaupnost naivne in ljubeče deklice in vspričo tega je postal tako preplašen, da se je zmedel in ni vedel, kako in kaj naj začne. Izpoznal je jasno, da je ta naivna zaupljivost njenih oči zanj tiranija, kateri se je pripogibala njegova laž in hinavščina. In rodilo se je banalno vprašanje, ali sme biti on, galanten, cziren človek tako surov, da z eno samo kruto besedo, z enim samim brezobzirnim mahljajem uniči njeno krasno kraljestvo sanj?

Pa to so bili le momenti, ki so se svetili kakor zarja iz njegovega sicer tako mrzlega naziranja o življenju. Ti težki in jasni trenotki so nastopili

vedno tedaj, kadar je globokeje razmišljal o svojem življenju in njega ramenih. Razmišljanje pa ni vodilo nikamor, zakaj manjkalo mu je duševne poglobljenosti in enotnosti in zaradi tega ni mogel priti na čisto. Skakal je torej iz enega kamena na drugega in vsak hip je pljusknil v lužo. Bil je torej lahkomišeln in nedločen in tako se je počutil še najbolj srečnega in zadovoljnega.

Toda prišlo je huje. Nestalnost, v kateri je živel, ga je dostikrat razdražila in pobesnila. Mina mu je bila naravnost nadležna in sit njenega lepega telesa, jo je suval od sebe. Njene duše ni poznal in nikoli mu ni prišlo na um, baviti se z njenimi duševnimi vrlinami in njenimi duševnimi zmožnostmi. Zelo jo je mučil ter ubijal njeno žensko svetost na drzovit in ostuden način. Ona je mirno pretrpela vse in ga celo v svoji skromnosti in ponižnosti, ki ji je bila privzgojena, prosila odpuščanja.

Vse to je videl in spoznal, ko ji je sedel nasproti. In namesto, da bi ji razkril svojo naturo, ji je začel govoriti o svojem življenju in svojih načrtih za bodoče. Rekel je, da namerava opustiti svoje juristične študije, ker mu manjka sredstev. Štipendijo, ki jo je še užival doslej, je izgubil, ker ni napravil pravočasno izpitov. Sklenil je torej, da si poišče

kjerkoli kako službo, da si najde primerno eksistenco.

Ona ga je pazno poslušala in zelo se ji je smilil. Naglo se je odločila in rekla:

»Dragi, vem, da si v stiskah. Ali dokler se ne izpremeni vse to na kak kakršenkoli način, je tvoje, kar je moje! Saj živim tudi za te, ne le zase.«

Trebarja so njene besede močno poparile. Sram ga je bilo in čudil se je njeni veliki in močni ljubezni. »Ali je ta mladenka res tako velika in neskončna v svoji ljubezni, da je pripravljena vse žrtvovati meni, mrzlemu egoistu?« se je vpraševal. »Res je! Res!« je ponavljal sam sebi in bil vzradoščen.

Ona pa se je sklonila do njega in naivno vprašala!

»Janko, ali te smem poljubiti?« In ga je poljubila močno ter iskreno. Sama dobrota jo je bilo. Ni čutila v tem veselju, ki jo navdajalo iz ljubezni, kako mrzel privesek je Trebar.

Zvonovi so zvonili po cerkvah in močni glasovi brona so se družili v Minini duši z njenimi gorkimi čutili.

Trebar pa je ostal sam, zaprt vsemu svetu. Nejasnost ga je pokrila bolj kot kdaj. On, egoističen, mrzel človek, živeč le na zunaj in prezira-

joč gorka čutila dobrih ljudi, je postal uganka vsem. Sedel je v svoji sobici in gledal razmišljeno skozi okno. Zunaj je cel dan snežilo, sneg se je trgal v debelih cunjah iz neba. Mračnemu dnevu je sledila jasna noč. Mraz se je širil, ivje je pokrilo ves kraj in čez vode se je razgrnil led...

VIII.

Gospa Lena se je pripravila, da praznuje svoj letošnji godovni dan kakor vsako leto v ožjem domačem krogu in slovesno.

V ta namen je na predvečer napovedala skupno večerjo že ob šesti uri zvečer. Kar ji je primanjkovalo, si je izposodila pri hišnem peku in gospodu Dralki, manjše vsotice pa tudi pri Pučanovi, Katinki in Mini. Nežika se je izgovarjala, da ničesar nima, vendar je stresla končno nekaj drobiža na mizo. Celi ljubi dan so se pripravljala v kuhinji jedila, pecivo, in na štedilniku je venomervrelo. Pod večer se je gospa Lena domislila tudi velikega šopka, ki naj bi stal sredi mize. Poslala je Pučanovo k vrtnarju z naročilom, da plača šopek pozneje. Pučanova pa se je nevoljna vrnila brez šopka. Vrtnar je hotel imeti takoj plačilo. Tudi gospa Lena se je hudovala nad vrtnarjevo nesramnostjo, preiskala je vse žepe, toda potrebnega denarja ni mogla spraviti skupaj. Pučanova je na kratko odbi-

la zopetno prošnjo za nadaljno posojilo. — Stvar se ji je dozdevala smešna. Gospa Lena je po dolgem premišljevanju napravila nov sklep, naprositi še enkrat Nežiko. Ta pa se dolgo ni prikazala in ko je končno prišla domov, se je gospa Lena prestrašila njenega shujšanega obraza.

Gospa Lena se ni mogla potolažiti. Na njenem srcu je cbležal težak kamen, kajti kakšna naj bo slovesnost, če ni šopka lepih rož na mizi? Hudo in tesno ji je bilo v prsih.

Za ta dan je prišel domov tudi Miroslav, ki je vkljub svojim petnajstim letom nosil še kratke hlače. Sitaril je nad vsakim praškom, ki ga je našel kjerkoli in nad nerodno namješčenim pohištvom. Z njegovo pomočjo so znosile ženske eno omaro, skrinjo in cel kup kovčkov v sosedno Trebarjevo sobico, ki je bila na večer tako natlačena z vsakovrstnimi ropotijami, da ni nihče več mogel v njo.

Zato pa so prinesli od hišnega peka dolgo mizo ter jo postavili sredi sobe. Katinka je naposled oblekla mizo v bel prt ter nastavila stole.

Povabljenih je bilo nekaj tujih ljudi. Že zgodaj se je oglasila gospa Dežmanova, ki je stanovala s svojim sedemletnim sinkom v tretjem nadstropju hiše. Bila je če že ne lepa, pa vsaj zelo čedna ženska, polnega, moč-

nega telesa, komaj v tridesetih letih. Oče njenega bledega in bolehavega otroka je bil star, premožen trgovec v Trstu, s katerim je imela ljubavno razmerje in kateri jo je tudi pošteno izdrževal. Kmalu za njo je prišel gospod Dralka, ki je prinesel s seboj velik šopek belih rož, katerih se je gospa Lena razveselila najbolj. Bil je to hišni gospodar, star vdovec. Imel je velik, močno naprej viseč trebuh. Njegova lica so bila temno-rdeča in napeta, tako da so mu skoraj zakrivala male, lokave oči. Glava se mu je svetlikala od prostorne pleše in le redek, tanek kolobar sivih las mu je zakrival debel vrat. Neprestano se je smehljajal in časih je bušil v gromski smeh brez vsakega povoda. Menda iz navade. Pučanova je kar na svojo roko povabila malega Karina, človeka, katerega obraz se je svetil jovijalne odkritosrčnosti. On je privedel s seboj še nekega prijatelja, ki je bil vsem docela neznan in katerega kratko telo se je zibalo na silno visokih, tankih nogah. Kmalu so sedeli za mizo v živahnem pogovoru. Nato so jedli juho, ki je bila zelo mastna. Ko so že končali, je vstopil v sobo star poduradnik iz tovarne. Povabila ga je Katinka kar mimogrede, da se mu prikupi. Toda ona ni resno mislila nanj in se je sedaj prestrašila. Nosil je star, a vrlo dobro

osnažen frak. V zadregi je pričel migati z brki, nerodno se je klanjal na vse strani ter se končno useknil. Bil je v zadregi, kajti njegovo bistro oko je spoznalo, da ga ni nihče pričakoval. Katinka je vstala, suho predstavila gospoda Suhadolnika in pristavila, da ga je ona povabila, kar bode gotovo vse navzoče zelo razveselilo. Nato so vsi vstali raz svoje sedeže in gospod Dralka mu je prvi podal roko. Prinesli so še en stol, po katerega so hiteli gospa Lena, Pučanova, gospa Dežmanova in Miroslav. Vrnili so se s stolom kakor v procesiji. Gospod Suhadolnik je dobil prostor med gospo Dežmanovo in Dralkom, Trebar se je vsedel med Katinko in Mino; poleg je stoloval Miroslav, nato Karin, poleg njega pa dolgi neznanec. Na konec te mize se je vsedla dostojanstveno gospa Lena.

Pučanova je stregla in bila ta večer silno vljudna. Juho je gospod Dralka hitro pojedel ter se potem otožen oziral po ostalih, ki so mučno pihali v žlice. Pučanova, ki je to opazila, je znova napolnila njegov krožnik.

Vse je šlo lepo po programu. Vsaka jed je bila izborno pripravljena in okusna.

Ko je prišel na mizo pečen puran, je dobil gospod Dralka od gospe Lene nalog, da ga razkosa. Izvršil je

to vkljub svoji navidezni neokretnosti prav dobro. Vsakemu posebej je pohvalil njegov kos s strokovnjaškimi besedami. Pučanova mu je spretno pomagala, ponavljajoč cel večer običajno frazo: »Prosim, poslužite se, gospoda!« Zadnje besede ji je vedno pol ostalo v grlu. Gospa Lena je zadovoljno kimala z glavo in ponavljala samo nekatere besede.

Najbolj vesela je bila gospa Dežmanova. Svojemu sosedu gospodu Suhadolniku je pripovedovala lepe stvari o svojem pridnem sinčku, ki je nadvse nadarjen in priden, pa ubogljiv. Časih se je obrnila tudi na drugo stran mize in ponovila, kar je povedala na tej strani.

»Tako priden je moj Fridolinček, da se moram res čuditi. V šoli je prvi, njegove naloge, veste . . . izborne, da. Veliko dopadajenje imam nad njim.«

Gospod Suhadolnik je leno prikimoval ter se vztrajno boril s svojim krožnikom. Tudi ostali so čebljali, ponajveč o vremenu in draginji. Samo gospod Dralka se ni dal motiti; njegova lica so se še bolj pordečila, apetit se mu je pomnožil. Ko je Pučanova servirala tolsto prašičjo večenko, so se njegove male oči zablestele iznova. Večina gostov ni mogla prebaviti maščobe, zato so rezali velike kose od svojih deležev in jih z

dovoljenjem pokladali na krožnik gospoda Dralka. Vsi so se muzali njegovemu apetitu in dolgi neznanec je menil sarkastično, da je ta pojav »pravi naravni čudež.«

Med tem se je razlezel po sobi težak vzduh in ko so prižgali svetilke, je postalo v zaprtem prostoru malce vroče.

Zabaval se je vsak po svoje. Gospod Dralka je slovesno pohvalil kuharico. Karin je tiho govoril s svojim dolгим prijateljem, kateremu je pravil zelo žive anekdote o Pučanovi, za katero je bil navdušen. Mina je molče sedela in le tupatam izpregovorila besedico s Trebarjem. Miroslav je mirno opazoval Mino in je bil očitvidno že zaljubljen v njo do ušes. Bilo je pravzaprav dolgočasno. Gospod Dralka se po gostih ni oziral. Njegove male oči so že popolnoma izginile za lici in videti je bilo samo obrvi. Le svoj stol je čedalje bolj odmikal od mize, da je mogel videti na krožnik. Pučanova pa je donášala na mizo vedno nova jedila in točila gostom močno črno vino. Zadišalo je po teranu . . .

Gospod Suhadolnik je vino pohvalil. Obračal je kozarec proti luči, pokušal tekočino in glasno cmokal z jezikom. Naenkrat pa je to opustil in govoril o antialkoholnem gibanju. Govoril je zelo na dolgo, poudarjal z

važnim glasom nekatere besede in naposled nenadoma umolknil, kakor bi se sredi pota utrgala nit. Karinov sosed mu je odgovarjal suho, zaspalo, dokler ni srdit vzkliknil: »Da, tako je! Nisem prijatelj pijančevanja, a spoznam, da sem slabič. Drugi so hinavci! Vraga, da . . . v gostilni nam hvalijo vino in pivo . . . v kavarni . . . liker! Da! Kaj bomo s teorijami? Nič!«

Nekateri so glasno pritrjevali. Celo gospod Dralka se je ozrl in rekel z osuplim glasom:

»Hm . . . Če bi šel v gostilno in zahteval pregreto mleko . . . potem bi se smejali! Kaj?«

Smeh je sledil tem besedam.

»Smejali bi se in delali norca,« so kričali vsi vprek.

Družba je postala živahnejša. Govorili so sedaj glasno. Le Mini je bilo dolgočasno. Miroslav se je v splošni veselosti in zmedenosti oju-načil in pričel ogovarjati Mino. Pri-povedoval ji je razne naivne doživlja-je iz penzijonata ter je ves gorel od nasprotovanja profesorjem. Mina se mu je smehljala, četudi ni vsega raz-umela. Gost dim se je začel plaziti pod stropom, zakaj skoro vsi so ka-dili. Katinka je odprla okno; sedaj pa je vstala gospa Lena in začela to-žiti o mrazu. Dolgi neznanec se je si-

cer zavzel za Katinko, toda končno so vsi rekli, naj se okno zopet zapre.

Trebar je bil že nekoliko pijan, gledal je mrko in se naslanjal s komolci na mizo. Da bi ugodil vsem, je vstal ter odprl vrata na hodnik. S tem je bilo vsem ustreženo. Mina je med tem, ko je Trebar vstal, začutila, da se plazi neka roka okrog njenega pasu. Bil je Miroslav.

Smejala se je in se sklonila do njegovega otroškega obraza, misleča, da ji hoče nekaj povedati. No, on je molčal, bil ji je hvaležen. Toda še vedno se je oklepал Mine in ji zašepetal na uho:

»Ljubim vas zelo, gospodična!«

Njen obraz se je zelo izpremenil.

»Neumnež!« je siknila in nato zapadla proti svoji volji smehu, ki je prišel prav od srca. On pa je globoko zardel.

V tem hipu je Trebar razlil po mizi poln kozarec vina. Mina je naglo vstala in hitela brisat. Vsi so ji pri tem pomagali. Trebar je bil nekoliko moker, a se je kmalu pomiril.

Karinov prijatelj, tudi že nekoliko vinjen, je začel sedaj pripovedovati svojo povest. Bil je učitelj nekje na deželi, kjer je poučeval kmetsko ljudstvo, mimogrede tudi o krivicah, ki se mu gode vsak dan. Vzel si je dopust, da je mogel studirati »novi

svet človeka«, kakor je imenoval svoj sistem, po katerem naj bi zavladata nemotena sreča na zemlji. Ko bo s svojimi tozadevnimi studijami gotov, hoče stopiti pred ljudi, prepričan, da bo žel hvalo in priznanje. Govoril je navdušeno in s patosom, ki je lasten nedolžnim idealistom. Poslušali so njegov govor brez zanimanja in brez veselja. Med njegovim pripovedovanjem je gospa Lena zaspala in glasno smrčala na svojem stolu.

IX.

Zavrtelo se je Mini v glavi od dima in slabega zraka. Odšla je naglo iz sobe in stopila na dvorišče. Hladno je bilo zunaj in njej je sveži zrak dobro del. Kmalu je čula, da nekdo zapira vrata in se težko prestopa po kamnitem tlaku. »Kdo je?« je mislila in gledala v temo. Temna postava je očitvidno nekoga iskala in Mina je, ko je opazila močan trebuh in plešo, spoznala gospoda Dralko.

»Gospodična Mina . . . he . . . he . . .« Ona je molčala.

»Ušli ste nam . . . he . . . he . . . zakaj vendar.«

»Šla sem na zrak, gospod Dralka,« je odvrnila jezno.

»Gospodična Mina . . . he . . . he . . .« je ponovil starec in govoril priliznjeno.

»Nebeško lep je vaš obraz . . . kadar ste jezni . . . he . . . he . . .«

Starec se je naslonil na zid, gledal lokavo v svetle zvezde na nebu in čebljal:

»Škoda vas je in vaše lepote za to . . . sodrgo! Da! Oj, lahko postanete srečna, samo stegniti je treba

roko . . . po zlatu, sem hotel reči, po sreči. Hočem reči, sreči po meni naklonjeni . . . da! Četudi imam plešo in sive lase . . . hm . . . toda moje srce je mlado, gorko . . . ljubim vas, o gospodična, neizmerno . . .«

Začudena je poslušala Mina starca, ki je govoril lokavo in vznosito. Telo ji je preletaval neopravičen strah, in če je v mesečini pogledala v starcev zabuhli obraz, ji je bilo srce polno studa. Tam onostran dvorišča se je zableščalo belo žensko kri-lo, nekdo je zamolklo izpregovoril. Počasi je od nekje pritaval navdušeni dolgi neznanec in šel počasi nazaj v sobo. Starec pa se je približal Mini, da je čutila njegovo vročino, gledal jo z mrtvim pogledom in vprašal zaupno.

»Hočete . . . sreče?«

Mina se je iztrgala iz njegove vroče roke in rekla po daljšem molku.

»Kakor tudi vas spoštujem, gospod, ljubiti vas ne morem. Pustite me torej, prosim, v miru.«

Starec je zazijal začudenja, mahnil z rokama po zraku in se zopet naslonil na zid.

»Nočete!« reče poparjen. »Dobro! Toda lahko se še premislite . . . takrat pridite k meni . . . Saj veste, kje je moje stanovanje. Moje stanovanje je tu gori v prvem nadstropju, na desno . . .«

In brez nadaljnjih besed je počasi odračal po stopnicah. Sredi stopnic se je obrnil in zaklical:

»Oprostite me tam spodaj, odšel sem brez slovesa!«

Mina se je vrnila kmalu v sobo. Trebar je bil sklonjen na mizo in je očividno spal. Še vedno poleg njega sedeča rdečelaska je brskala z roko po njegovih oljnatih laseh. Rdečelaska je gledala hudobno v Mino, in Mina je pogledala njo prav tako ostro in trdo, hoteč, da izmakne pijana Katinka svoj hudobni pogled. Toda ni se ji posrečilo in zato je sedla k Pučanovi, ki je držala kozarec v rokah in galantno pila vino, ki ga je ostalo še polno steklenico.

Ostali gostje so se poizgubili proti jutru. Pučanova je bila zelo trudna in je zaspala na stolu. Trebar je, ko se je zbudil, vstal in se poslovil, rekoč, da gre še v kavarno. Vrnil se je domov šele naslednje opoldne, ves zaspan in z rdečimi očmi. Karin je iskal svojega prijatelja, dolgega neznanca; a ko ga ni več našel, je tiho odšel, ne da bi izpregovoril besedico v slovo. Dolgi neznanec je namreč že prej tiho zlezel v Trebarjevo sobico, kjer se je vlegel na posteljo. Tam ga je našel šele drugi dan opoldne Trebar trdo spečega.

Tudi Mina je naslednje dopoldne spala. Ko je vstala, je gospa Lena to-

žila o hudi migreni in revmatizmu. Mina se ni brigala za to, kajti imela je polno glavo vprašanj, katerih doslej ni poznala. Gospod Dralka s svojo ljubeznijo ji je bil uganka in ona, ki je bila prvi hip presenečena, je sedaj premišljevala o tem, bi li bila zmožna postati ljubeča in skrbna žena starcu . . . Postala bi lahko gospa, morda celo mati . . .

»Mati!«

Ta beseda, ki ji je bila doslej vsakdanja, jo je sedaj povsem obvladala. Slutila je, da vsebuje ta beseda več, mnogo več, kot je to mislila doslej. Spoznala je, da ta besedica vsebuje žrtvovanje, ki ne sme imeti ne kesanja, ne obupa, temveč ljubezen in samozatajevanje. Prišla je do zaključka, da ona ni zmožna vsega tega zaradi starca, ki ji ni ljub in katerega bi mogoče tudi sovražila.

Pri tem se je spomnila na Trebarja in je videla, kako ničevno je bilo vse to njeno premišljevanje vspricho ljubezni, katero je gojila do njega. In spoznala je, da je ta ljubezen neprimerno močnejša in mogočnejša kot vse bogastvo, ki bi ga ji mogel nuditi hišni gospodar.

Vendar je vstala v njeni duši neka neodločnost, ki ji je pregnala prejšnji duševni mir.

X.

Mali Miroslav je nenadoma obolel in se ni vrnil v penzijonat. Ležal je marveč v postelji; njegovo telesce je bilo vedno potno in mučila ga je tudi mrzlica. Teta, gospa Lena, mu je skrbno stregla. Časih se mu je na predvečer začelo blesti in tedaj je govoril neznan jezik ter vpletal med tuja imena profesorjev in raznih njegovih mladih prijateljev tudi ime »Mina«. Teta ni opazila na tem nič slabega, toda Mina je naglo uganila, da je mladi učenec zaljubljen v njo. V prvem hipu ji je to silno laskalo in bila je ponosna na vse to. Kadar je Miroslav izgovarjal v zmedenosti njeno ime, se je blaženo smehljala in bila zadovoljna. Toda kmalu se ji je mladenič globoko zasmilil in prihajala je k njegovi postelji kot samaritanka. Njegov mladi obraz se je ob takih prilikah razlezel same notranje sreče in bele male ročice ste se mu tresli vznemirjenja. Navadno jo je prijel za roko, jo gladil in hvaležne oči obrnjene v njo, tiho šepetal:

»Gos — po — dična . . . Mi —
na . . .« Ko sta bila sama, mu je ona
rekla ljubeče:

»Ozdravi, Miroslav!«

Njegovo žarko oko se je zasveti-
le veselja in ljubezni. Vzdignil je gla-
vo in ji poljubil roko.

Ona pa mu je povračala njegovo
močno ljubezen in naklonjenost z
ljubeznijo skrbne sestrice in ga je
smatrala za svojega bratca.

Na večer so se zbirali ob njego-
vi postelji Mina, Pučanova in Tre-
bar in se šalili. Smeh, razposajen in
prešeren, je napolnil sobano in pri-
povedovali so razne dogodbe drug
drugemu dolgo v noč. Tako je mine-
val čas, vročina je ponehavalala in
kmalu je Miroslav zapustil bolniško
posteljo. Bil je slaboten, upadlih,
bledih lic in kolena so se mu šibila.
Toda Mini je bil vedno za petami in
postala sta res dobra prijatelja. Mno-
gokrat je bila ona v zadregi, kako
naj mu odgovarja in takrat ga je po-
ljubila na čelo, pri tem trudeča se, da
izgleda kakor skrbna mati napram
svojemu sinu.

V tem času se je tudi vreme iz-
premenilo. Postalo je nenavadno gor-
ko, dasi še ni prišel pomladni dan.
Solnce je iztepavalo sneg neusmilje-
no in s streh je kapala voda v curkih.
Večeri so bili čudovito lepi in jasni,
dasi nekoliko mrzli. Mina je na ve-

čer posedala pri oknu, gledala v nebo in preštevala zlate zvezde. Miroslav je naslonil glavo na njena ramena ter zvesto molčal. Njej se je zdelo to zelo smešno, a lepo; spominjala se je lastnih otročjih dni in ti spomini so ji bili sveži in radostni. Postala je sentimentalna, igrala se je brezmiselno z njegovimi dolgimi črnimi kodri in se topila v blaženosti.

»Ta otrok!« je ponavljala večkrat in stiskala njegovo glavo k sebi, poljubljajoča ga na lase. In prišla ji je naivna misel o njegovi daljni mogočnosti. Postal bo velik gospod, klanjalo se mu bo ljudstvo in tudi ona bo med pisano množico.

»Sedaj sva sama!« je vzdihnil nekoč Miroslav in se približal s svojimi ustmi njenim sanjavi očem.

»Kako lepa je nocoj noč!« je pripomnila ona.

Tema je bila v sobi. Zunaj so svetlikale v jasno noč zvezde in polna luna se je sarkastično smejala sredi neba.

Tesno so se oklenile njegove drobne ročice njenega vratu in ni se mu mogla iztrgati. Vedno srditejše se je oklepala in mladi obraz mu je postal rdeč in vroč.

»Mina!« . . .

»Neumnež . . . izpusti me vendar!« Njen obraz je postal istotako rdeč. Hotela se je odtrgati od njega,

toda ni se mogla premakniti s stola. On pa je počasi zlezel na njena široka kolena in se zibal.

»Neumnež!« . . . Počasi se je nagnila nazaj, hoteča se ubraniti njegovega rdečeličnega obraza, a je izgubila ravnotežje. Stol se je prevrnil in padla sta oba. Valjala sta se po tleh med starim pohištvom vsa zasopla in razvneta. In tako sta se igrala v nedolžnem veselju po rdečkastem tepihu, močno sopla in se vrisajoče smejala. Ko sta vstala, sta zopet gledala v jasno noč, stiskala drug drugega močno za roke in vrat, dokler se niso ostali vrnili domov.

Naslednji dan se je moral Miroslav vrniti v penzijonat. Zjutraj sta se poslovila z Mino. Ona mu je gorko stisnila roko, smejala se je glasno njegovim otročarijam in ga imela rada. On ji je hladno segel v roko, držal se je na jok in bilo ga je sram. Ni si ji upal pogledati naravnost v obraz, zakaj zdelo se mu je, da se je ona le šalila z njim, kakor delajo to odrasli z ljubkimi otročički.

Ko je šel ob strani stare tete po cesti na kolodvor, se je nenadoma spomnil, da je morda grešil in da se bo moral svojih grešnih misli v penzijonatu izpovedati. Toda kako? Kaj naj izpove, ko pravzaprav vendar ni napravil greha. Zamislil se je globoko. Posamezni odstavki njegovega

verskega čuta, ki se ga je naučil v šoli, so mu postali povsem nejasni, dasi je znal besedilo naizust. Močno ga je zaskrbelo in najraje bi se vrnil. Da bi pri spovedi lagal ali zamolčal karkoli, to se mu je zdelo nemogoče prav tako, kakor se mu je zdelo nemogoče, da je grešil, ker je ljubil in še ljubi Mino.

Na kolodvoru se je Miroslav težko prcril do vrat in se potem poslovil od tete. Gospa Lena mu je dajala lepe nauke na pot; pokrižala ga je na čelo, da je zardel vpričo tujih mu ljudi, katere je smatral za hudobne in grešne, in je končno naglo vstopil v že pripravljeni vlak.

Mina je od tedaj dobivala od nje ga polno zaljubljenih pisem. Ni jih brala do konca, samo čudila se je. Mino je časih močno zaskrbelo, kaj naj postane iz vsega tega in mu vsled tega ni odgovarjala, zatrjujoč si, da jo »otrok« že pozabi.

Toda vesela je le bila njegovih lepo pisanih pisem in časih je katero pismo čitala s pravo slastjo.

XI.

Mini je, odkar je pomagala denarno tudi Trebarju, vedno primanjkovalo denarja. Časih jo je prosil le za kak drobiž, da si kupi cigarete. Ona ni rekla, da nima; temveč je šla k gospodinji ali kamorkoli iskat si denarja na posodo. Njen zaslužek je bil skromen, toda ker je sama živela zelo skromno in ni imela nobenih večjih potreb, je izhajala. Njen zaslužek pa je postal kmalu ničev, ker je rada dajala Trebarju, tudi če je ni prosil. On se je začetkoma branil, zardeval je, toda sčasoma se je Minine dobre roke tako privadil, da se mu je zdelo vse vsakdanje, posebno ker ni vedel, da pada Mina vsled tega v dolgove. Velikih dolgov Mina pač ni imela, toda vse polno malih; začetkoma je to lahko prenesla, toda ko je bilo treba vrniti storjene dobrote, je spoznala, da je kakor muha, ki zaide v pajkovo mrežo. Tako je bila prisiljena, da je kupovala obleko na dolg, katero je obenem izročila zastavnici. Naposled jo je ta gmotna

tesnoba ubijala brez usmiljenja in marsikako noč je obupovala. Skrb za denar jo je končno tako prevzela, da je začela hujšati; lica so ji upadla, zdrava rdečica je izginjala neopaženo z njenih lic ... Naposled se je morala na cesti skrivati svojim upnikom, ki so jo vprašujoč pogledovali in namigovali. Da je poravnala mal dolg, bila je primorana napraviti drugje večjega, in kmalu je bil njen vsakdanji zaslužek podoben kaplji v morju.

Bil je lep spomladanski večer. Svež zrak je polnil sobo, mrak na nebu se je povečal in zadnja svetloba je umirala na oknih v objemu temine. Meblji so stali dolgočasno in povečavali mrak v sobi. Mina je sedela na starem divanu in strmela molče pedsé. Senca stene je padala na njo, da je skoraj ni bilo opaziti. Le tanek rob desne strani njene bluze je bil razsvetljen od zadnje svetlobe, ki je že uhajala skozi okno.

Temne misli so ji rojile po glavi. Imela je zelo buren dan. Ko se je vrnila iz tovarne domov, je našla tam zastopnika neke manufakturne trgovine. Hotel je imeti denar, a ona ga ni imela. Izgovorila se je, da pride naslednji dan sama v trgovino, in plača. Po večerji jo je poklicala gospodinja v kuhinjo in jo opomnila na tiste krajcarje ... In ko je prišla iz

cerkve Nežika, je tudi ona z milobnim glasom zaupno povedala, naj ji vrne posojilo, ker rabi denar.

Vse to je rodilo temne misli. Ni jih zaupala nikomur. Vsakovrstni načrti so ji šumeli po glavi, toda moralne skrbi so ostale pri nji. Ni se jih mogla odkrižati. Privlekla se je lepa misel, kako bi bilo vse drugače, če bi imela denar, veliko denarja. — Pustila bi tovarno, lepo, veliko in zračno stanovanje bi najela in tako bi živela s Trebarjem lepo in srečno. Vozila bi se v krasni kočiji, na kozlu bi sedel livriran kočijaž... Morda bi kupila tudi avtomobil! Zapustila jo je zopet lepa, prijetna misel in zapadla je še večji temi, premišljevanju in obupu.

V sobo je stopil Trebar in jo vzbudil iz globokega premišljevanja. Oziral se je po temni sobi in ko je končno zagledal Mino, sedečo na divanu, je rekel:

»Sediš v temi? Sama?«

»Da! Ostali so nekam odšli — menda na izprehod.«

Trebar se je ležerno naslonil na rob divana.

»Zelo dolgočasno je moje življenje!« je pripomnil.

»Ker ves dan postavaš!«

»Pa kaj naj počnem, ljuba Mina? Ne morem se pripraviti do študiranja. Lenoba se me je polastila.«

Trebar se je počasi nagnil do Mine in jo poljubil. Ona se ni gnila.

»Daj mi za ceho v kavarni!« je izpregovoril on.

Začudena se je ozrla po njem in se britko nasmehnila. Vzela je denarnico iz žepa in mu jo molče pomolila. On je odprl, gledal od blizu v temi in rekel: »To je vse?«

»Vse!«

Dal ji je nazaj in ni hotel ničesar. Ona mu je ponujala drobiž, toda on se je trdovratno branil. To jo je bolelo. Zapadla je zopet prejšnim mislim.

»Denar, denar, denar!« je vskliknila nehote in si zakrila obraz z rokama. Nenadoma je vstala nova misel — ostudna in grešna. Zavrgla jo je takoj in ježno zaceptala z ного. Naglo je hodila po sobi gorindol. Trebar jo je začuden opazoval, niti od daleč ni slutil, kaj se godi v njenem srcu. Toda grešna misel je ni zapustila, ni se je mogla otresti. Ona se je domislila ponudbe gospoda Dralke in dasi se je zdela ta misel nad vse ostudna in grda — otresti se je ni mogla. Ostal je spomin — madež blata hudobnih ljudi. Pa če tudi se je branila te hudobne misli, prehajala ji je bolj in bolj v meso...

Tedaj jo je vzel Trebar pod pazduho in šla sta na cesto. Spotoma sta

molčala. Noč je bila temna, na obzorju so se komaj opazili okoličanski griči in hribovje. Svetiljke ob cesti so zaspano, brezbrizno brlele. Vlada-la je tihota.

Ko sta se čez pol ure vrnila, je Mina zopet sedla na divan, bila je nemirna in duša ji je bila težka. Toda jutri mora imeti denar... denar... denar... Kje ga vzeti? In grda, čstudna misel ji je bila neprestano za petami, govorila ji nedolžne, opravičljive besede...

Srce ji je močno bilo, ko je počasi, oprezno stopala po stopnicah v prvo nadstropje. Obrnila se je na desno in s tresočo roko in utripajočim srcem je potrkala na vrata.

»Bog, usmiljen mi bodi! Samo enkrat grešim... nikoli več ne bom!«

»Naprej!«

Ko jo je ugledal stari Dralka, se je hinavsko zarežal, a ona je trepetala kakor bilka v viharju...

XII.

Ko se je Mina vrnila, je imela objokane oči in sramežljiv pogled. Sedla je na stol poleg svoje postelje, obraz si je zakrila z rokama in tiho je ihtela. Solze so ji lezle počasi po rokah navzdol, iskale so pota v stisnjeno pest, v kateri je krčevito stiskala nekaj dukatov. Začetkoma je bila razmišljena, ničesar ni vedela in ihtela je instinktivno. Slutila je temni greh in vedela je, da se je nekaj zlomilo, raztrgalo. Počasi se je začela oglašati vest in tudi razum je prišel zopet do veljave. Spoznala je, da je zlomljena njena odporna moralna moč in videla je, kako velik je greh, katerega je storila za par — dukatov. Zaspala je izmučena na stolu. Ko se je prebudila, je bila v sobi tema, vsi so spali in tudi sama se je vlegla v posteljo.

Strašni časi so prišli nad njo. Ljudi se je bala; ogibala se je jasnega, veselega pogleda. Mrak se je nastanil v njini mladi duši. In globoko v notranjosti jo je grizel črv. Jed ji ni teknila in hujšala je bolj in bolj. Izpraševala je samo sebe, tolažila se

s tem, da je bil greh potreben, zaradi sile, v kateri se je nahajala; toda zopet in zopet so jo neusmiljeno žrli zlati dukati. Zelo prav so ji prišli — to je vedela; toda zamenjala je malotne vsakdanje skrbi z notranjim nemirom, obupom in žalostjo.

Tedaj je prihajala pomlad s svojim svežim, krasnim življenjem. Gorkota je preplavila vsak kotiček, izvabljala je ljudi na prosto. Ljudje so hodili bosi po travi, zgodaj vstajali in na večer opazovali zahod blagega solnca in krvave nebesne pege nad gorovjem. Zaduhtelo je po rožmarinu, drevje je bujno vzcvetelo in oko je prijetno odpočivalo v zelenju.

Tudi Trebar se je pomladil. Njegovi lasje so dišali po parfumu, brke so predrzno izzivale in lahka, lepa obleka se je ovijala njegovega telesa. Bil je res mlad.

V večerih se je šetala Mina ob njegovi strani. Priprosta, enostavna je bila njena obleka, a snažna in okusna. Množina las je krasila njeno glavo in na polnih prsih so duhtele šmarnice. Toda bila je bojazljiva, nemirna; ječala je v neprestanem strahu pred njim, zaradi katerega je iz ljubezni in dobrote zapadla grehu — gnusnemu in nečistemu. Njena usta so bila nema, izginil je z njih prejšni sijajni otroški smeh. Ljubila pa je Trebarja še vedno iz vse du-

še in lahko bi umrla zanj, če bi on tako zahteval. On je bil z njo vedno dober, le časih je postajal aroganten, siten in očitajoč. Ona mu je odpustila vse, prosila ga odpuščanja in pripravljala se je časih resno, da mu razkrije svoj greh. Vedno jo je prevzel tak strah in sram, da se ni upala storiti tega, dasi je spoznala potrebo tega tako jasno. Zato pa je bila vsa srečna, kadar jo je on nežno pobožal po licu in jo nazadnje iskreno poljubil.

Tako so minevali meseci v ljubezni in žalosti.

Neki večer se je Trebar vrnil domov z večdnevnega izleta. Bil je truden in upehan. Solnce še ni zašlo in prijeten mir je vladal v sobi. Okna so bila zagrnjena z zavesami in Mina je ležala v postelji. Trebar se je močno začudil. Gospodinja je hodila po prstih semintja in resen je bil njen starikavi obraz, ko je devala v red razmetano obleko.

»Si bolna, Mina?« je vprašal Trebar in se sklonil nad njo. Nekaj grenkega je čutil v grlu, nepotrebna misel mu je butnila v glavo. Ženske, ki so sedele okrog mize, opravljajoče razna ročna dela, so molčale in se pomenljivo spogledovale.

Mina se je blaženo nasmehnila Trebarju in sklonila naprej. Trebar se je tudi smehljaj, pa le navidezno.

Postal je rdeč v obraz, trd po vsem telesu in zelo začuden.

»Kaj? Kako?«

Nečesar ni mogel izreči, prišlo je zanj nenadoma.

»Nikoli mi nisi ničesar omenila o tem!« Glas mu je bil trd, obraz jezen in bil je še vedno zelo začuden. Prijemala se ga je togota. Mina je to opazila in obrnila je glavo v zid.

Pučanova je začela glasno pripovedovati:

O 11. dopoldne sem zvedela v tovarni, da ji je prišlo slabo. Prestrašila sem se zelo in hitela k nji. Bil je tam že tovarniški zdravnik, tisti mladi smešni doktor... Rekel je, naj se jo prepelje v bolnico. Čemu v bolnico? No, jaz nisem vedela, zakaj gre pravzaprav. Pa sem poklicala izvoščeka in peljali smo jo domov. Toda ni nič... šele bo...« Pri zadnjih besedah je Pučanova bušila v smeh, in solze so ji prišle v oči, da se je morala brisati s predpasnikom.

»Za Boga, kako nenadno!« je pripomnila rdečelaska.

Janko je nemirno stal ob postelji bolnice, stal sedaj na eni, sedaj na drugi nogi in si v nenadni zadregi popravljal brke.

»Kaj bo sedaj?« mu je ušlo in ugriznil se je v ustnico.

»Prišlo je nenadoma, nisem še mislila na to!« je šepetala bolnica.

»Pustite jo pri miru; ni je treba še mučiti s praznim čebljanjem«, pripomni ježno gospa Lena, idoča mimo postelje in ne da bi se ozrla na Mino.

Mrak je nastal. Ženske so mirno kvačkale dalje, Trebar je hodil ves zamišljen po svoji sobici gorindol, Mina pa je nepremično ležala v postelji. V njeni glavi so se podile misli, druga za drugo. Zmislila se je tudi na smrt. Jasen ji je bil brezobzirni boj med njo in otrokom, katerega pričakuje. Slutila je strašne bolečine poroda. Otrok hoče živeti, pa če prav bi ugonobil njo samo. Ponoči se jo je polotil smrten strah. V polsanjah je blodila v velikanskih prostorih. Povsod blato, pogrezanje, odsvit krvi. Bilo jo je tako strah, da je zakričala bolesti; vzdigujoča roke je tavalala po neznani opolzki meh koti vsa zmučena in pojemajoča... Odprla je oči, na mizi je žalostno brlela petrolejka in ženske v spodnjih krilih so stale okolo postelje. Sedla je.

»Vlezi se in bodi mirna!« je prigovarjala Pučanova. Nežika ji je popravljala odejo pri nogah in bila vsa usmiljena. Mini je zaigral tedaj nejasen smeh okoli usten, gledala je s široko odprtimi očmi po sobi, kot bi nekoga iskala.

Trebar je tedaj slonel v svoji sobi pri odprtem oknu in pušil cigareto.

XIII.

Naslednji dan pod večer je prišla babica v hišo, ženska štiridesetih let. Hodila je naglo okrog bolnice, govoreča o vseh možnih stvareh, o vremenu, draginji, porodih. Sedaj je potrebovala česa od gospodinje, potem od Pučanove in nato od Katinke. Končno je zaprosila zelo vljudno tudi Nežiko za šivanko in nit, da si prišije gumb pot vratom.

Porod ni bil daleč. Trebar je sedel doma na postelji in je gledal neprestano pušič v strop. Vse to ga je zelo jezilo in vse se mu je gabilo. Iz sosedne sobe, kjer je ležala bolnica, je prihajal vroč zrak; zato je odprl okno.

Katinka je prišla tiho po prstih k njemu. Njen obraz je bil nenavadno resen in spodnja ustnica se ji je globoko povesila.

»Ne morem gledati vsega tega,« je rekla polglasno. Potem se je nasmehnila zlovoljno in mu pomolila roko.

»Čestitamo!... Morda bo sin!«

Temno jo je poglegel izpod čela in pljunil na sredo sobe.

Slišalo se je, kako hiti babica pripovedovati o težkih porodih in svoji dolgoletni praksi. Govorila je tako naglo, kakor bi žvenketali noži. Vmes se je na kratko in z visokim glasom smejala.

»Kje ste dobili tega vraga?« je vprašal Trebar Katinko.

»Stara jo je nekje iztaknila!«

»To ni babica, vrag je!«

Umolknila sta in poslušala dalje. Ženske so hodile semintja. Čulo se je stok bolnice Mine, babica je utihnila in slišati je bilo le njene nagle drsajoče korake.

Vse je bilo tiho, da se je čulo sopenje žensk. Katinka se je ugriznila v ustnice in uščipnila Trebarju roko. Luč v sosednji sobi se je premikala in dolg pramen luči je padel skozi polodprta vrata na Katinkin idiotični obraz.

Kmalu sta Katinka in Trebar začula bolesten vzdih in nato ječanje bolnice. Starka, gospa Lena, je glasno zehala, a Nežika je izpuščala iz sebe tanek, začuden glas. Trebar je to poslušal, a kmalu spoznal, da je to glas ihtenja, — žalosti ali sočutja, to ni mogel vedeti.

Stopil je k vratom in jih zaprl. Ničesar več ni čul. Ko je potikoma zapiral vrata, je videl, da so stale

ženske okrog postelje tako, da Mine ni videl. Nežika je klečala koncem postelje in imela glavo podprto z rokama, a Pučanova in gospa Lena ste imeli tako žalostne obraze, da ga je to mučno presenetilo.

Legel je na posteljo. Vse to, kar je videl, ga je potrlo. Vpraševal je samega sebe, ali se pač sme imenovati očeta. Nek glas mu je odbival. Še enkrat se je spomnil vseh važnejših detajlov te svoje ljubezni in je prišel do zaključka, da je ona sama kriva vsega tega. Tudi mu je prišlo na misel, da je ona sama si zaželela tega dogodka, misleča, da s tem še bolj priveže nase njega, ki ga smatrajo vsi za očeta.

Iz tega nepravlega naziranja se je rodilo sovraštvo do nje, ki bi jo moral ljubiti. A ker je bil v svoji notranjosti vendarle prepričan o svoji krivdi in se je spominjal natanko lepih trenotkov, te svoje ljubezni, mu je bilo grenko v duši. Videl je nove dolžnosti, ki si jih je nakopal sam na glavo s tem, da je brezmiselno grešil in sedaj se je resno bal, da teh novih bremen ne bo mogel nositi.

Ko je tako razmišljeval, je naenkrat začul cvileč otroški jok. Vstal je in stopil v sosednjo sobo. Mina je nemirno ležala, imela oči zaprte in mokro čelo. Njena lica so se mu zdela močno obledela. Videlo se je njeno

okostje in Trebar je gledal nenadoma, kako mala bo po smrti njena glavica in kako velike globine bodo nekdaaj pod njenim čelom. Za hip se je rodilo usmiljenje v njegovi duši. Ganiło se je naglo in takoj zopet otrplo. Spomnil se je svojih sklepov in vztrajal pri njih, trudeč se, da premaga trenutno dobroto.

Povedali so mu, da ima sina.

Močno ga je zapeklo v prsih. Ni ga zapeklo to, da je dobil sina, temveč tista gotovost, s katero so vsi govorili, da je dobil sina, ga je mučila.

Mina je počasi, neopaženo odprla oči in blažen nasmeh je preletel upadla lica.

»Zelo dobro se je izvršilo«, je rekla babica.

»Torej vse v redu?«

»V redu,« so odvrnile ženske hkratu.

Otrok je jokal. Omahljiv nad vsem tem, prevzet mešanih čuvstev, je Trebar naglo odšel na ulico.

XIV.

Sramežljiva rdečica se je zopet pojavila na Mininih licih. Njene velike oči so bile sicer še vedno globoko udrte, a to jo je napravljalo čarobno. Njen mali nos in brezmadežni zobje ter rdeče ustnice — vse to se je družilo v lepoto.

Tudi otrok je bil krepak in zdrav in vsi so mu obetali moč. Sleherni dan je prišla babica, kopala otroka in dajala Mini navodila. Močno veselje je prevzelo Mino, ko je gledala vsa srečna svojega sinčka. Bila je lepa mati, polna dobrote in ljubezni.

Zunaj je nastopilo deževno vreme. Zrak se je ohladil in temperatura je bila prijetna. Mina je sedela v postelji, moč je zopet rastla v njej; prihajalo je zdravje. Na stolu poleg postelje je sedel Trebar, podpiral si glavo z rokama in zamišljeno gledal predsé. Bila je nedelja in ljudje so se podali v cerkev. Otrok je spal. Celo noč je kričal tako, da si je Katinka zamašila ušesa z volno in je Pučanova neprestano vtikala kazalca v uho.

»Ko je danes ponoči grmelo, me je obšel tak strah, da sem trepetala,« reče Mina.

»Neumnica!... Ali misliš, da bo strela udarila ravno v to hišo in naravnost v tebe?« odvrne prepričevalno Trebar in zamahne z roko.

»Ne mislim tega!« dé malomarno Mina. Popravljala si je blazino, ki ji je ušla pod hrbet, trudeča se, da jo spravi zopet na prejšnje mesto, da zamore komodno naslonjena s hrbtom na nji sedeti v postelji; Trebar ji je pomagal.

»Skloni se naprej... tako, sedaj se nasloni!«

Zopet je sedel na stol, prekrižal nogi in izpregovoril:

»Pa zakaj strah? Neumevno mi je.«

»Zbala sem se — mislila sem na smrt.«

»Tako?« se je čudil on. »Ali se počutiš slabejšo?«

»To ne... ampak... Časih sem molila, zadnje čase pa sem kar pozabila na to.«

Trebar se je spomnil, da je tudi on v mladostnih letih opravljal molitve, katere ga je učila na pamet njegova dobra rajna mati. In zazdelo se mu je čudno, zakaj je opustil vse to. Priznal si je, da je ta verski predsodek iz mladostnih let premagal hitro in lahko, ko je prišel na univer-

zo. Imel je neko »znanstveno« prepričanje, katerega se je naučil od drugih. Iz komodnosti.

»Tudi jaz ne molim!«

»Ali veruješ v Boga?« je vpraševala dalje Mina in ga gledala z velikimi očmi. Trebar je molčal, zakaj vprašanje mu je prišlo prenašlo. Končno se je premagal in odkritosrčno odgovoril:

»Ne verujem!«

Mina je umolknila. Bila je religiozna ženska in verovala je v Boga. Njena priprosta nefilozofična duša ni mogla razumeti, da bi ne bilo nad njo neke absolutne moči. Spoznavala je ničevost, in zato je Bog za njo potreben in časih je celo gorko molila k njemu, dasi zadnje čase teh molitev res ni več opravljala.

»Vseeno je, ali Bog biva ali ne, kaj nam hoče? Kaj mu hočemo mi? Odpirati usta in žlubodirati tjaven-dan, kakor to dela Nežika — to ni nič. Mislim, da je bolje, da ne dražimo Boga s takimi nepotrebami. Kar vem jaz, mi zadostuje. Po mojem trdnem prepričanju Boga ni, ne eksistira. Če pa je — potem mi moje nevednosti ne bo zameril.«

Hotel je govoriti še dalje, toda začutil je, da temelji to njegovo prepričanje na strahopetnosti, računajoči na usmiljenost. Mina se je zamislila in njeno čelo je pričalo, da misli

intenzivno. Gledala je v strop in njen obraz je bil sedaj naravnost krasen.

Trebar je nepremično zrl v njo in bil poln zadovoljnosti nad to krasoto. Za verska vprašanja se ni brigal. Ni čutil potrebe po Bogu in mu je bilo vprašanje o njegovi eksistenci malotno. Bil je dostikrat priča, kako so se o tem prerekali njegovi tovariši cele ure. No, on se je smejal, zabaval se je pri tem. Bil je sedaj radoveden, kaj je napotilo Mino k tej misli. Vprašal je:

»Zakaj pa pravzaprav premišljuješ o tem?«

Ona je sramežljivo zardela. Pobesila je oči in sklenila roki na prsih.

»Zakaj? ... Postala sem mati; kar je bilo, je prišlo iz greha. Vem, da ni bilo prav — zato bi se rada iznebila težke vesti. Rada bi šla k izpovedi! ...«

Njene oči so se zasolzile in zakrila jih je z rokama. Onemogla je sedela tu, spomnivša se ostudne poti, katero je napravila nekoč v prvo nadstropje k bogatemu starcu. Ta spomin jo je zelo težil, ni se mogla odkrižati njegove neznosne teže.

Trebar vsega tega ni razumel in jezil se je nad njeno pobožnostjo.

»Neumnica ...! Kakšni tepci ste to!«

Stopil je k oknu in gledal na cesto, po kateri so hodili ljudje z

brzimi, kratkimi koraki. Pri tem se je zibal na petah, imajoč roki v žepih. Ves ta položaj, v katerem se je nahajal že nekaj dni, mu je bil zoprn in vedel je, da se mora iznebiti vseh spon, če hoče postati zopet prost, svoboden človek.

Otrok v zibeli se je začel kremžiti. Prišla je v sobo starka s počasnimi, drsajočimi koraki. Sklonila se je nad otrokom in mu popravljala zagrinjalo nad očmi. Ker pa je otrok kričal dalje, se je ujezila in mu zažugala z roko. Mina je napol ležala, napol sedela z zaprtimi očmi in trudnost se ji je brala z obraza. Njene ustnice so se premikale, šepetale so molitev, ki je bila kes za preteklost. Trebar je pristopil k nji in ji zakril ramena z odejo. Pri vratih je nehote postal, čul je nerazločno šepetanje molitve. Ta žalost ga je močno težila, legla mu na ramena, da je težko dihal in zrak mu je postal gnusno vroč.

Ko je stopal po ulici, mu je v ušesih še vedno šumel šepet nerazločne molitve.

XV.

»Ravno prav, da sem te dobil,« je rekel mlad študent, opravljen ne- navadno in z velikim, krivim nosom, Trebarju, ki je sedel v kavarni pri oknu in gledal leno na ulico.

»Pozdravljen bodi, Gornik!« reče Trebar in mu stisne roko.

Gornik je prisedel. Suh, dolg natakar je postavil predenj skodelico črne kave, nametal na mizo nekaj časopisov in s pogledom polnim prezirljivosti odšel.

»Kdaj si prišel?« je vprašal Trebar.

»Danes. Prihajam z Dunaja v važni zadevi. Tudi Reven je tu. Ali ga še ni tukaj? Glej, saj veš, da smo imeli občni zbor našega akademičnega društva. Spoznali smo, da naš čas zahteva od inteligence, od bodočih voditeljev naroda, da gre med narod. Tema je padla na domovino in treba je, da gremo ljudstvo podučevati, ga pripravljati na oni veliki jasni dan... Tako sem bil jaz izvoljen, da preskrbim vse potrebno za predava-

nja, ki jih nameravamo v prid kulture in prosvete prirejati po domovini o velikih počitnicah.«

Gornik je govoril naglo, navdušen je postal njegov patos in globokoumno so izgledale njegove oči. Važne so bile njegove geste in njegova kravata je živo spominjala na romantiko.

»Pametna misel!« je pritrdil malomarno Trebar. »Že davno bi potrebovali predavanj za ljudstvo, poduka za narod, da ne propade v nazadnjaštvu«...

»Da. Ravno zaradi tega sem že mislil na tebe. Tudi ti moraš prevzeti kakšno delo. Glavno še pride. Izdajali bomo svoje glasilo, ki naj tudi med nas, Slovence, uvede popularne vede, ki jih rabi napredek.«

»Zdrava, prijatelja!« Reven je nenadoma stal pri mizi, se porogljivo smejal. Krog njegovih ust se je lovil nasmešek, ki je izdajal človeka z ironijo in s samoniklo zavednostjo.

»Servus, Reven!« Podali so si roke in Reven je prisedel.

»Ali se navdušujeta? Lepo je navduševanje nadebudne inteligenčne mladine, brata. Pijmo torej črno in bodimo navdušeni!«

Trebar se je smehljajal in Gornik je črno gledal.

»Nobenih šal ni v naših idejah,« je pripomnil.

»Seveda ne. Najlepši dokaz za to je najina navzočnost v metropoli slovenski. Zbrali smo se, bili navdušeni in midva sva se odpeljala s cesarskega mesta, da zaneseva idejo tudi med narod.«

Naj se je Reven smejal ali pa kislo držal, oni nasmešek krog usten je ostal vedno enak. In baš to je silno motilo Gornika.

»Vedel sem, da niso izbrali pravega delegata na Dunaju. Imaš premalo resnosti!«

Reven je po strani pogledal Gornika; strupenost je ležala v njegovih očeh.

»Resnosti? Vidiš, na Dunaju sem bil proti temu. No pa so ravno mene poslali delat te priprave. Hudoobneži! Sedaj se potikam že dva dni po kavarnah in sam ne vem, kako in kaj naj začnem. Zanašal sem se na tebe, bratec. Kaj si storil doslej? Jaz sem vsaj lenobo pasel in lenoba je tudi kos uživanja.«

Gornik se je ob teh grešnih besedah zelo razhudil. Njegova poglavitna misel je bila, da je treba za to delo idealnosti, zakaj idealnost naj bo vzor mladini. Reven pa je personificirana vsakdanjost, je breme zanj, da niti on sam ne more storiti ničesar v prid dobri stvari.

Reven se je smejal neprestano, si vihal brke in končno pripomnil:

»Oj, lep si Gornik! Brez dvoma, tudi tvoje besede so lepe!«

Prepirali so se, vmes čitali časopise in pili vodo.

»Glej, voda, ki jo pijemo, je zlata vredna. Ampak malce vina bi našemu zdravju tudi ne škodilo. Ali gremo na kozarček?«

Reven, ki je to govoril, je vprašujoč pogledal tovariša in se ozrl na uro v bližnjem zvoniku.

»Tudi jaz bi bil te misli,« je pritrdil Trebar.

Plačali so in odšli. Gornik se je poslovil, rekoč, da mora napraviti obiske raznim gospodom, ki imajo važno besedo pri narcdovi omiki, ostala dva pa sta zavila v krčmo.

»Kaj nameravaš ti sedaj?« je vprašal Reven tovariša, ko sta sedela za mizo. »Izginil si z univerze kakor kafa!«

»Nameravam? Nimam nobenega programa. Zaželelo se mi je po domovini in sem šel.«

Ne razumem te, prijatelj! Zdi se mi, da je lenariti v velikem mestu vendar kratkočasneje, kot pa tu v neznatni provinci.

Trebar je na to molčal in zamigal z rameni.

»Tretjega izpita še nimaš?«

»Ne!«

»Jaz sem ga napravil pred tednom. Zato sem se pustil z veseljem

delegirati. Ampak napravili itak nič ne bomo.«

»Zakaj? Pri nas in med nami je dosti pridnih in talentiranih ljudi. Ampak misli ne najdeš nobene. Vse hoče delati z navdušenjem in idealno; ampak — kaj delati? Predavati? Kaj predavati? Komu? Zakaj?«

»In kaj nameravaš?« je vprašal začuden Trebar.

»Ko napravim doktorat, grem v službo — kamorkoli. Kdor bo bolje plačal, ta me bo imel. Potem se oženim. Bogato seveda. Če ima dekle stotisoč kron — vzamem jo za ženo, ne da bi jo pogledal. In ko bomo tako lepo se prerili do pečenke in lepega življenja — bo dobro i zame, i za narod!«

Trebarju to naziranje ni bilo novo, ampak nekoliko ga je poparilo. On je zašel na slaba pota, postal je oče nezakonskega otroka, opustil študije — kam vodi ta pot? Če tudi se mu je dozdevalo tovariševo naziranje banalno in brezidejno, se vendar ni mogel ubraniti čustvu, da je Reven pameten, zelo pameten. Zavidal ga je.

»Jaz ne morem nikamor več. Izgubil sem stipendijo, pri izpitu sem padel. Menda pojdem kam v službo.«

Reven ga je dolgo gledal in opazoval. Rekel je:

»Potem se seveda idealno utopiš v vinu ali pa klavrno oženiš. Čudne misli imaš!«

Oba sta molčala.

»Veš kaj, Janko, jutri zvečer se odpeljem nazaj na Dunaj. Naj Gorkik opravi vse — on je človek za to. Meni se ne da krošnjariti tu okoli s to našo stvarjo, ki je nihče ne kupuje. Pojdi z menoj! Poizkusi še enkrat!«

»Ne morem — od česa naj živim?«

»Zadnjič sem prejel od nekega višjega uradnika v ministrstvu pismo z vprašanjem, ali morem prevzeti instrukcijo slovenščine in hrvaščine. Obljubil sem mu dobiti koga, ker jaz ne morem. Ali hočeš ta posel? Ta beštija bi menda rad komisijoniral po jugu in se zato uči jezikov. Napraviš izpit intakodalje . . .«

Reven mu je ponudil roko preko mize.

Podprl si je glavo z desnico in mislil. Ponudba je bila ugodna in morda bi se rešil. Ugajala pa je Trebarju tudi misel, da se na ta način iznebi kar na kratko Mine in vsega drugega. Boril se je s tem, da bi bil ta čut grd in dostojnega človeka nevreden in pomišljal je dolgo. Potem je stisnil ponudeno roko.

Naročila sta še eno steklenico.

XVI.

»Ali ima človek pravico kratkomalo zatajiti storjeni greh?« je vprašal naslednji dan popoldne Trebar Revna, ko sta zopet sedela v kavarni.

Reven je začuden pogledal tovariša in hudoben nasmeh mu je silil na dan.

»Pravico? Kakšen greh?«

»Greh — kakršenkoli!«

»Zatajiti?«

»Da! Ali mora človek izpolniti in prevzeti na svoja ramena posledice, ki jih je nepremišljeno zakrivil z neumnim dejanjem?«

»Zdi se mi, da imaš nekaj na srcu!« je odgovoril Reven. »To mora človek izpolniti, kar predpisuje zakon, pisana postava. Ali nisi jurist?«

»To je nekaj drugega. Gre za vest, za lastno umirjenje in zadovoljstvo,« je pojasnil Trebar ves zmešan.

Hudoben in zasmehljiv je bil sedaj Revnov obraz. Porogljivo so se sedaj smejale tudi njegove oči.

»Tudi ti — Janko?« je rekel. »Kakšen otrok pa si postal? O goska

mila, tak si, kot bi prišel iz dekliškega internata!«

Trebar je zardel. Ali v zadregi ali od sramežljivosti — kdo ve?

»Vsakdo ima dolžnost, ne le pravico, tajiti svoje grehe. Kaj tajiti? Zaničevati jih mora. Samo tista bremena moraš nositi, ki se jih ne moreš iznebiti. Če bi mogel ljudi ogoljufati za cel milijon, ali bi mislil pri tem na greh, na tatvino, goljufijo, na jok in stok — osel?«

Ta odločna govorica je Trebarju zelo ugajala. Reven mu je imponiral, kakor še nikoli. Tak brezobziren človek moraš biti in dobro ti bode, je mislil Trebar in jasno mu je bilo vse. Mino in njenega otroka — mora zatajiti, zakaj to bo zanj dobro in koristno. Kaj vse ostalo, ki je samo privesek egoizma, mreža za idealiste in tepce. In čeprav mu je bilo vse to jasno — vendar mu je bilo v duši tesno in ozko, kakor še nikoli. In vedel je, da je ta tesnoba samo plod hudobne misli, ki postane dejanje, kakor hitro ta misel ugaja in postane simpatična.

»Ampak ti vendar ne boš tajil, da ni človek zgolj gmotnost, da ni ma vesti in da ne potrebuje etikete?«

»Prijetelj!« se je porogljivo nasmehnil Reven, »ti si filozof! Zakaj nisi šel na filozofsko fakulteto? Vse to, kar sedaj pripoveduješ, priča o

slabi vzgoji. Bil si slabo vzgojen. Tak
ki ljudje, kakršen si ti, so zelo simpa-
tični policiji.«

Nato je Trebar molčal. Reven pa
je nadaljeval:

»Človek ima vest — dobro. Am-
pak zase, ne za druge. Takrat ti vest
očita, kadar si sam sebi škodoval in
ne takrat, kadar si storil drugim kri-
vico. Krivica je potrebna in nihče jo
ne more odstraniti. Če moraš prena-
šati krivico, ki ti jo drugi neusmilje-
no nalagajo na hrbet — ali boš ti,
čudak, vprašal takrat, ko storiš sebi
dobro, če je bila s tem napravljena
krivica sosedu?«

Mirno je gledal Trebar skozi
okno. Na ulici so hodili ljudje z raz-
petimi dežniki. Lilo je kakor bi se
utrgal nad mestom oblak. Voda, ki
je odskakovala od tlaka, je močila
ženskam krila; zbirala se je v ulič-
nem jarku in vsa motna in umazana
lila dalje, dokler se ni izgubljala v
kanal. Zamišljen je gledal Trebar to
igro. Mislil je na Mino in kako obu-
pana bo, ko izve, da je pobegnil.

Pobegnil? Ne, pobegnil ne bo,
temveč šel po poti, ki se mu zdi ko-
modnejša in pripravnejša. In do tega
ima pravico, kakor so jo imeli drugi
pred njim in za njim.

Ko sta z Revnom zvečer prišla
iz restavracije, kjer sta večerjala, je
dež ponehal, zvezde so se tupatam

prikazale na nočnem nebu in zrak je bil čist.

»Sedaj pa le naglo!« je rekel Reven. »Imaš kaj prtljage?«

»Ne zdi se mi vredno hoditi po tisto malenkost. Pojdiva na kolodvor!«

Trebar je imel sicer pri gospe Leni nekaj obleke in perila, toda ni se mu dalo hoditi še enkrat nazaj. Bal se je, da ga premaga čustvo in zato se mu je zdelo pametneje, oditi. Čemu bi stiskal roke, govoril laž, se ginjeno poslavljal — ko vse to nima nobene vrednosti zanj.

Šla sta naravnost na kolodvor in kupila vozne listke. Na peronu sta sedla na klopi in molčala. Tržaški brzovlak je kmalu zapiskal in čez trenotek sta tovariša stopila v kupe.

Trebar je stopil k oknu in gledal med ljudi, ki so se prerivali po peronu. Še enkrat se je domislil vsega, kar je užil in doživel v tem mestu, spomnil se je na Mino, njenega otroka, spomnil se na vso bedo in skoro solze so mu prišle v oči. Če bi se ta trenotek ne sramoval svojega tovariša, bi se nemudoma vrnil. Vsaj roko bi podal v slovo, še enkrat zatrdil, da ni hudoben in brezvesten človek, temveč zgolj bednež, omahljivec, strahopetnež . . .

Sprevodniki so dali znamenje, in vlak je začel voziti iz postaje.

Kmalu so izginile luči, od daleč se je videl le odsev mesta, ki se je spravljalo k počitku, in kmalu je tema zakrila vasi in selišča. Brzovlak je drdral enakomerno po široki temi.

Reven si je na klopi pripravil ležišče in legel.

»Jaz bom sedaj spal, torej prosim, pusti me v miru, četudi bom smrčal do Dunaja,« je izpregovoril in se obrnil v steno. Zapovedovalen je bil njegov glas in nehote se je tudi Trebar zleknil po leseni klopi.

Na stropu je ugašajoče brlela ponižna luč in vlak je enakomerno stokal v polno noč drrrr-ta, drrrr-ta-ta....

XVII.

»Grd človek je bil, četudi sem njegova teta. O bog, zakaj me kaznuješ tako trdo!« je vpila gospa Lena neko jutro, kmalu potem, ko je že vstala Mina iz postelje. Hodila je po m li nekdanji Trebarjevi sobici in brisala prah s starega pohištva.

»Teta, ne vpijte vendar tako, ljudje postajajo na cesti!« jo je mirila Pučanova.

»Da, še ti ga zagovarjaj! Lepo je napravil — lopov. Še enkrat naj mi pride hinavec grdi pred oči!«

Pučanova se je smejala od srca, kar je starko jezilo še bolj.

Pogovor se je tikal Trebarja. Ko ga ni bilo domov, so začeli povpraševati po njem, toda nihče ni vedel ničesar povedati. Izginil je in vsi so se bali, da se je zgodila kakšna nesreča. To jutro pa je gospa Lena slučajno srečala na trgu gospoda Gornika in ker ga je na videz poznala kot nekdanjega Trebarjevega prijatelja, je njega vprašala po svojem sorodniku. Gornik je nekje izvedel o Trebarje-

vem odhodu in je starki povedal, da se je odpeljal že pred tednom na Dunaj: kjer se hoče znova poprijeti študij. Njo je ta sorodnikov beg silno razsrdil, ker je takoj izpoznala Trebarjevo namero, odtegniti se Mini, katero je ljubila po materinsko. Ko je prišla domov in to povedala ženskam, so bile vse osuple, četudi so to slutile že več dni.

»Falot grdi — o Bog, zakaj si mi poslal takega sorodnika! Kaj sem zagrešila?« je jokala stara Lena in bila močno užaljena.

Med tem je sedela Mina, vsa upadla in blede, kakor izžeta citriona na stolu in dojila dete. Neprestano si je s predpasnikom brisala solzne oči. Hlapno ji je visela obleka na životu in velika ruta na glavi ji je pokrivala obraz. Novica, ki jo je prinesla gospa Lena s trga, jo je pretresla.

»Prevara!« je kriknila prvi trenotek in polastil se je je obup. Vsi so mislili, da bo zopet morala leči v posteljo. Skrb za bodočnost jo je mučila neznosno. Prvi trenotek je zamolila, toda kmalu jo je popadel srd ogoljufane in zavržene devoyke. Ta hip ni več verovala v Boga in jasno ji je bilo, da sploh ne eksistira, ker če bi bila božja dobrotljivost in božje usmiljenje, bi ne bila nesrečna tako zelo. Ustna so ji nehoté šepetala kletve nad vsemi, ki so jo brezvest-

no varali, ogoljufali in pahnili v nesrečo. Otroka, ki ga je imela v naročju, je hipno zasovražila, stisnila ga je močno k sebi, misleča pri tem, da bi ga lahko zadušila. Otrok je zakričal.

Zopet ga je tešila. Ustrašila se je svojih grešnih misli.

»Kaj delaš? Morilka!« je šepetala sama sebi. Groze poln je bil njen obraz. Poljubila je gorko svoje dete in bila hipno zopet vsa srečna pri misli, da je to njen otrok, za katerega hoče poslej delati in se truditi.

Ženske so Mino odkritosrčno pomilovale in celo rdečelaska se je močno jezila. Nežika je v svoji sramežljivosti rekla Mini tolažilno besedo, pripovedujoča ji o sirovostih nezvestih mož. Pri tem ji je prišla na misel njena nekdanja ljubezen, ki jo je zelo zmučila. Solze so ji prišle v oči. Mina ni vedela, kaj naj to pomenja in razlagala si je to tako, da se Nežika solzi sočutja do njé; zato jo je poslej imenovala »dobro, nedolžno dušico«. Že dolgo niso obcevale vse štiri ženske med seboj tako ljubeznjivo in prisrčno, kakor se je to zgodilo ob ti Minini nesreči.

»Kdo bi pričakoval to!« je rekla nek večer Pučanova, kadeča cigareto in sedeča na stolu. »Moški nas mučijo!« je rekla dalje, a pri tem se je je nehote polastil smeh; zakaj spom-

nila se je na Karina, ki ji očitvidno nikdar ne uide in bi njegov beg ne mogla smatrati resnim.

»Neznačajneži so moški. To je njihova poglavitna lastnost,« je kričeče trdila rdečelasa Katinka in udarila z roko ob rob mize.

»Polizaneec je bil!« je menila Nežika z odločnim glasom. Mina se je na to zamislila. Vse dni je molče presedela in vsak hip se je borila s solzami. O, ko bi Janko ta trenotek odprl duri, planila bi predenj, poljubila mu roki. In zopet se je zasolzila.

Starka Lena je plosknila z roko in pritrdila:

»Da, polizaneec! Res — polizaneec in hinavec!« Rdečelaska je neženirano povedala o nekaterih ljubimcih, ki so jo strahopetno zapustili. Eden je bil vojak in ko se je poslovil od nje, ji je resno priporočil, da naj bo njen prihodnji ljubimec vsled spomina nanj tudi konjenik. Ona ga je za to nesramnost udarila po obrazu, narkar jo je grdo pretepel.

»Za slovo!«

»Kakor da smo ženske živina!« je pripomnila resno Pučanova. Ta resnost pa je bila le navidezna, zakaj kmalu se je brezobzirno zasmejala, rekoč:

»Katinka, tebi se je godilo slabo!«

»No, da! Ali lopovi so vendar vsi in enaki so si v vsem!«

Mina ni več slišala teh pogovorov. Njena globoko užaljena duša je čutila in izpoznala ponižanje; cel večer zadrževane solze so pridrle siloma na dan.

»Ne jokaj vendar! Daj, da te potolažim!« ji je prigovarjala Pučanova. Bilo ji je zelo mučno, če je kdo ihtel vpričo nje. Toda Mina se ni mogla potolažiti. Vse, kar se je zidale dolgo časa v lepoto in zadoščenje, se je podrlo z enim samim brezobzirnim udarcem. Ta udarec jo je zadel naravnost v zmučeni obraz. Njen obup je bil tolik, da je popolnoma omagala in zdelo se je, ihtela bo tako dolgo, da oslepi.

Spravili so jo v posteljo vso trudno, zmučeno in slabo do smrti. Njene solze pa so kmalu premočile blazino, njeno srce je omagovalo, bledečica je pokrila njen obraz. V zibelki je kričal otrok pozno v noč in je naposled truden zaspal.

Ko se je ponoči Mina za hip prebudila, je opazila, da se sklanja preko nje z očali opremljen obraz znane-
nega zdravnika.

XVIII.

Ljudje žive s časom, in ker je čas nagel in nezanesljiv, žive tudi ljudje zelo hitro; neradi umirajo in so nezanesljivi. Neveseli dogodki, ki jih užaloste, so navadno kmalu pozabljeni in kakor hitro se ponudi prva prilika se veseliti, pozabljajo na vso preteklost in so zopet otroško veseli. Odrasli ljudje so podobni malim otročičem. Tudi otrok, še ves solzan in objokan, se nenadoma iskreno razveseli, ko se spomni igrač, ki jih je pred kratkim dobil v dar. Ljudje pa se tudi v najhujši žalosti spominjajo prikrito veselih dni. In nobeden še tako močan udarec ne zadržuje v ljudeh dolgo hrepenenja po veselju in življenju. Nagnenje k veselju in življenju je nit, ki vzdržuje tudi nesrečne ljudi na površju in jim daje upanje, da se njihov položaj izpremeni.

Mina je bila zelo nesrečna in v tej nesreči je obupovala. Toda naj je bil obup še tako teman, nekje daleč je vendar blestela ponižna lučica —

upanja. Ko je ozdravela in se je njeno zdravje izboljšalo, se je vedno manj spominjala preteklosti. Njena lica so zadobila živejšo barvo, bujnejše je postalo njeno telo, ramena so bila širša; postala je zdatno močnejša, tako, da je bila celo malo okretna. Vse to pa jo je napravilo še lepšo in dražestno. Svojega sina, katerega je začetkoma strastno ljubila, je oddala na deželo k sorodnikom. Tovarno je zapustila, odkar jo je neka preskrbovalka seznanila z bogatim stavbnikom Carluttijem, ki jo je vzel k sebi. Ta Carlutti je večinoma prebival v Trstu in je živel sedaj ločen od svoje žene. Ko je videl prvič Mino, je bil očaran od lepote in vzel jo je za svojo »gospodinjo«. Imel je tudi v Ljubljani svoje hiše, kjer je bil časih zaposlen pri svojih podjetjih.

Stanovala je v eni najobljudenejših ulic mesta. Njeno stanovanje je obstajalo iz velike, svetle kuhinje in dveh sob, od katerih je eno priredila za sprejemno sobo in budoar. Pri sebi je imela strežnico, grdo starko lokavih oči, katero ji je priporočila Pučanova. Pučanova se je omožila s Karinom, ki je, ko je prej podedoval po nekem stricu nekaj gohovine, postal dobro plačan uradnik nekega denarnega zavoda. Ostali ste še vedno dobri prijateljski z Mino. Obema se je sedaj godilo prav dobro.

Neko jutro se je Mina pravkar prebudila iz globokega spanja in si mela oči. Okna so bila zagrnjena in prijeten mrak je vladal vsepovsod. Prsi so se ji visoko dvigale, lasje so ji padali v dolgih pramenih po mehki, svileni blazini. Pogled ji je obstal pri zagrnjenem oknu. Na obeh straneh okna je silila v sobo solnčna svetloba. Ali solnce sili k meni? je pomislila, skočila brzo iz postelje in potegnila zastor kvišku.

Močni solnčni žarki so ji bušili v obraz, svetloba se je bliskoma razlila po pohištvu — bil je zunaj krasen dan.

»Solnce, krasno solnce!« je vzklikala vzradoščena. »O, lepo, ljubeznivo solnčece!«

V sami srajci je stala pri oknu in gledala na ulico, ki je živa, polna barv ležala pred njo. Enakomeren ropot voz je šumel s ceste in iz sosednje ulice se je slišalo cinglanje tramvaja.

Naenkrat je zagledala, da stoji na nasprotnem trotoarju visok, močan človek; ko je pogledala natančneje, je spoznala Carluttija. Prihajal je najbrže s kolodvora.

Mina se je nehote prestrašila Carluttija, če opazi, kako pozno je vstala. Šla je v kuhinjo in od tod na hodnik, kjer je zaklenila vrata od znotraj. Marte ni bilo nikjer, klicala

jo je glasno, toda odziva ni bilo. Starka je izginila neznano kam.

V kuhinji na štedilniku, ki je bil popolnoma mrzel, je stal lonec do polovice poln črne kave. Mina si je nalila skodelico kave in se vrnila v sobo, da se napravi.

Polagoma se je pričela opravljati in komodno je sedela pred ogledalom, da si uredi frizuro. Sedaj pa se je oglasil zvonec pri vratih. Mina je ostala povsem ravnodušna. Spletala si je lase in se počasi opravljala. Ker pa je hitela, je napravila vse le na pol. Zvonec pa je neprestano pel, sedaj na kratko drr ... drr ... sedaj na dolgo drrrrr ... drrrrr ... Bila je zelo nemirna in zato je hitela s toaleto. Vmes je pila kavo, katero si je prinesla iz kuhinje. Že je slišala, kako Carlutti po laško kolne pred zaprtimi vratmi in ko je naposled odprla duri, je Carlutti že zopet stopical po stopnjicah navzdol.

»Dobro jutro!« je zaklicala za njim. On se je obrnil, debelo gledal in se leno obračal, kakor bi nekaj premišljeval. Debelo je pljunil v kot in se počasi vrnil.

XIX.

»Zakaj mi nisi odprla?« je vprašal vstopivši Carlutti in jo premeril z bodečim pogledom.

»Nisem slišala... vedela nisem, kdo zvoni,« se je lagala ona.

»Morda nisi sama doma?« je vprašal zbadajoče dalje.

»Kaj misliš vendar o meni?« se je užalostila ona... Nisem se te nadejala in potem sem si morala še napraviti toaleta.«

Carlutti je nato molčal in sedel.

Bil je velike, ogromne postave, z črnimi brki in gladko obrito brado. Njegova hoja je bila lahka, skoraj elegantna. Od svoje zakonske žene ločen, je bil nagnjen k ljubosumnosti ter je ženskam le malo zaupal.

»Snoči si šla najbrže pozno v posteljo,« je rekel vprašujoč, ne da bi se ozrl v njo.

Mina je sedla poleg njega in malovažno odvrnila:

»Dá. Bila je že polnoč! Čitala sem.«

Carlutti najbrže z odgovorom ni bil zadovoljen potegnil je uro iz žepa in dejal, kakor bi hotel očitati:

»Poludne bo kmalu!«

Vse mu je bilo čudno. Obraz mu je bil čemeran, morda je bil tudi truden od vožnje. Mina je to takoj opazila, sklonila se je k njemu in ga poljubila. Nato je postala brezskrbno razposajena, vlekla ga je za brke in se šalila ž njim. To ga je potolažilo in on je čutil, kako postaja zopet onemogel kakor vedno, kadar je bil v njeni družbi. Njena ljubeznivost ga je premagala. Zavedal se je te svoje slabosti prav jasno, toda pomagati si ni mogel. Začetskoma se je upiral tej prostovoljni odvisnosti od nje, toda njena ženska lepota, njen otroški smeh in pa njena ljubeznivost — vse to ga je nehote vedno omamilo. Časih ga je to jezilo, ker bi on raje bil gospodar situacije, toda končno je to svojo navidezno podrejenost pripisal svoji starosti in se je vdajal njenim vplivom.

Danes je postal kmalu zopet vesel in prva čemernost ga je zapustila. Mina pa se je nasprotno jasno zavedala, da mora take trenutke svoje zmage porabiti zase. Bila je sedaj, kakor so vse take ženske, zelo pohlepna in realistična in nobeden nasmeh njenega oboževatelja je ni premotil v spoznanju situacije. Postala je re-

alno, mrzlo računajoča ženska. Kljub temu, da je stanovala v Carluttijevi hiši brezplačno in ji je vrhutega dal mesečno še dvesto kron v gotovini, je bila v vednih denarnih stiskah. Sredi meseca je bila navadno že prazna in potem je moral on pridati še nekaj. Zaradi denarja je imela spočetka s Carluttijem vedne boje, ki pa jih je znala ljubeznjiva Mina vedno zakriti v estetično obliko. Carlutti, čeprav denarni mogotec, je bil skop in nekoč mu je morala Mina zagroziti, da ga zapusti, zakaj stradati ne mara. Vse to ji je tudi sedaj šumelo po glavi.

»Dragi Jean!« je rekla, »čas bo, da se opravi. Morava kam na kosilo.«

»Ali ne obeduješ doma?« je vprašal začudeno.

»Danes izjemoma ne. Marta mi je nekam odšla. Zato morava v restavracijo!«

»Prav, tudi dobro!« je pripomnil Carlutti.

»Morda se zunaj celo razvedriš, ljubi moj. Danes si razmišljen!«

Šla sta v spalnico. Tam se je ona pričela opravljati, razmetajoča obleko iz stola na posteljo in nazaj.

»Kakšen nered!« je pripomnil Carlutti, sedeč na robu postelje.

»Nered? Seveda je nered! Zakaj si me motil, ljubček?«

»In zakaj si vstala tako zgodaj, draga?« je ironično odvrnil on.

Ona je stala pred njim v spodnjem svilenem krilu, ki pa je bilo tako kratko, da so se videle njene lepo oblikovane noge, katerih nežna kožica se je svetlikala izza prozornih črnih nogavic. Vzela je novo krilo iz omare in je vrgla čez glavo. Pri tem je nekaj zavrisknilo in krilo se je pretrgalo.

»Ah, nesrečnica!« je vzdihnila in sedla žalostna na stol. »Glej, novo krilo se mi raztrga. Več kot nesrečna sem!«

Držala se je na jok, držeča raztrgano krilo v naročju.

»Nerodna si, draga Mina!« je rekel on in se široko smejal.

To jo je ujezilo. »Če bi ti ne sedel tu tako zijalasto, pa bi se to ne pripetilo,« je rekla togotno in se obrnila proč.

Še ko je zopet sedela pred zrcalom in si uravnavala lase, je še vedno govorila o raztrganem krilu.

Predno je bila gotova, je minila cela ura. A potem je bila tako prikupna in lepa, da je bil Carlutti ves očaran; objel jo je okrog pasu in močno pritisnil k sebi. Ona mu je to ljubeznivost vrnila s hvaležnim, žarečim pogledom.

Na stopnicah se je spomnila, da je v naglici pozabila solnčnik doma. Naglo se je vrnila in ko je zopet prišla na ulico, je ponosno korakala poleg Carluttija, ki ga je v visokosti celo prekašala.

Mnogi so se ozirali za njo. Ona je to dobro vedela in bila na svojo lepoto zelo ponosna.

XX.

Carlutti je imel veliko premoženje, dasi je bil rodom beneški Slovenec. V raznih mestih si je zidal mogočne palače, v katerih je stanovala najvišja vojaška in civilna gospoda. Stanarina sama mu je prinašala lepe dohodke, vendar jo je še neprestano zviševal. Ljudje, katerim je zidal hiše, so mu ostajali dolžni, vsled česar je imel svoje terjatve vknjižene, kar mu je zopet donášalo lepe dobičke. Mnogo delavcev je imel uslužbenih, med njimi tudi nekaj tehnikov, katere vse pa je slabo plačeval. Delavci, v pretežni večini Italijani, so hranili svoj zaslužek pri njem in od tega denarja je dobival obresti od denarnih zavodov, katere so ostale njemu. Imel je tudi nekaj graščin, ki jih je pridobil na ta način popolnoma zastonj, da je zemljišča drago razprodal zemlje lačnim kmetom, tako, da so mu ostali gozdovi in graščine kot čisti dobiček. Za svoje stavbe je imel torej les v lastnih gozdovih na razpolago in je napravil v njih dve žagi,

ki so rezale neprestano ogromna debela noč in dan. Poleg vsega je bil član nekaterih akcijskih družb, pri katerih se mu je vloženi denar obrestoval dokaj visoko.

Njegov oče je začetkoma hodil po svetu kot navadni stavbni in zidarski delavec, dokler si ni priskopal toliko, da je stopil na lastne noge in poizkušal produkcijo spraviti podsé. To se mu ni posrečilo, ker je bilo njegovo premoženje skromno. Imel je navadno komaj tri do pet delavcev v svoji službi in je prevzemal zidavo majhnih hiš na deželi; ko je naposled vsled nadčlovešga truda umrl, je zapustil svojemu sinu Giovanniju — ki se je pozneje sam prekrstil v Jeana — čisto majhno premoženje. To premoženje je obstojalo iz priproste hiše v laški Furlaniji in nekoliko zemlje.

Po očetovi smrti je sin to posestvece prodal in se podal na delo k neki novi balkanski železnici. Tam je vstopil kot akordant, dokler se mu ni posrečilo povzpeti se do subpodjetnika. Ustvaril si je lastno »kompanijo.« Ti ljudje niso bili le v njegovi službi, temveč preskrboval jih je tudi s hrano, obleko in pijačo. Pred dobrimi 15 leti se je vrnil kot bogat mož.

O postanku njegovega bogastva so se med ljudmi širile čudne govoriče. Naposled je prišlo malo svetlobe

v to temno zadevo. Delavci, ki so se pozneje selili iz juga na sever, kjer so iskali zaslužka in kruha, so pripovedovali, da je Carlutti hranil svojim delavcem prihranke več let in ko je bila železnica gotova ter je prišel čas izplačevati te prihranke, je čez noč izginil. Delavci so ga zasledovali zaman, zakaj Carlutti je bil že za mejo. Oblasti, do katerih so se delavci obrnili, se niso brigale za zadevo in so nekatere sitneže kot nemirneže in hujskače celo zaprle. Nek tuj delavec je po letih vse to pripovedoval na delavskem shodu; Carlutti ga je tožil in oblast je delavca kot tujca naposled zaprla in izgnala.

Ko sta se Carlutti in Mina vračala iz restavracije, kjer sta zaužila obed, je rekla Mina:

»Pojdiva na ono stran reke in v drevored. Ob vodi je tako lepo!« On je molčal in mehanično se je premikal ob njeni strani. Ker je bil zelo sit in je le težko dihal, je bil povsem brezmiseln in ni ničesar razumel o ženskih modnih toaletah, ki so se šopirile v izložbah in o katerih je Mina celo pot čebljala.

Ko sta pasirala široko ulico, v kateri je stanovala po zimi ločena Carluttijeva žena, se je on nehoté ozrl na okna prvega nadstropja. Pri tem se mu je zazdelo, da se je nekdo hitro obrnil proč in zdelo se mu je,

da so se v solnčnem blesku zasvetili naočniki. Korakal je povsem miren dalje in ko je bila Mina že skoraj doma, mu je naenkrat prešinila hudobna misel glavo.

»Kdo je bil to?« se je vprašal in se spomnil, da je bilo tisto okno drugo skoncema hiše. Postalo mu je neznosno vroče in hotel je nazaj, toda poleg sebe je videl Mino. Šel je torej z njo dalje.

»Torej... tako! Prav dobro! En dokaz več... in ta dokaz moram imeti danes zasiguran,« je mrmral sam záse. Mina ga ni razumela in ker je bila vajena, da on časih polglasno govori sam s seboj, je molčala.

Pri hišnih durih se je Carlutti poslovil, rekoč da jo poseti pod večer, ker ima sedaj nujne opravke.

Ona se je nasmehnila in nasmehnil se je tudi on, kakor se nasmehne človek v spanju.

Marte zopet ni bilo doma, ko se je Mina vrnila od kosila, in v sobah je bilo prazno; temota je vladala v stanovanju. Mina je sedla na divan, se igrala s solnčnikom in zéhala. Zahrepenela je silno po ženski družbi. Spomnila se je svoje dobre prijateljice Pučanove in sklenila je, da jo obišče. Popravila si je obleko in se napotila proti predmestju.

Šla je počasi. Iz nekaterih delavnic so prihajali že delavci, zakajeni

in s povešenim telesom, pušči iz kratkih pip.

»Kakšno je to življenje?« je mislila, opazujoča ta izžeta telesa in veseleča se, da se je sama iznebila tega trpljenja. Spomnila se je na Trebarja in mrzlo je gledala po ljudeh, ki so imeli še mokre lase in na novo surovo počesane.

Pučanova je stanovala v veliki starinski hiši s staromodnimi slikarji. Po nizki, plesnjivi veži, kjer je bil zid moker se je prišlo na kamnito dvorišče. V sredini dvorišča je bil napravljen velik lijak, kamor so stranke, stanujoče v hiši, izlivalale pomije. Med kamenjem je poganjala trava, kar je bilo za estetično oko močno žaljivo. Iz tega dvorišča so vodile lesene, navpične stopnjice na dolg hodnik, na katerega železni ograji se je sušilo perilo. Tu je imela Pučanova v najemu precej obsežno stanovanje in zapuščen vrt za hišo. Pučanova je bila doma, ležala je na postelji in kadila cigareto. Ko je vstopila Mina, je Pučanova vstala in odložila cigareto na pepelnik, ki je stal na nočni omarici. V sobi je vladal pust vzduh. Po zidu je bilo obešeno vse polno ženske in moške obleke in predali raznih omar so bili na pol odprti. Zid je bil grdo zelenkast in vsled vlažnosti je odstopal furnir od mebljev.

»Daj, pridi sem!« je hitela vesela Pučanova. Mina jo je dvakrat zaporedoma poljubila.

»Glej, ljubljena Mina, kakšno gnezdo sem si izbrala. Nič lepega ni pri meni, toda jaz sem se te staromodnosti in starine tako privadila, da jo ljubim.«

Mina je pobrala neko cunjo za vratmi, obrisala stol in sedla.

»Veš, zahotelo se mi je po tebi!«

Vzela je ponudeno cigareto in vžigalice ter si zapalila.

»Saj dovoliš?« vpraša ironično.

»Tebi seveda, ampak samo tebi!« je dovolila s prav takim naglasom Pučanova.

Pripovedovali ste si vse možne dogodke. Vsaka je hotela povedati vse in tako sta časih govorili obe hkratu ter končno bušili v smeh.

»Torej pusti me, da se izklepečem!« je rekla Mina.

»Toda tudi ti dovoli meni kakšno pavzo!«

»Ah, tebi je tako lepo, a meni tako grdo!«

»Ali nisi srečna s Karinom?«

»Srečna? Kaj se to pravi? Imam ga rada, toda on je prevelik omahljivec. Več moškega in manj ljubezni bi rada pri njem. Tako pa je vse kakor hočem jaz in to mi ne ugaja. Mož mora biti bolj odločen, več volje in moči mora imeti. Časih ga hudo dra-

žim, da ga razjezim, toda do sedaj se mi ta nakana še ni posrečila.«

Čudne pojme imaš. Mislim, da je Karin dober mož. Čakaj, hočem te o priliki zatožiti!«

Pučanova se je tej grožnji smejala od srca.

»In tebi?«

»No! Carlutti ni slab človek, toda moti me to, da nisem z njim poročena. Zelo rada bi to. Časih mislim o tem in postanem žalostna. Potem pa tista pravda. Veš, s svojo ženo se pravda še sedaj. Kakor mi je pravil, je res grdo delala z njim. Vedno je bila hiša polna oficirjev in on sovraži armado. Enkrat jo je zalezal z nekim lajtnantom. Jaz ga vedno prosim, naj se poravna z ženo in ji plača odškodnino. On pa se brani. Pravi, čemu bom še plačeval to ...

»To je njegova zadeva!« reče Pučanova, ki je doslej resno poslušala in je nakrat bušila v smeh. Domislila se je sledeče dogodbe, katero je povedala.

»Nek gostilničar ni imel otrok s svojo ženo, četudi si jih je zaželel. Pri njem pa je služila brhka natakariča. Neko jutro pravi gostilničarka možu: »Ljudje govore, da pri naši Reziki ni vse v redu.« »To je njena zadeva«, odgovori on. A ona dé nato: »Pravijo, da jo je Bog blagoslovil.« »To je božja zade-

va«, odvrne na kratko on. Žena se je ujezila in je udarila z nogo ob tla. »Jaz pa takih stvari ne trpim!« Mož jo je postrani pogledal in rekel: »To je pa čisto tvoja zadeva!« Žena se razsrdi še bolj in zakriči: »Toda ljudje pravijo, da si ti oče!« »To je pa moja zadeva,« reče mirno on.

Obe ste se smejali.

»A kje je Karin?« je vprašala Mina končno.

»O tega že delj časa ni doma. Šel je v Primorje v službenih zadevah.«

»Torej pojdiva na izprehod!«

Mrak je že padel v sobo in zunaj po mestu so se že prižigale svetilke. Dami ste šli po glavnih ulicah, držéče se za roko.

»Jaz grem k večerji!« je dejala Pučanova.

»Kam?«

»V kavarno na belo kavo. Kadar ni moža doma, zelo stradam. Ne da se mi, da bi sama trošila njegov denar.«

»Taka skopuška si postala? Kdo bi si mislil. Torej pojdi, eno uro imam še časa,« je rekla norčavo Mina in se spomnila, da bi ona, neporočena žena, bila pač nerodna, če bi se v tem oziru strinjala s Pučanovo.

Ko ste stopili v kavarno, je bila skoraj prazna. Nekaj ljudi se je dolgočasilo s časopisi in nekaj jih je skakalo okrog biljarda.

XXI.

Ko ste dami sedli in odpravili natakarja s tem, da je Pučanova naročila belo kavo in Mina čokolado, ste zagledali pri sosednjem oknu gospoda, ki je imel glavo pogreznjeno v velik časopis. Njegova pleša in njegove goste brke so Mino spominjali na znano osebnost. Neznanec je kmalu odložil časopis in se radovedno oziral po kavarni in Mina je strahoma opazila, da je to vladni svetnik Orel. Tudi on je Mino takoj opazil in se ji spodobno priklonil. Mina je v zadregi povесila oči.

»Čemu si zardela?« jo je vprašala Pučanova, pomakajoča pecivo v kavo. Jedla je z vidnim užitkom na ta način, da si je polagala cele koščke na usta, jih izžemala in nato močno grizla.

»Ah — nič!« je odvrnila Mina v zadregi in pričela z zličico mešati čokolado.

»Torej — vse v redu?« je pripomnila zopet Pučanova, hoteč se šaliti z njo, videča, da Mina skrivno-

stno pogleduje čez njena ramena na gospoda, ki jo je pozdravil. Ko je Mina molčala, je nadaljevala z vprašujočimi, široko odprtimi očmi:

»Zdi se mi, da imaš, odkar se nisve videli, novo metodo!«

Mina je pogledala ostro Pučanovo in ko je ujela njen pogled, vprašala:

»Kako misliš?«

»No!«

»Čudne so tvoje besede!« reče nevoljno Mina, naslonivša se na stol. Mimogrede je opazovala biljardiste, ki so se na široko razkoračevali, opirali na palice in nerodno naslanjajoč se na biljard, tiho igrali.

»Nič čudnih besedi nimam, draga Mina!« je nadaljevala Pučanova s slastjo pijoča zadnje ostanke kave. »Če imaš kravico, pomolzi jo pred mojimi očmi, zakaj zelo sem radovedna.«

Mina ni vedela, ali naj se jezi, ali smeje. Ker pa na Pučanovo ni mogla biti huda, se je smejala. Pravila je šepetaje o Orlu. Ta Orel, vladni svetnik, je imel celo kopico otrok. Starejši sin je bil že nameščen v ministrstvu. Svojo ženo je sovražil, ker je bila grda in starejša od njega. Vzel jo je v zakon zaradi dote. Zato je rad pohajal za drugimi ženskami in je bil vsled svoje pohotnosti znan po celem mestu. Mina se je seznani-

la z njim, ko je nekoč obiskal Carluttija v skrivni zadevi. On, Carlutti, je pozneje zaupal, da je prišel k njemu kot zastopnik njegove ločene žene in je slutil, da je on njen najnovejši ljubimec, ki jo začasno zalaga tudi z denarjem. Mino je, odkar jo je poznal, usiljivo pozdravljal na cesti, kar ji je bilo pa nadležno.

»Torej nekaka ribica!« je šaljivo pripomnila Pučanova in pogledala v ogledalo, kjer se je videl Orlov obraz. Najbrže se ji je zdel zanimiv, zato je svetovala Mini:

»Spravi ga sem!«

»Nečem!«

»Meni na ljubo! Zanima me možakar!«

Orel je sam vstal in stopil k bližnji mizi, kakor bi iskal kak važen časopis. Medtem je neprestano škilil v Mino. Mina ga ni hotela videti in je nalašč gledala v ilustrovani časopis. Kljub temu je prišel Orel k mizi in hotel vzeti nek časopis, ki je ležal poleg Pučanove. Prosil je za dovoljenje. Pučanova se mu je zapeljivo nasmehnila in Mina se je rdeča kot rak ozrla po njem.

»Milostiva,« je šepetal zmedeno Orel, »pridno prebirate kakor vidim. Zanima vas ta grozna nesreča?«

Mina je imela pred seboj sliko, ki je kazala neko vremensko katastrofo.

»Da, zanima me!« je odvrnila z vljudnim nasmehom Mina glasno. Pri sosednji mizi čitajoč mlad človek se je jezno ozrl na družbo. Mina je opazila, kako se je bled človek sklonil preko biljarda in nekaj pripovedoval svojemu soigralcu, kažoč z očmi na ženski.

»Tudi vi pridno čitate, gospod!« se je vmešala Pučanova. Orel je pustil časopise, se kar sam predstavil Pučanovi, katere doslej ni poznal in prosil za dovoljenje, če sme prisesti.

»Kje pa se nahaja gospod Carlutti?« je najprej vprašal Mino.

»Doma je. Tožil je, da ima hud glavobol,« je lagala neustrašeno Mina. Pučanova se je naslonila nazaj, gledala od zgoraj dol na Orla in mežikala Mini z očmi.

Pričela je z Orlom pogovor. Na njegova vprašanja je odgovarjala jezgrovito, trudeča se, da imponira starcu. Mina pa se je zopet zaglobila v časopis, prezirajoča usiljivca, dasi jo je, ker faktično ni čitala, situacija silno pekla. Orel vsega tega ni hotel opaziti in je govoril s Pučanovo o nekem mestnem dogodku. Po mestu se je tajinstveno razširjala govorica, da je nek ugleden meščan hotel zastrupiti svojo ženo, s katero je živel v večnem prepiru. Ker se vest ni dala kontrolirati, so ljudje razpolagajoči s prostim časom, neverjetno

kombinirali. Pučanove stvar ni zanimala in zato je Orla opazovala sedaj pazno skozi polzaprte trepalnice, sedaj zopet naravnost v oči in kadar je ujela njegov pogled, ga ni kmalu izpustila. On je bil kmalu ves zmeden in se je pod mizo kakor slučajno dotikal njenih nog, kar vse je Pučanovo zelo zabavalo.

Mina je opazila to igro in bila je huda na Pučanovo. Toda, ker je poznala Pučanovo kot žensko, ki se rada norčuje, je privoščila starcu malo blamažo, v katero je silil sam. Hote-la ju je pustiti sama in zato se je poslovila. Pri odhodu ji je Pučanova šepnila na uho:

»Ali ga bom potegnila! Krasna zabava!«

Gospod svetnik se je odhajajoči Mini globoko priklonil in ponujene roke ni stisnil, temveč jo celo poljubil; Mina je močno zardela, toda rek-la ni ničesar. Orel je bil prepričan o svoji veliki hinavščini in o komedi-jantstvu, toda storil je to lahko, če-prav je smatral Mino za vlačugo in nesramno žensko.

Pri vratih se je Mini pridružil mlad človek, še povsem gol in vitke, otroške postave.

»Kako srečen sem, gospodična Mina, da vas zopet vidim!« je vzklik-nil in jo lovil z desnico.

»Ali še ne bo konca? Za Boga, koliko je te ostudne golazni!« si je mislila nehote, ne da bi se ozrla v svojega novega spremljevalca. Stoprav na ulici ga je pogledala in ostrmela začudena.

»Maliček! Kaj počneš ti tukaj?«

Bil je Miroslav. Lepi spomini so se vzbudili v Minini duši. Obsipala ga je z vprašanji, da mali ni vedel, na kaj naj ji odgovori.

»Čakajte vendar nekoliko!« je prosil stiskajoč se k nji in skušal napravljati dolge korake.

Oklepал se je za levico in jo radovedno gledal.

Pripovedoval je, da je šel mimo kavarne, spoznal je najprvo Pučano-vo in potem šele njo. Čakal je na njo dolgo in že je stopil v lokal, ko se je ona ravno dvignila.

»Ali nisi več v penzionatu?« Mina ga je tikala, a on jo je vikal.

»Nič več! Radi vas ... ah!« Prijel se je za prsi in gledal v njen obraz. »Meni ni bilo možno več vzdržati, hrepenel sem po vas, Mina. Učiti se nisem mogel, mislil sem vedno na vas. Ponoči se mi je sanjalo o vas in klical sem Mino toliko časa, da so me prebudili. Vsak čas sem bil kaznovan.«

»Sklenil sem pobegniti. To sem tudi storil — zaman. Vas nisem več našel. Teta se je nad menoj razžalo-

stila, toda sčasoma se je potolažila i ona. Sedaj sem pri nekem knjigotržcu v komptoarju in živim skupaj s teto.«

Miroslav je pripovedoval vse to naglo. Stavki so se mu trgali in misli so se mu medle. Mini je ugajala njegova odkritosrčnost in bila ga je vesela. Tudi sama se je čutila velikega otroka in zato je imela Miroslava za bratca.

»Toda kje imate sina?« jo je vprašal nenadoma. Njo je to vprašanje presenetilo.

»Kaj te to briga, ljubi moj?«

»Briga? Seveda me briga! Prosim Vas lepo, ne imejte me za otroka!«

Prav dobro se je zabavala ž njim. Nehote pa se je spomnila na sina in na Trebarja. Pozabila je že nanj in bila ravnodušna nad preteklostjo. On pa je govoril dalje:

»O, teta mi je zaupala vse... Jaz ga sovražim — Trebarja!«

Postal je hipoma žalosten in stisnil roko v pest. Njegove oči so se zasvetile sočutja, a obraz mu je postal ognjen.

»Sedaj sem doma, hvala ti za spremstvo!« je izpregovorila končno Mina. Srečal ju je policist in sumljivo ogledoval. Oba sta bila v zadregi ter naglo stopila v vežo.

XXII.

Mina se je trudila odpraviti Miroslava domov, a ta je bil svojeglaven in je hotel ž njo.

»Videti hočem, kje prebivate sedaj!« je dejal desetkrat zaporedoma. Njo je skrbelo, zakaj vedela je, da jo nocoj obišče še Carlutti. Dolgo sta se pričkala v temni veži. Končno je zapazila Mina, da se je ustavil pred hišo policist, ki jo je malo prej sumljivo ogledoval. Imela je strah pred temi ljudmi in zato je odšla naglo po stopnicah navzgor. Miroslav je urno tekel za njo.

Stara Marta je sedela v kuhinji na stolu. Čelo se ji je močno gubančilo in dišalo je po vinu. Jezik ji je bil nesiguren, ko je povedala Mini, da jo je Carlutti že večkrat iskal in naročil, da pride ob enajsti uri zopet. Miroslava je starka zvezdavo ogledovala in se ga ni upala pogledati naravnost v obraz. Mina je imela ta hip zelo stroge poteze na obrazu. Stopila je pred starko in njen glas je bil presenetljivo trd, ko ji je rekla:

»Kaj je torej z vami, Marta? Danes ste me enostavno pustili na ceditlu. To si za prihodnje čase prepovedujem!« In močno je zacepetala z nogama.

Marta je postala v obraz rdeča kot rak. Očividno ni pričakovala take razburjenosti.

»In jaz si prepovedujem za vselej take grobosti!« je odvrnila čez dolgo z zmedenim in razburljivim glasom.

Mina se je čudila.

»Tako? Vi hodite po svojih potih, ne da bi mi vsaj naznanili svoj odhod. Vi ste moja služkinja! Toda če Vam človek v svoji neumni dobroti pomoli prst, zagrabite takoj celo roko. Kje ste se torej ves ljubi dan potikali in — popivali? Sram vas bodi!«

Starko so te besede močno razgrele. Omahovaje je vstala s stola in rekla počasi:

»Kje sem se potepala — to vas nič ne briga. Jaz vam odpovedujem službo.«

Mina je zardela. V nenadni zadregi in jezi se je obrnila po kuhinji. Zagledala je Miroslava, ki je mirno čepel v kotu na polomljenem stolu in poslušal. Domislila se je, da se mora ta hip dostojanstveno vesti, zato je odločno rekla:

»Dobro! Sprejemem vašo odpoved na znanje!«

S prezirljivo gesto se je obrnila in odšla v budoar. Miroslav je tekel za njo.

»Daj mi cigareto! Vse to me je razburilo, dragi,« je rekla in sedla na divan, ne da bi odložila klobuk. Čez nekaj časa je vstala in se začela preoblačiti, pri tem pa se ni ozrla na svojega mladega spremljevalca. On se je čudil vsemu temu in postalo mu je vroče.

»Koliko je ura?« ga je vprašala čez nekaj časa. Miroslav je stopil k svetilki in dejal:

»Polenajstih!«

»Čez pol ure bo torej tu!«

»Kdo?«

»No — moj mož.«

»Ti si omožena?« se je čudil on. Bil je ves začuden in presenečen.

»Dá!... To se pravi... Seveda je mož,« je govorila v vidni zadregi. Pospravila je nekaj obleke in jo nesla v spalnico. Miroslav je vzel gorečo svečo in šel za njo. Ona je bila v vedno večji zadregi. Vedela je, da je Carlutti silno nagnjen k ljubosumnosti in četudi je bil Miroslav skoraj še otrok, se je vendar bala.

»Torej lahko noč, Miroslav!« mu je skoraj šepnila ljubeznivo na uho. Hotela ga je spremiti do stopnic. Toda on se ni ganil.

»Omožena?« je izustil čez dolgo.
»Čemu tega nisi povedala že prej?«

»Kaj zato? Prezrla sem ... Bah!«

»Kakšen je tvoj mož?«

»Kakšen? Čudno vprašanje!«
Ogrnila se je v modni predpasnik, ki ji je segal od ramen do tal in se je je oprijel tako, da se je lahko opazovalo njeno lepo oblikano telo.

»Ah!« ... je vzkliknil glasno. Videlo se mu je, da se je nečesa nenadoma domislil.. »Ti živiš ž njim ... Kar tako, ali ne? Sedaj razumem ... Daj mi, prosim te, poljub!«

Vzdignil se je naglo in jo poljubil.

»Kedaj pridem zopet lahko?«

»Ne vem. Pišem ti o priliki. Pusti tu svoj naslov! Čas je, da greš!«

»Ta hip pa se je oglasil zvonec. Carlutti je zvonil dolgo in nevzdržema, da je cvileči glas napolnil celo stanovanje. Mina se je zelo prestrašila.

»Kaj početi, nesrečnež?« Tudi Miroslav se je prestrašil. Umel je sedaj situacijo in se kesal, da ni odšel pravočasno.

Mina je razburjena hitela k vratom, med tem, ko se je Miroslav neumno oziral okrog sebe. Ko je začul Mininogovorjenjeinslišal debeli Carluttijev glas, je skočil v sprejemno sobo in se vstopil za zagrinjalo pri oknu.

Ko sta ona dva prihajala, se je Mina nemo ozirala, kje zagleda nesrečneža. Šla sta naravnost v spalnico in tam je bila Mina tako zmedena, da je pogledala celo pod postelje, če se ni morda mali v zadregi skril tja.

Miroslav je med tem zlezel izza zagrinjala in lepo natihoma je stopil na hodnik. V kuhinji je brlela luč in skozi ključavnico je opazil Marto, sedečo pri štedilniku in močno kimačo z glavo. Spala je. Odprle so se duri in prišla je Mina. Bila je še vznemirjena, vendar vesela, da se je izteklo vse tako nepričakovano srečno. Odprla mu je vrata, ga poljubila in spustila na stopnice.

Miroslav je dolgo časa zamišljen stal vrh stopnic in potem lenih korakov odšel.

XXIII.

Naslednje jutro je bil Carlutti, ko je vstal, dobre volje. Zunaj je deževalo in hiše onostran ulice so bile prazne in monotone. Nebo se je prevleklo z umazano sivo barvo in menda zato je šum na ulici nekoliko potihnil.

Carlutti je bil dobre volje, ker je prejšnji dan napravil nenavadno — kupčijo.

»Včeraj sem imel srečo!« je rekel Mini pri zajtrku.

»Ti si vedno srečen, torej ni to nikaka novica.«

»Moja zadeva z ženo stoji dobro!« Imel je v mislih proces, katerega je vodil pri sodišču proti svoji legitimni ženi na ločitev zakona.

»Kako je izpadla zadnja razprava?« je vprašala radovedno Mina.

»Bila je preložena na poznejši čas, da morem doprinesti dokaze, ki se zahtevajo od mene.« Carlutti je govoril kot star pravdar, zakaj imel je večkrat opraviti pri sodišču v kupčijskih zadevah.

»Kakšni so tvoji dokazi?« je hotela izvedeti ona.

»Dokazi? Pravzaprav sem imel dokaze in jih nisem imel. Sodišča v Avstriji so v tem oziru nezanesljiva in razvajena. Ampak včeraj popoldne sem ujel znamenit dokaz.«

»Ko si se ločil od mene?« se je začudila ona.

»Da. Šel sem naravnost v stanovanje svoje žene, pozvonil sem in dekla mi je odprla. Nato sem kar hitro vstopil v prvo sobo.«

Mina je bila vedno bolj radovedna, kar trepetala je razburjenosti.

»In kaj si videl?« je zaklicala.

»Dobil sem tam svojega arhitekta« ...

»Kondo?« Mina se je neizmerno čudila.

»... Kondo, ki je sedel na zofi poleg žene. Oba sta se me zelo prestrašila. No, bil sem zelo miren in sem le prosil njega, naj gre z menoj ...«

»Pa je šel?«

»Da ... Takoj se je napotil z menoj. Šla sva v gostilno, plačal sem vino zanj in mu povedal, da me to ne ženira prav nič, če je on ljubljeneec ločene žene. On je tajil, naposled pa se mojim trditvam nekoliko vdal. Ko sem ga imel tako daleč, sem mu, dobro vedoč kakšen skopuh je, ponudil dvatisoč kron nagrade, če pri sodišču

záme ugodno priča. Nekoliko je oma-
hoval, toda, ko sem položil denar pre-
denj, mi je segel v roko . . .«

Carlutti se je ugriznil v ustnice.
Domislil se je, da je povedal preveč.
Zakaj ženskam ni rad zaupal.

Mina je prebledela.

»O lopov umazani!« je siknila.

Carlutti se je njenemu ogorče-
nju močno čudil. Ona je to zapazila
in rekla:

»Tak grd izdajalec! Ali ni lump
ta Konda?«

»Pameten mož se mi dozdeva. Iz-
govoril si je tudi pisano službeno po-
godbo z menoj in pa to, da se sme za
stalno preseliti v Trst. Snoči že sem
svojemu odvetniku v pričo Konde na-
znanil vse to in doktor je bil močno
vesel.«

Mina je pljunila v kot.

»To se mi zdi grdo,« je rekla vsa
ogorčena. »Ti hočeš ženo uničiti s
tem, da ji dokažeš dejanja, ki jih sam
doprinašaš.«

»Da!« je odvrnil Carlutti razgre-
to. »Doprinašam s teboj, draga, in to
še le sedaj, med tem ko je ona mene z
arhitektom in mnogimi drugimi va-
rala, ko sem bil jaz še njen mož. To
je razlika.«

Ti razlogi pa nje niso mogli po-
tolažiti.

»Prosim te, pusti Lejo v miru in
ne tiraj stvari do konca. Daj ji zahte-

vano alimentacijo in pusti jo v miru. Ne učini hudodelstva, da se ne povrne k tebi. Jaz ne maram, da hodiš po ti poti dalje.«

Njen glas jo je izdajal, da sili na jok. V njej sta se borili dve duši. Spoznavala je Carluttijevo pravico, da se maščuje nad neodpustljivo prevaro žene Leje, nasprotno pa se ji ni zdelo prav, da se poslužuje takega verolomneža, kakršnega se je izkazal Konda. Četudi se je zavedala, da bi Carluttijev uspeh v pravdi mogel nehote imeti za njo samo dobre posledice, ker bi tako bila za vedno odstranjena možnost, da se on povrne k svoji ženi, vendar se ji je vse to zelo gnušilo. V tej neodločnosti ni vedela ničesar drugega, nego to, da hoče sama ostati v tem prepiru čista in brez težkega očitka vesti.

»Čemu?« je vprašal on po daljšem molčanju. »Čemu bi odnehal sedaj, ko je pravica na moji strani?« Umeval je pravico tako, kakor se umeva od ljudi, ki se čutijo močnejše od nasprotnika.

»Povem ti, če boš nadaljeval tožbo in se ne boš mirno poravnal, ne maram nič več slišati o tebi!« je rekla ona odločno. Bila je trdno prepričana, da ga s to grožnjo ne omehča in da bo izvršil svojo namero, tako, kakor bo le mogel dobro; hotela pa si je s to prazno grožnjo le ublažiti svoj notranji nemir.

»Prosim te, ne govori o tem,« je dejal mirno in jo navdušeno objel. Ona se mu je iztrgala iz rok in vstala od mize.

»Ubogaj me!«

»Bom še premislil,« je odvrnil neodločno in trdo pristavil:

»Ne govori mi več o tem!«

Pogovor je prekinila stara Marta, ki je vstopila in položila na mizo pošto. Med pismi sta bili dve naslovnjeni na Mino. Eno pismo je bilo od Miroslava, ki jo je prosil, naj ne pozabi nanj ter mu na vsak način naznani, kdaj more govoriti ž njo. Drugo pismo je bilo zamazano, pisano z nerodno roko. Sorodnik, pri katerem je imela otroka v reji, ji je naznanil, da je mali zelo zbolel in da je malo upanja do zboljšanja; pride naj torej in pri tej priliki prinese tudi dolžni znesek s seboj.

To pismo jo je razžalostilo. Jezil jo je tudi cinizem, s katerim ji sorodnik naznanja otrokovo bolezen in pa opomin na dolg ter način, kako je vse to mešal v pismu.

»Zopet nesreča!« je kriknila. »Ta — surovež!«

»Kakšna nesreča?« se je oglasil Carlutti, sedeč za mizo in prebirajoč svojo korespondenco.

»Otrok mi je nevarno obolel.« Nevedoča kaj početi, je sedla obupana na stol.

»To je nekaj vsakdanjega. Sicer pa menda poznaš te kmečke egoiste! Gotovo si zaostala s plačilom in on te hoče na ta način dobiti pred oči, da te osebno potirja,« je razlagal on in nemoteno čital svoja pisma dalje.

»Nemogoče! Lahko bi prišel sam do mene in tako hudoben menda vendarle ni, da bi me strašil po nepotrebnem.«

Carlutti je dvignil obrvi in jo pogledal.

»Strašil? Menda bi ne bilo to posebno strašilo, če ti umre. Rešena bi bila nadloge, ki ti ni potrebna,« je dejal počasi.

Mina ga je hotela ostro zavriniti. To sumničenje jo je globoko užalilo. Ker pa je vedela, da Carlutti ni prijatelj otrok, se je bala njegovega zasmeha, če mu pove svoje mnenje. Zato je raje molčala.

On pa se je napravil za odhod.

»Kdaj odhaja vlak v Višnjevec?« ga je vprašala.

»Mar hočeš res tja?«

»Ali ne?«

»Radi mene greš lahko. Toda potrebno ni.«

»Jaz pa mislim, da je potrebno!« je povedala odločno. »Da, vsekakor!«

»Vlak odhaja ob enajsti uri. In potem zvečer!«

»To so zelo nerodne zveze.« Žalostno se je nasmehnila in ga gledala

neprestano. On je razumel njen pogled in vprašal:

»Kaj hočeš še?«

»Nekaj... denarja!«

Carlutti je strmel v vrata in se ni ganil.

»Sicer pa nikakor nočem več prosjačiti!« je viknila ježno.

Carlutti je strmel. Ona je stala pred njim z razvnetimi pogledi in v odločni pozi.

»Mislil sem, da imaš še kaj!«

Segel je v notranji žep in izvlekel listnico.

»Koliko potrebuješ?«

»Koliko imaš?« Segla je po listnici, katero je on naglo odmaknil.

»Daj sem!«

»Pusti...« Izbrskal je na mizo kup bankovcev. Čudila se je.

»Toliko nosiš s seboj?« In že je pograbila bankovce po mizi in jih skrila v roki. Čuden žar je odseval z njenega lepega obraza. Lasje so se ji razmršili, lica močno pordela in globoke oči razširile.

»To je zdravo za tebe in mene!« se je smejala glasno. Vsa nevolja je izginila in bila je nakrat vsa drugačna. Ko je pogledala na uro, se je prestrašila.

»Danes sem vlak že zamudila. Ne ujamem ga več. In zvečer mi je prenerodno.«

On si je zapel suknjič, bil vesel njenega zdravega, sedaj razposajenega obraza in rekel premišljeno:

»Čisto prav. Zvečer pridem k tebi na večerjo. Lahko pa se odpelješ jutri.«

Poljubila sta se in poslovila.

Ko je odšel, je prišla v sobo Marta. Imela je skesan obraz in glas ji je šel na jok.

»Odpustite moji včerajšni nerodnosti. Na vse zgodaj me je obiskal včeraj brat, ki se je vrnil po dolgem času iz tujine. Silil me je cel dan z vinom in bila sem vsa zmešana...«

»No! Dobro. Pojdi! Odpuščam ti, ker vem, kako slab je človek!« je odvrnila Mina s povzdignjenim glasom.

Ko pa je Marta še vedno vsa skešana stala pred njo, se ji je celo zasmilila:

»Pojdi, pripravi kosilo. Zvečer bo prišel tudi gospod.« Potem se je razvnela še bolj, segla v žep in dala Marti pet kron.

Mino je prevzela neka čudovito lepa zadovoljnost. Pri tem se je spomnila, da je nekaj odpustila, kar ni bilo vredno besede. Stopila je k oknu in naslonila vroče čelo na hladno šipo.

»Ti nimaš pravice odpuščati!« je mislila in postala melanholična. »Ta stara Marta je gotovo dobra ženska.

In če je enkrat napravila nerodnost, ki je umljiva, potem ni tu ničesar, kar bi bilo odpuščati«... Nakrat so bile njene misli pri otroku, ki leži bolan v umazani kmetski bajti. Zapuščen od matere, zatajen od očeta. Videla je v tem veliko pregreho in postala je tako nemirna in otožna, da so ji prišle solze v oči. Sedla je in pisala dolgo pismo Miroslavu, v katerega je zaupala ter mu naznanila, da se naslednji dan odpelje in če hoče jo tudi lahko spremi.

Vendar je to ni potolažilo. Očitek, rojen nenadoma sam od sebe je ni zapustil ves dan, če tudi se je skušala opravičevati z brezobzirnostjo življenja. Carlutti se je na večer zelo čudil njeni otožnosti in si jo je razlagal s tem, da jo je poročilo o otroku močno pretreslo. Tolažil jo je in ji v sočutju ponudil še denarja, kar pa je sedaj odklonila.

Naslednje dopoldne se ji je zdelo nenavadno dolgo in puščobno; bila je močno vesela, ko je prišel po njo Miroslav in jo odvedel.

XXIV.

Solnce je žgalo neizprosno in ljudje so se utrujeni vročine strahopetno skrivali po sencah. Le navadni vozniki in delavci se niso menili za znoj, ki jim je curljal s čela. Koraki sredi ceste so bili težki, obrazi začrneli in mokri lasje sprijeti v močne kite. Pred kavarno je v senci sedela gologlava gospoda, leno čitala časnike in pušila. Dame so bile lahko opravljene s svetlim blagom in pokrite s širokimi slamniki.

Mina je poklicala izvoščka, ki je dremal na kozlu v kostanjevi senci. Njegov obraz je bil zabuhel od pijače in od solnea.

Miroslav je ponosno sedel v kočiji poleg Mine in pušil cigareto. Mina je vrtela na rami solnčnik in elegantno, komaj vidno odzdravljala gospodom, ki so snemali klobuke pred njo. V neki ulici je srečala Kondo v spremstvu mladega človeka. Konda je bil pokrit z visokim belim slamnikom. Ustavil se je na

trotoarju, se globoko priklonil in gledal za hitro dirjajočo kočijo. Mina je za hip zardela in se z gnusom obrnila v drugo stran. Miroslav tega ni zapazil; gledal je trudne delavce, ki so na cesti kopali dolg kanal.

»Glejte, kakšni reveži!« je rekel Mini, kažoč na polnage delavce, od katerih je kapal pót curkoma. Vih-teli so težke krampe in lopate po kakor kamen trdi cesti. Nadzorniki so stali ob kraju v senci in se trudili premagati zaspanec. Pod košatim ko-stanjem je stal mirno policist, opirajoč se na sabljo in prestopajoč z ene noge na drugo.

»Tam pije nekdo žganje,« je pripomnil Miroslav. Star, upognjen delavec je pil iz male steklenice uma-zano tekočino.

Izvošček je zavil v široko ulico. Slaščičarji so ponujali sladoled, klicoč:

»Gelatti!... Sladoled!...« Mimo je pridrdral tramvaj z ubitim zvon-cem in truden konduktar se je zadaj naslanjal na ograjo, ne meneč se, ali vstopi kdo v prazen voz ali ne.

Kočija je sedaj drdrala po kame-nitem tlaku in kmalo se je ustavila pred kolodvorskim poslopjem.

Pred kolodvorom se je drenjala množica. V dolgi vrsti so stali na solneu hrvaški delavci s svojo obilno

prtljago. Tudi žene z otroci so bile vmes. Čakali so na agenta, ki jih ima spraviti v Ameriko. Dali so mu skoraj ves svoj denar in bili pripravljeni na dolgo pot. Ž njim se je ravvalo kot z mrtvim blagom, ki ga nalože na voz. Kadar se komu zljubi, pa odpravi to blago v smrdeč voz v omejen prostor, kjer se prične novo trpljenje.

Mina in Miroslav sta kupila vozne listke in nemudoma odšla na peron. Iz restavracije prvega razreda je s šumom prišlo nekaj gospodov. Med njimi se je nahajal tudi Carlutti. Ko jo je zagledal, je šel naravnost k nji, ne da bi se poslovil od svoje družbe.

»Torej odhajaš? In kdaj prideš zopet?« je vprašal hlastno in ko je poleg nje zagledal Miroslava, ga je zvedavo ogledoval. Ta je bil v zadregi, kaj naj začne. Carlutti pa je naglo nadaljeval.

»Pol ure sem že tu. Mislil sem si, da greš . . . Jutri se menda že vrneš? In kdo je ta gospod poleg tebe?«

Mina se je domislila, da Miroslava še ni predstavila. Zardela je v vidni zadregi. Storila je to sedaj in mrmrala nekaj besedi predse v opravičbo.

Carlutti se je ljubeznivo nasmehnil, ko je rekla Mina o Mirosla-

vu, da je to njen stari znanec izza otroških let, nekak daljni sorodnik . . . Zardela je zopet, ko se je spomnila male laži, a takoj je malomarno zamahnila s solnčnikom.

»Vi torej spremito gospo?« se je obrnil Carlutti do Miroslava.

»Da, gospod! Na njeno izrecno željo.« Carlutti je imel Miroslava še za nekakega otroka in ni videl v njem nič nevarnega.

»Ta »stari znanec« in »daljni sorodnik« je prvi hip užalil Miroslava, ker je smatral to malo laž za prezirljivost svoje mlade osebe. Ker pa je videl Carluttijev ljubeznjivi nasmeh, se je premislil in spoznal v Minini laži veliko previdnost.

»Ta nacifran bedak!« je mislil Miroslav natihoma. »Jaz sem ljubil Mino že, ko še ni vedel, da živi. Pravzaprav bi moral jaz biti ljubosumen!« Toda kmalu je izprevidel svojo slabost in zato je postal njegov obraz nenavadno pobit in skesan.

Med tem so se premikali železniški vozovi semtertja. Iz ravno prišlega brzovlaka so gledali radovedni potniki in opazovali ljudi, šetajoče po peronu.

Mina je težko čakala svojega vlaka. Miroslav je sedel na bližnjo klop ob zidu. Poleg njega je sedel jetičen človek s kratko, redko brado in

po kmetiško opravljen. Poleg je stala debela in močna kmetica s korbo v roki. Jetičen človek je neprestano pokašljeval in pljuval predse na tla.

»Kam ste namenjeni?« je vprašal radovedni Miroslav kmetico.

»Domov!« mu je odvrnila z jezgrovitim glasom.

»Ali ste bili pri zdravniku?« Jetičen človek se je ozrl s svojimi belimi očmi v Miroslava.

»To je moj mož! Jetičen je menda. Bil je v bolnici in sedaj so mi pisali naj pridem ponj. Ne vem, če bo kaj z njim!«

Ženska je govorila glasno, da so jo slišali tudi vsi okolo stoječi. Vsi so se pomilovalno ozirali v bolnika. Tega pa je očitvidno bilo sram in pobesil je oči.

»Huda je ta bolezen! To traja že leto dni, a mislim, da ne bo več dolgo,« je nadaljevala ženska, gledoč v moža, ki je imel žalosten, obupan obraz.

Miroslav ga je radovedno opazoval. Nakrat pa se je spomnil, da je jetika nalezljiva. Zato je vstal.

»Vi boste zelo žalostni, če umre!« je pripomnil zopet Miroslav. Kmetica se je obrnila v stran in rekla:

»Vdove so res zapuščena bitja!« Zmigala je z rameni. Po daljšem molku je pristavila:

»Moža dobiti sicer ni težko. Samo, da ima ženska kaj pod palcem!« Zasmejala se je široko in pokazala Miroslavu svoje močne zobe. Miroslav vsega tega ni umel zadostno, zato se je nasmehnil tudi sam.

V tem hipu je pridrvel zaželeni vlak. Uradniki, sluge, postreščki so se rinili med ljudmi, nastala je velika gneča. Eni so izstopali iz vozov, drugi vstopali. Nalagali so prtljago na vozičke in jo odvažali.

Carlutti se je od Mine prisrčno poslovil in celo Miroslavu je stisnil roko. Vstopila sta v kupe drugega razreda. V kupeju je bilo soparno in Mina je odložila slamnik. Miroslav je gledal skozi okno na ljudi. Videl je jetičnega človeka, katerega je podpirala žena, sileča ga, naj se požuri.

Bolnik se je Miroslavu močno zasmilil in pripovedoval je Mini o njem, kar je poprej slišal. Mina se je radovedno ozirala za njim, in ko se je vlak začel premikati, je z robcem pozdravila Carluttija, ki je široko stoječ na peronu vihtel klobuk v roki.

XXV.

Sama sta bila v kupeju. Vlak je hitel po ravnini. Mimo so plavale hiše na pol skrite v zelenju, travniki, gozdovi in železniške čuvajnice. Čuvaji so bili sključeni in imeli zardele oči. Tuptam je stala pred čuvajnico ženska z rdečo zastavico v rokah.

Ko sta Mina in Miroslav pozabila usmiljenja nad jetičnim človekom, sta si pogledala v oči in se pričela smejati.

»Neumnež, čemu se smeješ?« je vprašala ona.

»A čemu ti?« je odvrnil on naglo in se naslonil na njena ramena. Ona se je oklenila z desnico njegovega vratu. Nepremično sta zrla skozi okno. Vožnja se je obema dozdevala lepa. Oči so odpočivale na zelenih tratah; iz katerih je puhtela vročina. Kmetje so grabili pokošeno in posušeno seno, nalagali je na vozove in živina se je leno branila mrčesa. Ne-ka notranja zadovoljnost se je rodila ob pogledu na to mirno življenje, ki

ni kipelo in vriskalo, ampak je spominjalo na šolo in naivne pravljice, ki jih je svoje dni razlagal učitelj. Okna so bila odprta in prijeten preprih se je lovil okolu glav, igral se z lasmi in hladil mokro čelo. Miroslav se je napol vlegel, zakopal svojo mlado glavo med njena kolena in mižal. Mina se je igrala z njegovimi dolgimi kodri, ki so spominjali na nekdanjega otroka. V ti otroški glavi so se hitro podile misli, druga za drugo. Premišljeval je o sebi in drugih, ki jih je ljubil.

»Ali ljubiš Carluttija?« je vprašal nenadoma. Sedaj jo je tikal. To vprašanje je bilo ta hip nepričakovano in ni spadalo v domačo zeleno barvo zemlje, ki je na široko ležala zunaj. Mina se je smehljala.

»Zakaj vprašuješ?« je rekla, očitno nevoljna, da govori Miroslav o tem.

»Radoveden sem zelo!«

»Tako?« se je čudila. Nato se je tresla od smeha. Njega pa je to jezilo. Videl se je ta trenotek brezpomembnega in zelo majhnega. Žalost nad tem spoznanjem mu je zvalila solzo v oko.

»Ljubim te in pravico imam do tebe!« je zakričal togotno in si obrišal solzo. Njo je začel ta prizor zabavati. Šalila se je z njim.

»Neumnež! Otrok si še in ne po-
miš ljubezni. Ti me imaš samo rad
— nič več.«

Miroslav je te pikro izgovorjene
besede zelo zameril. Mislil si je, da
ravna Mina ravno tako z njim, ka-
kor tepec Carlutti. On je zgolj igra-
ča, s katero se Mina igra, samo nekaj
predmet, katerega se zaluča v kot,
kadar postane preveč vsakdanji, dol-
gočasen. A vendar je bil on blazno
zaljubljen v to žensko, za katero bi
brez vsakega premišljevanja žrtvo-
val sam sebe in vse.

»Zakaj me mučiš tako zelo?« je
skoraj jokal. Mina je imela nogi še
vedno oprti na sosednji sedež, tako,
da je njeno široko krilo ležalo na
tleh in se polagoma dvigalo. Strast-
no se je oklenil njenih močnih nog.

Njej je deček, ki je klečal pred
njo, ugajal. Ženskemu samoljubju je
ta odkrita ljubezen, ta vdanost nepo-
pisno ugajala.

»Ti še zblazniš!« je rekla mrzlo.
»Kaj bo vendar še iz tebe, deček?«
Poudarjala je zadnjo besedo. On tega
ni opazil, vedno je še klečal pred njo,
se oklepал njenih nog, a misli so mu
bile pretirane, obupne in otroške.

»Vstani in hodi!« se je šalila
iznova, ko jo je še vedno pritiskal k
sebi. »Ali so se ti tla tako priljubila,
da nočeš sedeti poleg mene na bla-
zini?«

Nevedoč, ali naj se smeje, ali pa naj ostane žalosten, se je ozrl v njen prešerni obraz. Njegov pogled je bil poln hvaležnosti. Ni se premaknil z mesta, oklepал se je še krepkeje njenih nog. Mlada kri je brezobzirno divjala in on sam ni bil toliko močan, da bi se uprl strasti. Premlado je še bilo njegovo telo. Z rokama je objemal njeno telo.

»Kaj ti vendar pride na misel?« je dejala mrko in ga odrinila od sebe. Zavila se je tesno v krilo in sedla v kot. Tudi on je vstal in roki ste se mu močno tresli.

»Ljubi me!« je nadaljeval razburjeno in tresoč se vzbujene strasti. Sedel je tik nje, tako, da je čutila njegovo razburjenost. Postalo ji je neprijetno, zato je molčala in nepremično gledala skozi okno. Pričela sta se ruvati. Miroslav je težko sopel, a Minin obraz je postal bled kot zid.

»Proč! Bodi pameten, prosim te!« On je molčal, objemal jo trdno okrog pasu in poljubljal na lice. Ona se je branila, a ko ji je bilo dovolj, ga je krčevito prijela, dvignila in ga trdno posadila na sosednji sedež. Oba sta močno hropla, srpo gledajoča drug v drugega. Ko ga je Mina posadila na sosednjo klop, se je nehote prezirljivo nasmehnila, a on je nemobno obsedel z brezizraznimi očmi. Umolk-

nila sta popolnoma in Miroslav je, uprt na kolena, mučno strmel v tla. Prvi trenotek je bilo Mini žal, da ga je tako osmešila, toda obenem ji je ugajala njena telesna moč, katere doslej sama še ni poznala. Laskalo ji je, da je ta vrtoglavi deček v njo tako silno zaljubljen in pa to, da ga nadkriljuje. Čutila se je zmagovalko.

Zunaj se je medtem nenadoma stemnilo. Oblaki so prepregli nebo. Zagrmelo je in zablisnilo. S polja so bežali ljudje, vozniki so kakor obsedeni divje udrihali po živini, ki je razdivjana bila s kopiti po sežgani zemlji. V vetru se je gibalo drevje in pripogibalo žito.

Mina je zaprla okno. Miroslav je še vedno nepremično sedel na odkazanem mu sedežu. Ko ga je Mina zopet pogledala, se ji je zasmilil njegov obupani, razžalosteni obraz. Prijela ga je za brado in mu dvignila počasi glavo. Ozrl se je v njo. Njegove oči so bile velike in brezizrazne. Spoznala je, da se je njegova kri umirila. Da ga pomiri še bolj, ga je poljubila na čelo.

»Ljubček moj!« je rekla priliznjeno, ter skрила njegovo glavico v svoje krilo. »Smatrala sem te vedno za razumnega dečka!«

On je ves drhtel. »Ljubim te neizmerno,« je mrmral in skril obraz v

njeno naročje. Tako sta mirovala. Ko je zopet dvignil glavo, se je blaženo smehljal. »Ti si tako dobra!« je rekel. »Nikdar me ne zapustiš!«

»Nikoli,« je odvrnila razmišljeno. »Glej, kako se nebo bliska!«

Blisk je šinil mimo oken, da je obema zastala v strahu sapa. Treščilo je, kakor bi se razparalo nebo. Vsul se je dež. Med bliskom in srditim gromom je sigurno drdral vlak preko polja. Tam daleč sredi travnika se je pomikal voz sena. Na vrhu voza je čepela ženska v kričeče rdeči bluzi. Mož v beli srajci je skakal pred parom upreženih volov, kričal je in z rokama vihtel po zraku.

Obema se je zdel ta prizor smešen in smejala sta se nehote tuji nezgodi. Ko so se njune oči srečale, sta se stisnila drug k drugemu, kakor bratec in sestra.

Obema se je sedaj dozdevala njuna čista ljubezen nebeško lepa.

XXVI.

Predno sta prišla Mina in Miroslav do hiše njenega sorodnika, ju je dež povsem premočil. Solnčnik, ki je služil Mini za dežnik, se je dočela pokvaril.

Hiša njenega sorodnika je stala zunaj trga. Bila je zidana, od zidu pa je že odpadal omet. Mala okna so bila neokusna zamrežena in polomljena hišna vrata so se malomarno pobesila. Miroslav je zamišljen opazoval svoj modni slamnik, od katerega je curljala voda. V veži ni bilo nikogar. Ko sta vstopila v sobo, iz katere se je čulo vpitje in zmerjanje, ju je pozdravila stara, revno oblečena žena. Baš je za pečjo sedeča lupila krompir. Pri tem je zmerjala desetletno deklico, ki ji je pomagala pri delu in je rezala s krompirja predebele olupke. V sobi je smrdelo. Ostuden vzduh, pomešan z močnim duhom medikamentov je butil v Mino.

»Zdravstvujte!« je pozdravljala starka prišleca, hitela brisati svoji roki ob predpasnik in jima podala

desnico. Miroslava je pozdravila posebno spoštljivo.

»Veste, pri nas nimamo tako lepo, kakor gospoda v mestu,« se je opravičevala. »Tudi pričakovala vas nisem!«

Mino je nesnaga, ki se je brez-sramno širila vsepovsod, iznenadila. Molče se je ozirala okolu in je naposled deklico lupečo krompir, pogladila po plavih laseh.

»To je vaša hčerka?« je vprašala.

»Da. Moja mlajša hčerka Tončka, ampak zelo neubogljiva!« Deklica se je sramovala in gledala v jerbas krompirja.

»Pozdravi vendar gospo Mino!« ji je ježno velela mati. »Tak štor je to!« je nadaljevala smeje obrnivša se zopet k Mini. Deklica je močno zar-dela v lica ter podala Mini roko.

»Sedite, prosim!« je silila nato gospodinja in brisala s predpasnikom dolgo in široko klop ob peči. »Je li to vaš gospodin?« je spraševala radovedna dalje nepremično opazujoč mladega Miroslava. Miroslav se je ozrl na Mino, a ta se je samo smejala in odkimavala z glavo. Presedala ji je ta radovednost in zato je vprašala:

»Toda kje imate mojega malega bolnika?«

Miroslav se je vsedel na klop ob peči.

»Vidite, tam le pri oknu je v zibelki,« in starka je odracala tja. V kotu pri oknu je stala navadna pletena zibelka, v kateri je ležal Minin otrok, zakrit z zelenkasto pisanim zagrinjalom. Mina je odstranila zagrinjalo. Dete je spalo, bilo umazano in zanemarjeno in zavito v vsakovrstne raztrgane cunje. Otrok je težko dihal in imel zapacane oči. Še skoro gola otrokova glava je bila pokrita z gnusnimi krastami. Dete je začelo kričati, ugledavši tuj obraz.

»Vidite, boji se vas,« je rekla Ana Korenova. »Glej, tvoja mama je prišla!« je skoraj tulila na otroka in mu potisnila umazano cunjico na koncu nesnažno rumenkasto v usta.

»Kakšno bolezen ima? Otrok se mi dozdeva hudo bolan,« je vprašala Mina.

»Ne vem, kaj mu manjka pravzaprav. Lečila sem ga na vse možne načine.« Ana Korenova je pripovedovala, kaj je že vse skuhala otroku.

»Zakaj niste poslali po zdravnika? Ali ga mar ni v bližini?«

»O seveda je tu zdravnik. Toda naš zdravnik hoče imeti vedno plačilo naprej, a mi nimamo denarja!« je odvrnila zlobno Ana Korenova. Mini se je obraz stemnil in ježno je molčala na ta prikrit očitek.

»Kje stanuje zdravnik?« se je sedaj mahoma vmešal Miroslav, ki je še vedno sedel na klopi pri peči.

»V trgu. V oni-le visoki hiši, katere streha se vidi iz našega okna.« Gospodinja je kazala Miroslavu dotično hišo.

Miroslav je takoj odšel k zdravniku. Našel ga je doma. To je bil še mlad mož z naočniki. Prišedši v hišo, je takoj ukazal odpreti okna. Z Mino je bil vsiljivo vljuden in se je zelo zanimal za otroka. Opazivši razna mazila, ki jih je stalo v steklenicah vse polno na polici, je vprašal, čigava so. Ana Korenova je povedala, da so ta mazila še od njenega prvega moža, ki je umrl za neznano notranjo boleznijo, v hiši. Zdravnik je bil z gospodinjo osoren in ji je ukazal, naj vrže ta stara mazila v gnojnico. Glede otroka je povedal Mini, da ni nobene resne nevarnosti. Vendar se mora paziti nanj in je obljubil takoj poslati zdravilo. Bil je to eden onih zdravnikov, ki so napram bogatinu ali vsaj mestnim ljudem silno vljudni, napram kmetom pa neopravičljivo surovi in trdi. Imel je navado za vsako ordinacijo takoj zahtevati honorar, ki navadno ni bil skromen. Za tistega, ki mu je rad izplačal zahtevani honorar, se je neumorno zavzel. Ko mu je Mina sedaj plačala zahtevani honorar, je postal z njo še bolj lju-

beznjiv in ji je obljubil, da pride prihodnji dan zopet.

»Ukazal je okna odpreti, a otrok je prehlajen,« je rekla ježno Ana Korenova, ko je doktor odšel in hitela zopet zapirati okna.

Tedaj je nenadoma vstopil njen mož Egidij Koren. Vrnil se je ves premočen s polja.

»Torej ste prišli!« je dejal z globokim glasom. Zagledavši Miroslava je malce privzdignil klobuk in takoj nemoteno nadaljeval:

»Kako gosposki ste postali, odkar vas nisem videl. Veseli me, da vas zopet vidim.«

Mina se je spomnila, da jo je pred letom še tikal. Tudi Egidiju se je poznalo, da je v zadregi, kako naj jo nazivlje.

Govorili so do večera o vsem mogočem. Mina je sklenila ostati tu še nekaj časa, da vidi, kako bo z otrokom.

»Kar pri nas lahko prenočite,« je ponudil Koren. »Bom pa jaz šel na seno in tudi ta mladi gospodek gre lahko z menoj. Prijetno je prenočiti v senu.«

Miroslav je zardel do ušes, a Mina se je ti priprosti odkritosrčnosti smejala na ves glas. Koren se za to ni zmenil in pripomnil:

»Toda lahko greste tudi v trg. Tam dobite lepše prenočišče »pri div-

jem volku«. Kakor hočete, toda tam stane postelja denar, pri nas pa ne.«

»Vendar morava iti tja,« je rekla Mina naposled. »Ta gospod ni bil še nikoli na senjaku.«

Res je Miroslav že težko čakal na odhod. Mina se je od otroka poslovila zelo prisrčno in ga parkrat poljubila in ga stiskala k sebi.

Zunaj je bil zrak svež in čist. Nebo se je zjasnilo in solnce je pravkar zašlo. Tupatam še viseči oblaki so se pordečili kakor bi bili prevlečeni s karminom. Nastanila sta se »pri divjem volku«, kjer sta dobila vsak svojo sobo. Po večerji je pisal Miroslav v mesto dve pismi. Enega za Mino Carluttiju, v katerem mu nazenja, da ostane zaradi otrokove bolezni nekaj dni tu, in drugega je pisal Miroslav svojemu šefu; nalagal se mu je, da zaradi bolezni nekaj dni ne more priti v kontor.

Zgodaj sta se podala vsak v svojo sobo. Mina je odprla okno in slo-nela ob njem dolgo. Pod oknom je šumel potok, ki je tekel skozi trg. Tam od travnikov in senžeti je prihajalo fantovsko petje in razposajeno ukanje. Na cesti je klel gologlavi voznik in se zviral nerodno po vozu, pred katerim je bil vprežen dolgodlak konj. Ustavil je pred gostilno in glasno stopajoč s svojimi težkimi škornji po široki veži, je izginil naposled v sobo.

»Njegovo srce je močnejše kot njegov razum,« je pripomnil Miroslav, ki se je ta trenotek prikazal pri sosednjem oknu.

Mino je prevzela sentimentalnost. Njeno srce je bilo še polno vročih čuvstev do otroka, ki je ležal bolan in zanemarjen v umazani bajti.

»Lahko noč!« je voščila Miroslavu in zaprla okno.

XXVII.

Mina je ostala več tednov v prijaznem trgu. Carlutti je prihajal vsak dan z večernim vlakom in je ostajal v trgu do prihodnjega jutra. Minin otrok je skoro že ozdravel in že je s težavo hodil z njo. Bil je nenavadno srčkan otrok, poln veselja in razposajenosti. Miroslav je dobil od gospe Lene sleherni dan pismo. Staro ko je močno skrbelo zanj in njena pisma so bila polna vprašanj, kdaj se vrne. Vstajali so zgodaj in dopoldne so prebili na vrtu ali na trgu. Popoldne sta hodila Mina in Miroslav v bližnji bukov gozd. Mina je vzela tudi otroka s seboj. Tam so ležali v senci, se igrali, pekli krompir in nabirali borovnice, da so bili vsi črni po rokah in okrog ust. Miroslav je napravil primitivno gugalnico in tako je v brezskrbnem življenju, v prosti, razkošni naravi hitro mineval čas. Ko je zašlo solnce, se je podala družbica na kolodvor Carluttiju naproti. Nato so večerjali in ostajali na temnem vrtu pozno v noč. Car-

lutti je prinesel s seboj časopise in publicirani dnevni dogodki so dajali dovolj gradiva za pogovore. Končno se je Mina odločila, da odide. Za otroka je uredila vse potrebno; dala ga je v rejo staremu zakonskemu paru brez otrok. Davno so minili že trije tedni, odkar se je Mina tako nenadoma preselila iz mesta. Ta čas je njej minil zelo naglo; Čarluttiju pa je že davno presedala vsakdanja vožnja. Tudi Miroslav bi se že rad vrnil v mesto. Zmanjkalo mu je denarja in zato je zanj založila Mina potrebni denar. To mu je bilo neljubo in pisal je svojemu šefu po predujem, a ni dobil niti odgovora. Miroslav je kot mehak človek čutil, da živi od miloščine; to ga je močno grizlo.

Zadnji dan so napravili vsi izlet na bližnjo goro, kjer je samevala starodavna romarska cerkev. Ko so se proti večeru vračali, je bilo nebo sinje belo. Zrak je bil čist in pogled po dolini, posajeni z malimi vasicami nenavadno lep. Vsi so čutili to naravno krasoto, gledali so strmeč po dolini in molčali. Polja, polna visokega, lepega žita so se lesketala v čudoviti svetlobi umirajočega solnca, gozdovi so izražali neko suverensko dostojanstvo in tam zadaj so v lahki meglici rezale v nebo višnjeve planine.

»Ostal bi tu in gledal. Pozabil bi na vse,« je rekel ginjen Miroslav.

Carlutti je bil edini, ki ga ta naravna krasota ni popolnoma prevzela. Stopal je nizdol s sigurnimi koraki.

Nastal je večer, razsvetljen od polne lune, ko so prišli v prvo vas. Pred vaško hišo je stala gruča ljudi, ki so glasno debatirali in živahno gestikulirali z rokami. Carlutti je bližnjega kmeta vprašal, kaj to pomeni. Nagovorjeni je nezaupno ogledaval družbo in povedal, da se vrši shod.

»Gre za to,« je pojasneval drug popolnoma obrit kmet, »kdo kupi graščino, ki je na prodaj. Mi vsi smo za to, da jo kupi cela vas, toda nekateri bolj premožni iz sosednih vasi so sklenili, jo kupiti sami. Ker ima o kupu zadnjo besedo vlada, smo napravili shod, da se pomenimo.

Veža v gostilni je bila nabito polna in nekdo je v sobi govoril zbranim. Njegov hreščeči glas se je čul na ulico. Carluttija je vse to zanimalo, med tem ko Mina in Miroslav nista razumela, za kaj gre. Carlutti se je preril v vežo. Govornika, ki je govoril v sosednji sobi, ni videl. Govornik je predlagal, da sklenejo kmetje prošnjo do vlade. Tisti bogataši, ki hočejo posestvo kupiti za sebe, imajo dosti zemlje in nameravajo napraviti le dobro kupčijo. Mali kmetje pa nimajo zemlje in njim bi bila ta skupna zemlja v korist. Vla-

da napravi torej pravično, če teh prekupčevalcev ne upošteva. Govornik je govoril potem o nekdanjem zatiranju kmečkega ljudstva, o roboti, o davkih in dolgeh. Kmetje vsega tega niso natančno razumeli, pač pa so gromko ploskali in vpili tako, da je časih množica kar udušila govornikov glas.

»Mi ne moremo več živeti!« je rekel kmet s sivimi očmi in dobrodušnim obrazom. »Če nam ne dajo zemlje, moramo v Ameriko!«

Drugi so mu glasno pritrdjevali in kričali vsevprek. Potem je govoril še mlad duhovnik, ki je predlagal, da izvoli shod deputacijo, ki naj gre k cesarskemu namestniku. Razvijal je to misel, da naj se kupljena zemlja združno obdeluje in opravlja. Kmetje so ga pazno poslušali, vendar niso bili zadovoljni s tem, da se napravi produktivna zadruga. »Zemlja naj se razdeli med vse pravično!« je rekel majhen kmet, stisnjen v kot.

Carlutti se je komaj preril iz gneče in vročine na prosto. Mina in Miroslav sta sedela pod bližnjo jablano v travi.

»Kaj je torej?« vpraša Mina.

»Gre za to,« je razlagal Carlutti, »komu proda vlada bližnjo graščino z velikimi gozdovi. Kmetje hočejo sami kupiti zemljo, toda ne vedo še, kako naj začno s tem.«

Miroslav tega ni razumel, zato je molčal. Mina je premišljevala in končno naivno vprašala:

»Toda čemu hočejo dobiti kmetje graščino v svojo posest? Saj niso več tlačani, kot nekdej.«

»Seveda ne,« se je nasmehnil Carlutti.

»Toda danes, ko so pridelki dragi in denar nima več nekdanje veljave, so kmetje lačni zemlje. Tisti posestniki, ki imajo dovolj ali celo preveč zemlje, izhajajo dobro. Njim pride ta draginja prav, medtem ko mali kmetje ostajajo reveži. Zato bi radi več zemlje, več polja in več gozdov!« Carlutti se je trudil, da vse to pojasni, kolikor mogoče razumno.

Sedaj je tudi Miroslav več razumel. »Gre torej za to, kdo spravi dobiček v svoj žep,« je rekel.

Carlutti se je tej drastični primeri smejal in potrdil:

»Da, zato zborujejo. Ljudje so pač vedno enaki in končno je zmeraj oni revež, ki nosi tovor.«

Mina ni mogla prav razumeti tega pripovedovanja in zato jo stvar dalje ni zanimala. Miroslav je celo pot premišljeval o tem in ko je Carlutti rekel, da je kmet silno neumen in ustvarjen le za delo, se je Miroslav sprl z njim.

Za njimi so prihajali kmetje in so se še vedno živahno razgovarjali.

»Jaz bi kupil koj nekaj sveta v rebri,« je dejal majhen, šepast kmet z dolgo palico v roki.

»Za te je pripravno,« je pripomnil suh dolgin, stopajoč počasi z odmerjenimi koraki. »Toda jaz sem predaleč proč, ampak nekaj hoste bi že rabil.«

»Samo, če ne bo predrago!« je pripomnil čokast človek.

»Saj to je!« je odvrnil dolgin. »Vsak bo odrl, kar bo mogel.«

»Vidite,« je pripomnil Carlutti Miroslavu, »kmetje dobro vedo, da bo šlo za visoko ceno, da bodo odrti, a vseeno silijo vmes.«

Miroslav je molčal. Prišedši v svojo sobo, se je spomnil doma in svoje službe. Skrb mu je legla na prsi. Ker ni mogel spati, je nemirno hodil po sobi gorindol. Skozi steno se je čula govorica. Naslonil je glavo na zid in čul, da se Carlutti huđuje. Odgovarjal mu je mehak Minin glas. Zaspal je že pozno, sedeč na zofi.

Naslednji dan so bili vsi trudni. Carlutti je malo govoril in molče izpil svojo kavo. Mina je bila trudna in njena frizura je bila površna in malomarna. Oči je imela vse trudne.

»Kaj ji je?« se je vpraševal Miroslav. »Ona se je menda jokala.«

Kakor ravno sestali trije neznaneci so molče odšli na kolodvor in se odpeljali.

XXVIII.

Ker je bilo poletje hladno in vreme zelo ugodno, sta namerila Mina in Carlutti na daljše potovanje. Prepotovala sta severne kraje in se nato preko romantične Tirolske podala po krasni Ampeški dolini v gornjo Italijo. Ostala sta nekaj časa na čarobnem Lidu in se nato preselila čez morje na avstrijski Kvarner, dokler se na zimo nista ustavila v Trstu. Namenila sta, da tu prezimita, zakaj Carlutti je imel tedaj največ kupčijskih poslov v ravno mogočno rastočem Trstu.

Carlutti je tu Mini uredil razkošno stanovanje. Imela je celo prvo nadstropje in moderno zidano stanovanje je bilo lepo, okusno opravljeno. Pohištvo je bilo izdelano iz dragega mahagonija in okrašeno z umetniškimi baročnimi rezbami. Tla so bila iz črnega in belega lesa v podobi velikih zvezd in sobne slikarije je napravil znan mojster. Po sobah so viseli pozlačeni lestenci in stene so bile okrašene z umetniškimi pokrajinski-

mi slikami, ki jih je nabavil Carlutti po raznih impresionistiških razstavah. Vse je kazalo na bogastvo in na razkošnost hrepenenja po lepoti in umetnosti. V tem stanovanju se je zbirala časih mešana družba: bogati trgovci, bankirji, politiki in žurnalisti, s katerimi je imel Carlutti vsakovrstne zveze. Tisti čas se je Carlutti močno potegoval za neko večje javno delo in je hotel svetu imponirati z bogastvom in močjo. Vabil je tedaj razno vplivno gospodo k sebi, dobro vedoč, da se bodo izdatki tega razkošja sijajno obrestovali, če se mu posreči namera. Podkupil je žurnaliste, ki so pisali v listih o njem in njegovih komercialskih talentih ter strokovni naobraženosti. Skratka, delal je tako, kakor delajo to modri ljudje s praktičnimi cilji. Javnost je neprestano nadlegoval s tem, da je daroval za razne dobrodelne naprave majhne vsotice, o katerih pa so morali poročati časopisi. Z raznimi bogataši, ki so bili obenem javni funkcionarji je stopil v kupčijske zveze in tako si je gladil pot do milijona... Ta misel mu je neizmerno ugajala in ponoči je časih premišljeval o tem, kako bi se povzpел do krezovstva in s tem vplivnega, mogočnega činitelja v vsem družabnem življenju. Poznal je osebno nekaj ljudi, ki se jim je posrečilo, preriti se do površja in zato

je bilo njegovo hrepenenje še močnejše. Zavist napram tem mogočnikom je bila bič, ki ga je gnala v njegovi želji po denarju in neizmernem bogastvu, vedno naprej neutrudljivo delujočega in računajočega. Želja po bogastvu in uživanju, neizmernem in razkošnem uživanju, ga je naposled povsem prevladala.

Mina je stala pod vplivom tega brezobzirnega pehanja in tudi v njej se je poleg tega bogastva rodila samopašna zavest. Postala je ponosna in na nekdanjo revščino je mislila prezirljivo in posmehujoče. Zavedala se je svojega družabnega ugleda in svoje reprezentacijske naloge, ki ji jo je omogočila njena telesna lepota. Carlutti jo je potreboval kot potrebuje lepa soba okrasa, in da se izobrazí še nekoliko bolj, ji je preskrbel učitelja; zadostovalo je, da jo je izobrazil na zunanje, zakaj tudi Carlutti je imel svojo splošno izobrazbo le na zunaj. Vse se je sukalo okoli forme, pri kateri so lepe obleke in siguren nastop prepotrebni pritiklini. Mina je vse to kmalu spoznala in se ravnala po tem. Njena duša je postajala mrzla, neobčutna in nesprejemljiva za gorka čustva, ki so jo nekda, krasila. Bolela pa jo je zavest, da ni legitimna žena. V tem velikem in bogatem svetu, v katerem je živela sedaj, se nihče ni izpotaknil nad tem in

nihče vprašal po legitimnosti, vendar se sama ni mogla nikoli sprijazniti s to mislijo. Ta zavest je bila, ki jo je delala časih otožno, da je imela objokane oči. Carlutti je poznal to njeno bol, katero mu je razkrila že večkrat in to posebno tedaj, ko je začutila, da postaja vnovič mati. Carlutti ji ni mogel ustreči. Njegova prva žena Leja je še živela in čeprav je bil njegov prvi zakon sodnijsko ločen, je vendar moral plačevati alimente. To je oba silno jezilo, da jima brani mrzla postava izpolniti tudi to zadnjo formalnost.

Ko se je neko popoldne Mina vrnila z izprehoda, je našla vrh stopnic pred vratmi sedečega Miroslava.

»Ljubček, ti tukaj?« je presenečeno skoro kriknila. Komaj ga je spoznala. On je bil v zadregi. Smehljaj se je blaženo. Obraz mu je upadel, oči so ležale globoko pod obrvmi in njegova obleka je izdajala boleost in revščino.

»Prišel sem, oprostite!...« je jecel in ji molil roko v pozdrav. Tresel se je razburjenja in slabosti.

»Prav, da si prišel; kaj hočeš dragi?« je vprašala ona ljubeznjivo, videča, da on ne more z besedo na dan. Miroslav je kljub njeni ljubeznivosti opazil, da je njen glas visok in nekoliko osoren.

Posadila gaje na stol in on je govoril.

Pripovedoval je, da je izgubil službo, ker je takrat izostal iz kontorja, ko je njo spremil v Višnjevec. Preselil se je v drug kontor, vendar tam ga niso dolgo obdržali. Odpustili so ga brez vzroka. Nato je šel k nekemu odvetniku, ker pa mu ni ugajalo delo, je zapustil to službo sam. Sedaj se je potikal okoli iščoč primerne službe. Prišel je v Trst, izvedel tu za njen naslov in jo prišel obiskat.

Mino je to njegovo pripovedovanje dolgočasilo. Ona je živela sedaj vse drugače kot nekdanj, postala je računajoča ženska, hrepeneča visoko, in zato ni imela sedaj smisla za nekdanjost in jo tuja beda ni več interesirala.

Zato sta oba umolknila za nekaj časa. Miroslav jo je molče opazoval. Njena lepota ga je očarala. Vse je bilo lepo, kar je videl in v tej krasoti se je zibala ona, katero je ljubil tako močno.

»Mina, ljubil sem te in še te ljubim!« je kriknil nenadoma. Njegov glas je bil bolesten in omahnil je nazaj na stol. »Ali se spominjaš srečnc preteklosti?« je nadaljeval strastno. Ujel je njeno roko in jo krčevito pritisnil na svoja lica.

Mina je ostala hladna. »To je preteklo«, je rekla. »Záme preteklost ni bila srečna, sedaj vem to,« in zamahnila je malomarno z roko. Njen

glas se mu je zdel ošaben in v besedah je ležala surovost. Nadaljevala je:

»Ti veš, da je bila tvoja ljubezen otroška... neumna. Sedaj si že toliko odrastel, da izpoznaš, da je bilo vse le otročarija«...

»Toda jaz te še vedno neizmerno ljubim!« jo je prekinil, skočil k njej in jo hotel poljubiti. Mina se je njegove besnosti zelo prestrašila, odskočila je naglo in zakričala. V tem hipu so se odprla vrata in Marta je vprašujoče pomolila glavo v sobo.

»Zapri!« je ukazala Mina.

Stopila je v sosedno sobo in se kmalu vrnila. Stisnila mu je v pest bankovec in rekla mirno, skoraj ukazujoče:

»Pojdi sedaj, Miroslav! In pozabi na preteklost. Bodi priden in vrni se domov!« Ko je to rekla, se je trudila imeti dostojanstven obraz. Zadnji stavek je govorila počasi in kar mogoče trdo.

On se ni ganil z mesta. V njem je strašno divjalo. Bil je še zelo mlad in neizkušen. Njen odpor in njene mrzle besede so ga prevarile. Rodilo se je sovraštvo v njegovi mladostni duši. Nje ni mogel sovražiti, pač pa je sovražil vse, kar je bilo okrog nje. Zasovražil je svet, ki je bogat in neusmiljen. Bil je nepopisno potrta in duševno izmučen.

»Z Bogom!« je dejal tiho, komaj slišno. Pri vratih je obstal, bled, s strastjo in ognjem v očeh.

»Mina, ljubim te še vedno. Toda razumem, da ne veš, kam bi z menoj. Nesrečen sem, menda mi je tako usojeno. Pozabil pa te ne bom,« je izpregovoril počasi in težko.

»Hvala ti za vse!« je izpregovoril po daljšem molčanju, ko je videl, da gleda ona trmasto v tla. Opirala se je na mizo in se igrala z rdečim nageljnomo, ki ga je imela v roki.

Zaprl je vrata za seboj. Njegovi počasni, okorni koraki so odmevali iz predsobe. Nji je bilo hipoma žal. Toda njen mrzli ženski razum je bil velik. Prepričana, da je morala to storiti in ga zapoditi, se je vendar bojevala sama s seboj. Usmiljenje do tega dečka, ki se je ubijal s tem, da je ljubilnjo, je sililo na površje. Bojevala se je s tem čuvstvom, ker je vide-la, kako je odvisna od svoje premožne okolice. Ta okolica je dajala njenemu mišljenju in čuvstvovanju čisto drugo smer. Zavedala se je, da je ona prva in vse, da je njena dolžnost skrbeti le za sebe. Ta zapoved je bila trda in ni je smela, niti mogla pre-zreti. Zato je na ravnokar odišlega dečka kmalu siloma pozabila.

XXIX.

Miroslav se je nekaj dni potepal po tržaških ulicah, zapuščen in ves obupan. Tretji dan zvečer se je ves nemiren pomikal po ulicah brez cilja, brez misli. Električne svetilke so slabo brlele in močno so se od te svetlobe razlikovale plinove svetilke. V njegovi duši je bilo temno. Predočeval si je svoj neznosni položaj. Obup se je neprestano povečaval. Kje je njegov dom? Doma ni imel nikogar, ki bi se z njim prijazno razgovarjal, nikogar ni bilo, ki bi mu potožil, zaupal vse. Boril se je v mislih z močjo obsojenca z vsem svetom. Toda čutil in spoznaval je obenem svojo slabost. Omagoval je pod težo črnih misli in oslABLJENO telo je postalo leno, otrpelo. Prehodil je že nebroj ulic, plazeč se ob zidu, kakor begun. Nemi so ga prehitevali brzo hodeči ljudje. Nikdo ga ni opazil, nikdo se brigal zanj. Prišel je na veliki trg. Opazil je kamnit vodnjak in močno ga je zažejalo. Podplati so ga skeleli in roki omahovali. Plazil se je strahopetno

do vodnjaka in se povzpел do vode. A komaj je okusil vodo, že ga je obšel stud do nje. Na oglu ulice je mirno stal policist, opirajoč se na sabljo. Srepa je zrl za njim. Prišel je v revnejše ulice. Hiše so bile grde, tupa-tam je na razsvetljenem oknu visela izzivajoča ženska, ali pa se opotekal po razoranem tlaku zapozneli popotnik. Prokleta je moje življenje, je mislil in se naslanjal na zid. Obleka je bila na komolcih in na hrbtu vsa bela od zidu. Dež je začel škropiti. Šel je na drugo stran ceste. Tam je molčala ogromna delavnica. Obstal je pred razsvetljenim oknom. V dvorani je stal mogočen stroj, katerega posamezna kolesa so se naglo vrtela. Širok jermen je tekel navzgor in na drugi strani navzdol, ravno kakor ravnilo. Mimo so hodili delavci, na pol slečeni; njihovi obrazi so bili ble-di in resni, brke pobešene in lasje razmršeni. Šel je od enega okna k drugemu. Nemo življenje se je razvijalo v prostorni, snažni delavnici. Nenadoma si je zaželel, da bi bil tudi on sam tam, delal bi in delal in ne mislil na nič več. Vse je gnusno na svetu, le delo more še rešiti človeka pred gnusobo. Pa tudi ta misel se mu je kmalu dozdevala abotna. Videl je, kako strežejo ljudje, bedni in zamazani, temu stroju-velikanu. Bilo mu je zopet zoprno in zato je šel

dalje. Gorak dež je padal vedno gosteje. Slišal je, kako je dež ropotal po njegovi trdi klobučini. Ves truden in ubog je sedel na ogeljni kamen. Kaj naj začne? Ura je nekje odbila polnoč. Vzdignil se je zopet nemiren in po črni tlakovani cesti taval dalje. Nakrat je stal na železniški progi. Pred njim je stalo razsvetljeno kolodvorsko poslopje. Lokomotiva, drdrajoča semintja, je brlizgala v temno noč. Prikazala se je rdeča svetiljka in se zopet umaknila v temo. Nedaleč proč je počivalo umazano morje. Ladje so črnele v vodi in po tlaku je zadrdrala naglo kočija. Miroslav je videl vse le površno. Domislil se je svoje neslavne zgodovine. Na misel mu je hodila Mina, stara bolehnata teta, tisti kmetje, ki so nekdanj zborovali zaradi graščinske zemlje, na gugalnico, ki jo je napravil nekdanj tam v gozdu za Mino in njegovega sina . . . Vse se je mešalo v njegovih možganih. Dež, ki je za nekaj časa prenehal, je zopet pričel škropiti. Obleka je bila premočena in v nogah je začutil mokroto. Daleč je odsevala svetloba velikega mesta in zroč v ta odsev mnogobrojnih ulic, se je pomikal leno dalje. Še vedno so ga srečavali ljudje težkih korakov, udarjajoč ob blatni tlak. Stopinje so odmevale samujoče po ulicah in v senci teme se je nemo skrival policist.

»Kje je sedaj Mina?« se je spomnil. Ta hip je zasovražil tudi njo in želel je, da bi se tudi ona ponesrečila na svoji višini in padla nazaj v blato. »Kaka izprememba!« je vzkliknil glasno in skoro zaihtel groze. Eni umirajo na cesti, a drugi žive v pregrešni obilici. »Požrešnost je najbolj ukoreninjena lastnost človeška,« se je spomnil nenadoma in v tem hipu je zagledal ob zidu hiše nekaj črnega. Sklonil se je in videl človeka, ki je mirno spal na tlaku.

»No, ta je miren!« je rekel polglasno in se nehote smejal. Imel pa je gorko sočutje s tem človekom, da si je sam potreboval sočutja. Spoznal je kmalu to in se je sramoval. Potem pa se je opravičeval sam sebi s tem, da siti ljudje niso usmiljeni in da more izvržek biti omilovan le od sebi enakih. Nato se je spomnil doma in svoje stare tete. Ta spomin ga je zelo pretresel. Vedel je, da se je tam naselila beda in žalost. Prsi so mu postale še bolj tesne in bal se je obupa. Nakrat mu je postala dolga ulica, v kateri se je nahajal, znana. Ogledoval je in videl, da je tam v bližini Minino stanovanje. Ura je pravkar bila tri. Bron zvona je odmeval dolgočasno po zapuščeni ulici. Prodajalne so bile zaprte in reklamni napisi so grozeče gledali nanj. Naslonil se je na zid in gledal v razsvetlje-

na okna prvega nadstropja. Hladen veter je zapihal in pretresel ga je čuden mraz.

»Sedaj se davijo tam gori!« je rekel polglasno. »Naj žro, naj se vsele!« In grozeč je nehote dvignil roko. Bolest, ga vsega pretresujoča, je divjala v njegovih skoraj še otroških prsih.

»O vi lopovi! O ve vlačuge!«

Zajokal je bridko. Solze so mu lezle po obrazu nizdol. Razsvetljena okna pa so se mu porogljivo režala. Zasmehovala ga je luč v oknih. Pobral je kamen in ne vedoč, kaj počne, ga je zalučal v okno. Šipe so zažvenketale in padle na tla. Ostrmel je groze. Instiktivno je zavil v stransko ulico in se pognal v divji beg. V temi se je zaletel v človeka in padel. Zažvenketala je sablja in policist ga je močno držal za roko.

Miroslava so zaprli. Predno se je zavedel dodobra, se je nahajal v družbi tatov, roparjev, pretepačev in pijancev. Ta izvržek velikega mesta je bila njegova družčina. Vtaknili so ga v gnojnico človeške družbe. Tu je bilo zbirališče mestne človeške kloake, ki je okuževala vse, za kazen, da jih je družba sama okužila, pokvarila in jih izvrgla, kakor se izvrže nesnaga in blato v gnojne jame. V to nesnago in koncentrirano hudobijo človeške družbe so sedaj vtaknili

bednega dečka. Potem so ga postavili pred sodišče in ga — ker ni zakrivil nikakega znatnega hudodelstva — po odgonu poslali nazaj v Ljubljano.

Za mladega, idealov polnega človeka, je bil ta udarec brutalno grozovit.

XXX.

»Niti na cesti nima človek miru pred to golaznijo,« je jezno mrmrala Pučanova, hiteča s torbico v roki na trg. Ravnokar je zagledala svetnika Orla, ki je potuhnjeno stopal za njo. Pozdravil jo je spoštljivo in se prilizneno nasmehnil. Toda predrzna Pučanova je gledala v nasprotno stran ulice, kakor da ga ne vidi. Ta človek je že dolgo zalezoval Pučanovo, odkar si je v kavarni dovolila z njim šalo. On je njene šale smatral resnim in jo je neprestano nadlegoval na ulici. Pisal ji je celo pismo. Ona se je močno bala, da izve za vse to njegovo početje njen ljubosumni mož, zato se na svetnikove obljube ni ozirala in se ga je ogibala.

»Izvolite kupiti jabolk!« je kličala krmežljava, debela branjevka med množico kupovalk.

»Prostor!« je cvilil bosonog deček med ženskami porivajoč pred seboj voziček zelenjave.

Da se umakne zasledujočemu starcu, se je vrnila Pučanova v vr-

ste prodajalk in kupila nekaj zelenjave. Ko je šla potem na nasprotno stran ceste, je začula klicati svoje ime.

Mina je sedela v fijakarskem vozu.

»Zdrava!« je zaklicala vesela Pučanova, ugledavši svojo prijateljico. Voz se je ustavil. Mina je imela prepadel obraz; oblečena je bila v lepo višnjevo obleko, njen veliki modni slamnik je dobro pristojal njenemu gladkemu obrazu in njeni visoki, elegantni postavi.

Pučanova je prisedla in ko ste dami sedeli v drdrajoči kočiji, ji je Mina naglo pričela pripovedovati o Miroslavu.

»To je bil še otrok!« ji je segla Pučanova v besedo.

»No . . . da ali ne . . . sedaj je vseeno! Danes zjutraj sem prišla z vlakom . . . Veš, v Trstu sem sedaj! Hotela sem v Višnjevec na obisk, kjer je moj Janko sedaj že močan deček. Govori in je jako ljub otrok. Pri zajtrku pogledam v časopise in čitam, da se je Miroslav danes ponoči obesil . . .«

»Ta otrok!« se je začudila Pučanova in sklenila roki. Bila je preseščena.

Mina je še povedala, kako je prišel k njej, da ga je zapodila in da je razbil okno. Potem so ga zaprli. Kaj

je bilo pozneje z njim, ni vedela in jo je časnikarska vest močno presenetila in užalostila. Mina se je razburjena tresla in z robcem si je zakrila obraz.

Pučanova se je spominjala na Miroslava še kot otroka in se je sedaj nad njegovo smrtjo razjezila:

»Vsi so enaki . . . golazen!« je rekla. »Če se je obesil, dobro, pa se je. Tebi se taki eksemplari smilijo, meni pa nič!«

Mina je vzdihnila. Njej se je deček zasmilil in močno se je kesala svojega nedavnega dejanja. Bila je prepričana o njegovi ljubezni, ki jo je gojil napram nji in vsled tega se je čutila globoko prizadeto.

Pučanova pa je pripovedovala:

»Veš, čudne stvari se dogajajo. Naša nekdanja Nežika se je tudi omožila . . .«

»Omožila?« se je čudila Mina.

»Da, omožila se je babnica. Vzel jo je nek tovarniški delavec in kupila sta si zunaj mesta hišico. Oba hodita v tovarno in sta baje srečna. Zadnjič sem jo videla. Popravila se je in pokonci hodi.«

Mina se tej novici ni mogla dosti načuditi. Domislila se je živo nekdanjih dni.

»In kje je Katinka?« je vprašala, spomnivša se na pijači vdano rdečelasko.

»Ta je bolna in mislim, da bo kmalu dočkala konca. Jetika jo je popolnoma zdelala. Komaj se vlači, celo popoldne presedi na solncu. Zelo se mi smili, zakaj vkljub vsemu je bila dobra ženska.«

Mina se je spomnila njenega gorkega sočutja tedaj, ko je strahopetno pobegnil Trebar. Hvaležnost je bila v njenem srcu in poizvedovala je za njen naslov, da jo ob priliki obišče. Njen žalostni konec je močno spominjal na Miroslava in rekla je s tihim glasom:

»O Bog, kako je žalostna zgodovina nekaterih ljudi!«

Obe dami ste se globoko zamislili in komaj opazili, da se je voz ustavil pred mrtvašnico.

To je bilo golo, oskubljeno poslopje in je nehote spominjalo na smrt. Zabuhel mož jima je proti napitnini odklenil vrata. Vstopili ste v prostoren prostor s kamnitim tlakom. Po sredi so stale kamnite mizam podobne plošče. Dve taki plošči ste bili prazni, ostale pa so bile pokrite z rakvami in na zadnji plošči je brez rakve ležal Miroslav.

Zrak v mrtvašnici je bil kisel, namešan z voskom, ki je kapal od sveč.

Miroslav je ležal vznak. Lasje so mu v malih kodrih padali po bledem čelu. Oči je imel odprte in steklene,

mrtvo se je oziral v strop. Obraz mu je bil zabuhel in začrnel. Mina se je ob pogledu nanj komaj zdržala na nogah. Bil je bos in ležal je tu nepremično, trdo, nerodno. Pogled nanj je bil za obe dami strašen in ubijajoč.

Mini so se noge šibile, glavo je imela težko in prevzelo jo je neko novo tesno čustvo kot bi nosila na ramenih svinec. Njena prestrašena, bojazni polna ustna so šepetala gor-ko molitev k Očetu, ki je v nebesih. Zle misli so jo kruto motile. »Umorila?« je mislila in začutila je solzo v očeh in se spomnila skupne vožnje z njim v Višnjevec. Sramovala se je sama sebe in svoje ošabnosti ter mislila na vse mogoče, medtem ko ste se njeni ustnici še vedno mehanično premikali.

Pučanova je bila nevoljna in v njenem srcu ni bilo sočutja. Ogledovala je mrtvašnico in pristopila k sosednji rakvi. V rakvi je ležala stara žena z zgubanim obrazom, trdo sklenjenimi očmi in s krvjo na ble-dih, osušelih ustnicah. Hitro je zopet zagrnila.

V drugi rakvi je ležala mlada ženska z novorojenim detetom. Ženska je imela groze poln izraz na obrazu in je kazala svoje nagnite zobe. Ta pogled je Pučanovo zelo ujezil. »To je vendar lopovščina!« je mrmrala sama zase in šla dalje. Njene stopinje

so glasno odmevale po kamnitem tlaku.

Pogledala je tudi v naslednjo rakev. Mož z razbitim čelom in s krvjo pod nosom je ležal v rakvi. Njegova ozka, špičasta brada je štrlela navpično navzgor. Z enim očesom je srpo gledal v Pučanovo. Nehote se je umaknila temu pogledu smrti. Zrak je bil težak, ostuden. Dušilo jo je grlo in rekla je Mini:

»Žalostno je tu. Pojdi!«

Zunaj je sijalo solnce in lahek veter se je igral v zraku. Obe dami sta se zunaj globoko, hvaležni oddahnili. Ko ste sedli v voz, ste zagledali prihajati z nasprotne strani staro Leno, črno oblečeno in opirajočo se na palico. Njeno obličje je bilo sestavljeno iz same groze in noge ste se ji počasi, trudno prestopali. Brisala si je z robcem oči.

»Gospa Lena!«

Mina je hotela planiti z voza in jo objeti, toda Pučanovi se je mudilo domov in ker se je hotela izogniti vsakemu pretresujočemu prizoru, je ročno potegnila Mino nazaj na voz in velela pognati. Njo je ta nenavadni poset utrudil in ni se mogla otresti mrtvega moža, ki je z enim očesom gledal naravnost v njo. Mina je ihtela.

»Čemu jočeš?« je vprašala Pučanova, katero je mehko čustvo jezilo,

skoro osorno. »Če ni mogel živeti, je njegova pravica, da umre!« Te besede je izpregovorila Pučanova s tako kategoričnim naglasom, da se je solzna Mina nehote ozrla v njo.

Pučanova pa je nadaljevala:

»Kar je slabega, izgine, kar je dobro, pa ostane. Ti si izkušena deklica. Veš, da tebe na tej žalostni dogodbi ne zadeva nič. Danes pa je vse tako urejeno, da zapade kazni, kdor zakrivi nesrečo. Nihče ne uide iz te naše kletke. Neumnost je, skrivati se; nihče ne uide. Zato obraz ponosno kvišku, oči odprte in naprej!«

Sloneča na mehkem ozadju, izzivajoče zroča med ljudi, je bila Pučanova ta hip podobna triumfatorju, ki se vozi skozi gnečo ljudi. Bila je nase ponosna.

»Ti bi morala biti doktor!« je rekla pri slovesu Mina Pučanovi prepričevalno. Pristrčno je bilo njuno slovo.

XXXI.

Mina je povila Carluttiju zdravo hčerko. Ta porod je le povečal njeno željo, postati legitimna žena. Mislila je mnogo o tem in naposled za trdno sklenila, da poizkusi spraviti to zadevo v red, posebno ker ti njeni želji Carlutti ni ugovarjal. Da skrije pred svetom svoje dosedanje razmerje, se je napotila k neznanemu, mlademu advokatu. Toda kako se je začudila, ko je našla v ulici, v kateri je ta advokat stanoval, napis »Kazenski zagovornik dr. Janko Trebar.«

Ta napis jo je zasklel. Spomnila se je njega, ki je že davno pozabila nanj, zato ker je pozabil na njo on, ki ga je ljubila. Grenak in neprijeten je bil ta spomin na preteklost. Dolgo je hodila po tisti ulici gorindol in premišljevala. On je torej tuka, postal je gospod in se je morda že oženil. Čim bolj pa je premišljevala, tem tedneje je bila uverjena, da svojo zadevo pravzaprav najlažje zaupa njemu. Naposled se je po dolgem razmišljevanju odločila, da ga obišče.

Dobila ga je v pisarni sedečega za mizo. Ravnokar je odložil pero in si prižgal cigareto. Ko je vstopila, se ji je globoko priklonil in se ji približal. Ni je spoznal. Ona je zardevala in šele, ko je izgovorila prve besede: »Gospod doktor!« je močno prebledel.

»Mina, ti si?« je kriknil in odskočil. Njegovo presenečenje je bilo tem večje, ker že davno ni več mislil na njo. Obenem se mu je dozdevalo to srečanje mučno in tudi zaskrbelo ga je. Beseda mu je zastala v grlu in bil je povsem zmešan. Mina je močno zardevala, videla je njegov obraz, poln sledi bede in pomanjkanja; toda na njem so nastale poteze energije in moči. Skoraj ves je bil izpremenjen.

»Da, jaz sem! Ne misli, da sem te prišla nadlegovat. Prišla sem k tebi kot advokatu.«

Njene besede so bile tako mrzle in jasne, da se je takoj streznil.

»Prosim te, sedi!« je dejal in se tudi sam vsedel.

Ko je sedla, se je ozrla po skoro prazni sobi. Na steni ni bilo nobene podobe, samo na polici poleg okna je ležalo kup papirja in pisalna miza je bila obložena s knjigami.

»Torej predno začnem,« je povzela zopet ona, »naj ti povem, da je preteklost pozabljena. Molči tudi ti o tem. Ne budimo spominov, ki so ne-

prijetni. Bila sem tudi jaz kriva in tebi sem odpustila že davno. Ali boš molčal, Janko?»

»Molčal!« je zajeceljal, sedeč nemirno na stolu.

Ona je zastala. Tesno ji je bilo tusedeti nasproti človeku, ki je nekoč strahopetno jo zapustil. Že se je kesala, da je prišla. On jo je molče opazoval.

»Prišla sem k tebi le po svet. Ti poznaš postave in lahko razložiš vse, kar hočem vedeti,« je nadaljevala čez dolgo.

»Mina, za tebe storim vse« . . . se je vmešal in nemirno vstal, a takoj zopet sedel.

»Poslušaj! Imam moža. Dobrega in izkušenega človeka. Toda ta moj mož pravzaprav še ni čisto moj mož. Njegova prva žena še živi; sta sodnijsko ločena, midva pa se ne moreva poročiti. Ali se najde pot, da se poročiva?« . . .

Trebar je strmel v njo, kakor bi hotel videti v njeno notranjost.

»To ni možno!« je rekel čez dolgo. »Popolnoma izključeno.« Vstal je in iskal med knjigami. Naposled je našel zaželjeno knjigo in brskal po njej.

Pri nas tega ne dovoljuje postava. Ta postava je stara. Pač je pri nas dovoljeno se civilno poročati, ako izstopita zaročenca iz cerkve. Toda

katoliki, čeprav so se sodnijsko ločili, se ne smejo zopet ženiti, dokler oba živita. Tu je vsaka pomoč izključena in nobeden jurist ne more pomagati. Postava je jasna in tudi odločbe višjega sodišča glede tega so nedvomljive!«

Pogledal jo je zopet vprašujoče. Ona je gledala v tla. Nobenega izhoda ni bilo zanjo.

»Torej vsak poizkus bo brezuspešen?« je vprašala. Njune oči so se ujele in dolgo sta se srpo gledala.

»Da!« je povzel zopet on, ko je ona umaknila svoj pogled. »Da! Vse brezuspešno. Toda, ako ti je na tem ležeče — pojdita čez mejo, tam vaju brez vsakih nadaljnih ovir poroče.«

»Ni mogoče!«

»Če to ni mogoče, potem morata čakati na smrt prve žene. Samo smrt more biti v tem slučaju usmiljena. Ta naša postava je trda, brezobzirna, zastarana. Toda paragraf je kamenit; ako se ne jemlje ozira nanj, zapade človek kazni. Vsa teorija je priprosta in življenje se mora ravnati po njej.«

Mina je vstala. Tudi doktor je vstal.

»Obžalujem zelo,« je nadaljeval, da ti v tem pogledu ne morem koristiti. Nobeden ne more! Potolaži se, zakaj podlaga zakonu je ljubezen in ne forma.«

Ona se je spomnila na nekdanjo svojo ljubezen do njega in je videla v tem njegovem govorenju le prazno frazo. Hinavščina ji je donela iz teh besedi. Zato je naglo rekla:

»Če ni pomoči, ne morem zato. Vendar bi rada dosegla ta cilj!«

»Mi juristi ne moremo pomagati. Lahko pa pomaga cerkev. Ona je tu odločilna in če cerkev prvi zakon proglasi neveljavnim, potem se lahko tudi formalno poročita.«

Ona je pazno poslušala te besede in bila odločna, da poizkusi tudi to. Dejala je:

»Zahvaljujem se ti za pouk. Ne zameri, če sem te nadlegovala pri delu. In prosim te, naj ostane najin pogovor med nama.«

»To rad obljubim! In sicer, kako se razpleta tvoje življenje?«

»Dobro se razpleta. Edino to tebi zaupano težavo imam. In ti si že oženjen?« je vprašala počasi.

Doktor je zardel in si v zadregi popravljal brke.

»Ne! Nisem oženjen!«

Podala mu je roko. On je njeno roko obdržal v svoji in vprašal:

»Ali je kako svidenje mogoče?«

Mina je široko odprla svoje globoke oči, trdo pogledala vanj in rekla odločno:

»Ni mogoče! Z Bogom!«

Zunaj je bila zadovoljna, da se je razvilo vse tako mirno in v redu. Toda kmalu je žalost napolnila njeno srce. Niti po otroku ni vprašal, se je spomnila, niti se ni za nekdanja dejanja opravičeval. To jo je jezilo. Toda potolažila se je kmalu, dobro vedoč, da je bolje tako, da se njuna pota ločijo. Od nekdanje plamteče, požrtvovalne ljubezni ni ostalo drugega, kakor grenak spomin in neprijeten občutek, da so osebne tajnosti znane ljudem, ki nimajo nič več skupnega.

»Tako naglo beži življenje in le večni Bog vé, kje se konča ta dirka, katero imenujemo življenje!« je mislila Mina vračajoča se proti domu.

XXXII.

Ljubka Kostanjevica!

Prijeten hlad se skriva v tvojih gajih in na tvojem košatem zelenju odpočivajo trudne oči. Lep je izprehod po tvoji rebri in v senci dreves te vabi mlada travica na obisk. Stara, a še vedno vsa nova cerkev gleda na znojnega potnika in skrivnostno stoji pred tujimi očmi stari samostan, molčeč, veličasten in dostojanstven. Trata se ovija starega, spominov polnega zidu, predrzno dvigajoča se kvišku in ljubkajoča s prešernim solncem. Preveč ljubeznivo je to južno solnce, premočno se razliva njegova svetloba z azurnega, brezoblačnega neba. Strahopetno se umika bojazljiva senca pred žgočo nebesno svetlobo v tihe, nemotene dubline gostih zelenih drevesnih vej.

Krasen je tvoj razgled, slavna Kostanjevica! Tik pred teboj leži prašna Gorica, umirajoča v presilni vročini razpaljenega ozračja. Tam dalje se razprostira v nepregledno

daljavo Furlanija s svojimi velikimi vasmimi in vitkimi južnimi zvoniki. Kakor velik vrt, ves v zelenju, poln sladkih trt in južnega sadja, se razprostira Furlanija tja do konca neba, žareča in trepetajoča od večnega solnca, ki ji je namenilo svoj posebni blagoslov. Tam na desni molče mrko v nejasno tančico zavita slovenska Brda. Na levi dremlje ob bregu zaspali Miren in vse ostalo obdelano polje tja do gora. Z ene strani te varuje, starodavna Kostanjevica, zgodovinski goriški grad in z druge gleda čemerno na tebe Sveta gora, kažoč ti svoj goli hrbet. Oj, kam ste prešli vi bukovi in smrekovi gozdovi, kje blodite po širokem svetu ponosne hoje? Kje je vaša senca in vaša zemlja, ki je rodila neumorno, brez prestanka in neutrudljivo?

Velike skrivnosti hraniš, o starodavna Kostanjevica! Kaj skrivaš v svojih podzemskih hodnikih? Nekdanje mogočno, prešerno življenje je skrito v tvojih katakombah. Pozabljeni in neumevani spe v tvojem hladnem zidu nekdanji plemenitaši in cerkveni dostojanstveniki. Padli so kljub svoji nepremagljivi moči; kdo jih še pozna, kdo se jih spominja? Življenje se kakor brezobzirna povodenj razliva preko prošlosti, vedno širje in vedno oblastnejše.

Tam v tvojem hladnem in tesnem podzemskem zidu si je postlal svojo mrtvaško postelj najmanjši Francoz, kralj Karel X. On ni poznal zgodovine in krasne dramske slike gospoda iz prekrasnega gradu Fontainebleau, ni razumel. Njegov mogočni prestol je zalučala v brezdno z brezobzirno gesto furija življenja, katerega tudi ni poznal nikoli. Črna reakcija in železen konservatizem sta mu velela, naj obrne vajeti nazaj, naj obrne življenje. Ponovi naj se idila srednjeveških vitezov, njihovih zločinskih gradov in izmučenih podložnikov. Umri, kultura življenja! Državljeni naj hodijo s pasjimi nagobčniki po rodovitni zemlji, ugasnejo naj njihove meščanske pravice, izbriše naj se s svetovne deske neprijetna zgodovina. Svobodno mu, kdor kliče: Vive le roi!

Tedaj je zabučalo življenje; razburkano, od viharja bičano morje ne grozi strašneje. Zastonj si poslal hrabrega in predrznega generala na ulico. Premagana se je vrnila tvoja armada. Tedaj si strepetal in se izkazal nevrednega kraljestva. Sramotno so te spodili rojaki iz domovine. Poleg tebe leži tvoj sin, Ludovik XIX., kralj, ki ga ne pozna zgodovina, ki ni nikoli vladal. Imel je pravico do tvojega prevrnjenega prestola ali moči ni imel, da se povzpne

nanj. In tam zraven Henrik V. in njegova žena. Življenje je šlo preko vas, valilo se je dalje brezobzirno poplavljaajoč vse. Utopljenici! Kje ste vi, legitimisti in rojalisti? Kam vas je razgnala burja, klečeplazci, zakrknjeni egoisti, družabni posebneži?

Kakšne neznane skrivnosti še hraniš, o Kostanjevica? Skromni menihi prebivajo v tvojih celicah, zatopljeni v knjige nabirajo učenost in modrost, kakor buče le med po livadah. Neutrudljiva je vaša pridnost. Ali se kdaj tudi v vaš mirni, zaprti dom priplazi človeška zavist in zloba? So li v samoti izgovorene molitve prsrčne in hrepeneče po usmiljenju, ki naj bo dodeljeno vsem?

Postaren menih, z velikimi pazljivimi očmi in koščenim obrazom je sedel v zakristiji nasproti elegantni dami.

Mina je sedela menihu nasproti. Njegove velike in pazljive oči so jo motile in neka tesnoba podobna bojazni jo je zelo mučila.

»Gospa,« je govoril skromni menih, »cerkev odpušča, nima pa pravice in moči, dovoljevati greh. Njeno načelo je, da je zakon nerazdružljiv in za njo nima pomena, ako posvetna oblast sklenjeni zakon loči. Ukrepi posvetne oblasti so za cerkev neveljavni, zakon pa je zakrament.«

»Toda, če je bil zakon oskrunjen, prisega storjena pred oltarjem prelomljena« . . . je ugovarjala Mina. Obstala je sredi stavka, zakaj ni se znala jasno izraziti, ni bila s svojim razumom in znanjem kos učenemu menihu, h kateremu je prišla po svet.

»Nihče nima pravice po naukih naše cerkve ta prejeti zakrament razdreti. Naj se zgodi karkoli. Zakon je nerazdružljiv. Samo smrt ga more razdružiti!« je nadaljeval menih.

»Kaj naj torej storim, prečastiti?« je vprašala Mina, polagoma umevajoča ta trdi, brezpogojni cerkveni nauk.

»Tako življenje, kakor ga vodite sedaj, morate opustiti. Neposvečen zakon,« je govoril počasi menih, poudarjajoč vsako besedo, »ni dovoljen po naukih cerkve in če hočete doseči božjo milost, morate zapustiti hišo greha! Potem se vam more odpustiti, ko dokažete kes za storjene grehe.«

Mini je bilo sedaj precej jasno. Spominjala se je, da je vse to že enkrat slišala; v svojih otroških letih se je vsega tega učila že v šoli. Tedaj ni umevala takih besedi in zato jo je sedaj pogovor z menihom spominjal na brezskrbna otroška leta.

»Prečastiti, neporočeni oče mojega otroka je moj mož. Sedaj ga ne morem zapustiti. Ali naj se vržem

sedaj bedi v naročje, vzamem otroku očeta. Kaj naj storim?«

Menih se je zamislil. To vprašanje je bilo zanj težko. Videl je življenje pred seboj, komplicirano in svobodno. Kaj naj svetuje? Čelo se mu je nagubančilo in oči so plavale po lepi krajini, ki se je videla skozi odprto okno. Naposled je pogledal Mino ostro in dejal:

»Molite! V molitvi boste našli uteho. Morda vam bo Bog, ki je naš Oče v nebesih, milostljiv. Toda mi, ki smo njegovi služabniki in namestniki na zemlji, ne moremo, ne smemo odpustiti prej, dokler se ne odpo-veste grehu in vsem drugim posvetnim izkušnjavam. Naša zapoved je stroga. Razdeli svoje premoženje in hodi za menojo... In: Ne veste ne dneva, ne ure smrti... Cerkev vas ne more poročiti, dokler je zakon, sklenjen v cerkvi, z možem, katerega hočete poročiti vi sedaj iznova, še v veljavi. Ne more vam pa dati tudi odveze storjenih grehov, dokler se ne skesate storjenih dejanj in za trdno obljubite, teh dejanj ne več ponoviti.«

Mina je pod težo teh besedi skoraj omahovala. Sedaj se je zavedala prav jasno, kako daleč je zašla s poti, katero je vedno ljubila in s svojimi čuvstvi spoštovala. Bila je popolnoma nejasna o svoji bodočnosti.

Kam vodi njena zvezda; kje najde usmiljenja, kje zadoščenja za svojo nemirno dušo?

Prijazno in s sočutjem jo je spremil priprosti, učeni menih do vrat. Poslovil se je toplo od nje, ki se je zavedala svojih grehov in jo prosil, naj pride v težkih trenutkih zopet. Ona ga je za sočutne besede zahvalila s hvaležnim pogledom in mu poljubila roko.

Zunaj se je Mina naslonila na zid in gledala po krasni okolici. Njen pogled je plaval ves moten po daljni ravnini. Toda krasote ni opazila. Za njo ni odpuščanja, dokler ne zataji vsega, bogastva in sreče, moža in otroka. Jasni in logični so bili stavki, ki jih je izgovoril skromni menih. Že je mislila, da je na cilju svojih davnih sanj in mahoma se je vse razbilo. Kaj naj postane iz nje? Ali ostane taka, kakršna je bila doslej, z zavestjo težkega greha na duši, ali naj zavrže ta greh in sprejme breme prostovoljnega uboštva? Bila je kakor razdvojeni popotnik sredi noči na razpotju. Bilo ji je hudo in bridko se je razjokala.

Mrak je padal neopaženo na razgreto zemljo. Solnce je zašlo. Spodaj so se nad mestom oglasili cerkveni zvonovi, kličeč k molitvi. Mestni hrup je utihnil v bučečih glasovih brona. Odmevali so ti glasovi tudi v

ražorani Minini duši in jo budili k zavesti. Zamolila se je in krepčala.

Ko se je zopet zavedla, se je spomnila na brezskrbna otroška leta, na poznejšo brezobzirno surovost življenja, na ljubezen in njeno bridkost. In kakor bi imela pred seboj knjigo, so se vrstile tolažljive misli.

»Kdor bo trkal, se mu bo odprlo!«

»Usmiljeni najde usmiljenje!«

Vzela je iz žepa knjižico. Bil je Tomaž Kempčan. Brala je:

»Reven si, kjerkoli in kamorkoli se obrneš, razun če se obrneš k Bogu. Zakaj si zbegan, ako se ti ne posreči, kakor hočeš in želiš? Kdo pa ima vse po volji? Ne jaz, in nobeden človek na svetu.«

»Dokler nosimo zdrobljivo telc, ne moremo biti popolnoma brez greha in tudi ne brez zoprnosti in žalosti. Radi bi bili brez vseh nadlog, pa ker smo z grehom izgubili nedolžnost, zapravili smo tudi pravo srečo. zato nam je ohraniti potrpežljivost in čakati na božje usmiljenje, dokler ne pade hudobija.«

»Gorje največjemu svetniku, če ga boš ti, o Bog, sodil brez usmiljenja!« (Sv. Avguštin.)

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000511470

